

EL PONTIFICAL ROMÀ DE VIC —Vic, Arx. Cap., ms. 103 (XCIII)—

per MIQUEL DELS SANTS GROS I PUJOL

La presència d'un pontifical romà, de mitjan segle XI, testimoni dels usos litúrgics de tipus romanogermànic de la ciutat de Roma del mateix temps, a la catedral de Vic, pot semblar quelcom rar. Ho diem, sobretot si tenim present que en el segon quart del segle XII a la mateixa catedral encara es copiava un altre pontifical, el ms. 104 (cv), que és una de les col·leccions més íntegres i riques dels antics ritus pontificals creats a Narbona, entorn de l'any 800, de tipus catalanonarbonès, quan l'arquebisbe Nebridi hi suprimí l'antiga litúrgia hispànica pròpia de la Narbonesa i la substituï pels ritus romanofrancs que s'anaven difonent en les esglésies de l'imperi carolingi.¹

El fet, però, és que aquest valuós exemplar, deixant a part el lloc on veritablement va ser confeccionat —Vic, Ripoll...—, ja segurament era a la catedral osonenca en la data esmentada, malgrat que, com després direm, segons sembla no fou pas utilitzat immediatament en la litúrgia episcopal, com pot deduir-se dels afegitons de mitjan segle XII que presenta, moment en què, com a conseqüència de la influència litúrgica de la reforma gregoriana, es convertí en un llibre útil per als bisbes osonencs. La seva edició i el seu estudi són força interessants, doncs, no solament per a conèixer el moment de la introducció de la litúrgia episcopal romana a les esglésies catalanes, sinó també per a l'estudi dels mateixos ritus litúrgics romans a mitjan segle XI, llavors en evolució vers el que serà anomenat el «Pontifical Romà del segle XII» pel seu editor Michel Andrieu.²

D'entrada cal dir que el volum pràcticament és encara desconegut, perquè ni els estudiosos dels ritus catalanonarbonesos, ni els dels ritus pròpiament romans l'han utilitzat. És cert que Jaume Villanueva ja l'es-

1. M. S. GROS, «El Pontifical de Vic (Vic, Arx. Cap., ms. 104 (CV))», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 12 (2004), p. 101-238.
2. M. ANDRIEU, *Le Pontifical Romain au Moyen Âge, I: Le Pontifical Romain du XIIe siècle*, Ciutat del Vaticà, 1938.

menta en el seu *Viage literario*, encara que ho fa d'una manera tan imprecisa que el lector no en pot treure res de clar sobre el seu contingut. Hi parla de «dos ceremoniales de obispos, que acaso son anteriores al siglo XI, como indica su letra».³ Després explica que n'ha fet extractes i còpies, especialment perquè conserven «costumbres mozárabes», cosa que de fet només és vàlida per al ms. 104 (cv), anteriorment esmentat. També fou Villanueva qui en el catàleg que va fer dels manuscrits osonencs, li assignà el número CXIII i li posà, erròniament, el títol de «Caerimoniale episcoporum» que encara porta al llom.

L'únic que fins ara l'ha descrit exhaustivament ha estat Mn. Josep Gudiol en el seu extraordinari catàleg dels manuscrits osonencs.⁴ Gudiol, seguint Villanueva, encara l'anomena «Caerimoniale episcoporum sedis vicensis», i el data del segle XII, sense donar més precisions. Diu que «és de filiació franco-romana, si bé amb notables reminiscències mussàrabs», segurament influït pel text anteriorment esmentat de Villanueva, detall que no quedarà pas confirmat per l'estudi que aquí en fem. Cal, però, tenir present que Gudiol va descriure el manuscrit vers l'any 1920, moment en què encara no hi havia cap estudi específic sobre la litúrgia catalanonarbonesa, que és l'única que presenta les influències «mussàrabs». Com veurem, Gudiol és molt més encertat quan diu que el manuscrit «pot ésser escrit a Ripoll o a Vic per a ús de seva seu», sense, però, explicitar les raons d'aquesta afirmació. Gudiol, en la làmina 15 del catàleg, reproduïx, lleugerament reduït, el foli 31 del manuscrit, el qual conté el ritu d'escriure l'alfabet grec en el terra del centre de l'església, en iniciar-ne la consagració.

Josep Janini, en el seu gran catàleg dels manuscrits litúrgics peninsulars, publicat l'any 1980, ja li dóna el títol més encertat de «Pontifical Romano de Vic», el considera de la segona meitat del segle XI i remarca sobretot la seva filiació plenament romana.⁵

Per la nostra part l'hem utilitzat en l'estudi de l'ordre baptismal catalanonarbonès publicat l'any 1975, perquè als folis 60v-61 té un afegitó de mitjan segle XII que conté un ordre per a reconciliar els apòstates i els heretges,⁶ i l'any 1976, en estudiar l'ordre catalanonarbonès per a la benedicció dels sants olis.⁷ En ambdós textos ja li donem el títol de «Pontifical Romà de Vic» a fi de distingir-lo de l'altre pontifical de la col·lecció osonenca, l'esmentat ms. 104 (cv). Uns anys després, el 1989, en el catàleg de l'exposició «Millenum», en vàrem fer una nova descrip-

3. J. VILLANUEVA, *Viage literario a las iglesias de España*, vol. 6, València, 1821, p. 89.

4. J. GUDIOL, *Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu Episcopal de Vic*, Barcelona, 1934, p. 117-119.

5. J. JANINI, *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. II: Aragón, Cataluña y Valencia, Burgos, 1980, p. 327.

6. M. S. GROS, «El antiguo ordo baptismal catalano-narbonense», *Hispania Sacra*, núm. 28 (1975), p. 11.

7. M. S. GROS, «L'ordre catalano-narbonès per a la benedicció dels Sants Olis», *Revista Catalana de Teologia*, núm. 1 (1976), p. 231-258.

ció codicològica, força breu.⁸ Amb el desig de precisar-ne més bé la datació, hi suggeríem que podria ser del final del segle XI, de vers l'any 1090. Ho dèiem perquè el bisbe de Vic Berenguer Seniofred de Lluçà (1079-1099) passà llargues temporades a Roma tramitant el seu nomenament d'arquebisbe de Tarragona, que no va obtenir fins l'any 1091, i ens semblava força lògic que l'arquebisbe, acostumat a participar en les cerimònies litúrgiques papals, hagués fet fer una còpia dels ordres que s'hi utilitzaven. L'any 1998, però, en una nota sobre el Sacramentari de Ripoll, ms. 67 (LXX), de la mateixa col·lecció osonenca, en atribuir aquest manuscrit a la mà del monjo ripollès Salomó, que feia d'escriptor de documents en el seguici del bisbe Oliba, ja vàrem constatar que la lletra del Pontifical objecte d'aquest estudi era pròpia dels monjos ripollesos que actuaven en temps del gran bisbe en la seu episcopal osonenca, cosa que permetia donar-li una datació més antiga, almenys de mitjan segle XI.⁹

Últimament, Joaquim Garrigosa, en el seu estudi dels manuscrits musicals catalans anteriors al segle XIII, el considera ja del final del segle XI. També afirma que cal considerar de notació catalana l'única peça musicada que té, malgrat que els seus puns són força quadrats i molt diastemàtics, cosa que permet excloure amb seguretat que el manuscrit sigui un producte dels escriptors de la ciutat de Roma.¹⁰

DESCRIPCIÓ DEL MANUSCRIT

El pergamí és elaborat força malament, l'aprimaren tant que, per evitar la transparència de la tinta, l'escriptor deixà alguns dels folis sense escriure-hi res. Actualment, només té 157 folis, que després d'haver estat retallats al començament del segle XIX en enquadrar-los, només tenen 19,5 x 16 cm, però, per alguns folis que parcialment escaparen a aquesta mutilació, es pot constatar que originàriament els folis feien 21 x 18 cm. Els folis són encarats així: <><>|<><>, i es troben dividits en vint quaderns de quatre bifolis. Al primer quadern li manca el primer foli, el quadern 15 porta inserit en el seu interior un bifoli —f. 117-118— amb textos afegits a mitjan segle XII, mentre que l'últim quadern, el 20, només és format pels dos bifolis exteriors del quadern, encarats així: <>|<>, perquè, pel que sembla, ha perdut els dos bifolis interiors que el completaven. Després, com a màxim, encara devien seguir dos quaderns que contenien el final de l'ordre de la unció dels malalts, el de la recomanació de l'ànima i els ritus d'enterrament.

8. *Millenium. Història i art a l'Església catalana*, Barcelona, 1989, p. 134-135.

9. M. S. GROS, «Noves dades sobre el Sacramentari de Ripoll», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 46 (1997-1998), p. 347-355.

10. J. GARRIGOSA, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII*, Lleida, 2003, n. 366.

El ratllat és fet a punta seca sobre la cara del pèl. Els quaderns no porten numeració ni reclams, potser suprimits en retallar-los excessivament. Els folis, en canvi, van numerats en l'angle superior dret amb xifres aràbigues fetes part en tinta i part en llapis. Les de tinta són del començament del segle XIX. L'enquadernació és de cartró recobert de pell negra, també del començament del segle XIX.

La lletra del text és la minúscula carolina de mitjan segle XI. És distribuïda en una sola columna de quinze ratlles que ocupen 14,5 x 10,5 cm. La lletra de les rúbriques i del text té 0,05 cm d'alçària, mentre que la de les peces de cant només fa 0,02 cm. La tinta del text és de color negre i la de les rúbriques de color vermell, encara que de vegades aquestes són escrites en negre resseguit d'una línia horitzontal vermella. També, en alguns casos té les rúbriques en negre resseguit de vermell. Les caplletres són col·locades en els marges esquerres fora de la columna de text. Totes són força senzilles, i generalment sempre escrites en vermell. Les que són escrites en negre moltes vegades van resseguides de vermell. Només una, la D del foli 33, porta decoració de tipus floral.

De les nombroses antifones que conté, només una porta notació musical. És l'antifona «Venite» del ritu de reconciliació dels penitents públics del Dijous Sant. Es troba al foli 80, i és escrita en notació catalana, sense línies ni claus.¹¹

Pel seu format força reduït i per la senzillesa de la seva decoració, es pot deduir que és un pontifical escrit per a ser traslladat fàcilment pel bisbe i la seva comitiva en els desplaçaments per les esglésies del bisbat que el càrrec episcopal comportava. Com que té taques ocasionades per la cera dels ciris amb què els assistents l'il·luminaven per a facilitar la lectura dels seus textos, i pels afegitons que té de mitjan segle XII, també es pot deduir que aquest exemplar serví força anys. Deu ser un dels tres ordinaris episcopals esmentats en l'inventari que es va fer l'any 1368 de tots els llibres del capítol de Vic.¹²

DATACIÓ I ESCRIPTORI

Aquestes dues qüestions, la datació de l'exemplar i l'escriptori en què va ser escrit, van íntimament unides. D'entrada cal excloure que sigui obra de l'escriptori de Vic, perquè la seva lletra ho mostra clarament. En la nombrosa documentació dels segles X-XII de la catedral de Vic no es troba cap document ni cap signatura fets en una lletra semblant. Les obres de l'escriptori osonenc són prou ben conegudes per la nombrosa producció del cèlebre canonge Ermemir Quintilià i dels seus seguidors

11. Cf. nota 10.

12. J. GUDIOL, *Catàleg...*, p. 14, n. 11-13. Aquest any els tres volums encara eren a la sagristia de la catedral.

en aquesta tasca, que cobreixen el llarg període que va des de l'any 1038, data de confecció del Sacramentari de Vic,¹³ fins a l'entorn de l'any 1080, en què actuava el seu deixeble Guillem Ermengol, que va escriure un grup de manuscrits bíblics i litúrgics per a l'incipient monestir de Santa Maria de l'Estany.¹⁴ Cal, doncs, pensar que més aviat serà obra d'un monjo ripollès que continuava utilitzant el tipus de lletra del monjo Salomó, que entorn de l'any 1040 havia escrit el Sacramentari de Ripoll, ara també a l'Arxiu Capitular de Vic. La manca de la documentació ripollesa original d'aquest període, cremada bàrbarament l'any 1835, ens impedeix de donar més precisions segures.

No obstant això, segons pot comprovar-se en les sis mostres de manuscrits ripollesos que presentem, pel tipus de lletra sembla més a prop del Sacramentari de Ripoll i del fragment del Sacramentari de Vic, Bib. Episc., I/13 que no del fragment del Ritual ripollès ara a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, frag. 401. Les sis mostres de manuscrits ripollesos s'inicien amb el fragment d'un leccionari de l'ofici, actualment a Vic, Bib. Episc., frag. XXI/1, que com ha demostrat el professor Mundó certament és obra del monjo Guifré, l'autor principal de les tres grans bíblies ripolleses, que actuava en els anys 1010-1030.¹⁵ La segona mostra pertany a l'esmentat Sacramentari escrit pel monjo Salomó, entorn de l'any 1400. En la tercera tenim un fragment del Pontifical objecte d'aquest estudi, i en la quarta el fragment del Sacramentari de Vic, Bib. Episc., frag. I/13, molt probablement també d'origen ripollès, mentre que en les altres dues mostres hi ha un fragment de ritual, certament ripollès, ara a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, frag. 401, i part d'un foli del manuscrit Ripoll 225, també a l'arxiu esmentat, que conté la cèlebre col·lecció de tractats d'astronomia. Comparant globalment les sis mostres, tenim que entre la primera, la del monjo Guifré, i totes les altres hi ha una ruptura evident. Guifré usa un tipus de lletra més àgil, de traç més prim, quelcom inclinada vers la dreta. En les següents el traç és molt més gruixut i ferm, i la inclinació a la dreta tendeix a desaparèixer. La semblança s'accentua principalment en les mostres 3 i 4, encara que en aquesta última la lletra ja comença a arrodonir-se, fenomen que es nota més clarament en la mostra 5 i obté la seva culminació en l'última mostra, que té un tipus de lletra que en certa manera suposa una nova ruptura amb els models precedents.

Partint de la base que Guifré actuava en els anys 1010-1030, i que el monjo Salomó pot haver escrit el Sacramentari de Ripoll entorn de l'any 1040, sembla que no és gens arriscat d'atribuir el Pontifical i el fragment de Sacramentari, mostres 3 i 4, també als anys 1040-1060, mentre que el

13. A. OLIVAR, *El Sacramentario de Vich*, Madrid i Barcelona, 1953.

14. M. S. GROS, «*Sub ordinatione Ermemiri sacerdotis*, Vic, Arx. Cap., ms. 6 (LX)». *Ausa*, núm. 20 (2002), p. 695-705.

15. A. M. MUNDÓ, *Les Bíblies de Ripoll, III: Estudi dels mss. Vaticà, lat. 5729, i París, BNF, lat. 6*, Ciutat del Vaticà, 2002, làmina 20.

Hutiq. inuenerunt uictor dona largita
 Hodie frs km̃i om̃a quo nob̃ lecta
 lecta sunt. cū festiuitate conueniunt.
 P. salmus enim dix. Redde mihi l̃
 salutaris tui. & spū principali co

1. Vic. Bib. Episc., frag. xxi/1: Leccionari de l'ofici

O S CVIVS VNGENIVS de uirgini
 dignatus. p passionē & morte
 morte liberauit. & Resurreccio
 uitā p̃ob cōtulit. Atq; ascendi
 sedensq; ad dexterā tuā. p̃min

2. Vic. Arx. Cap., ms. 67 (lxx), f. 94: Sacramentari de Ripoll

O p̃s ñr ih̃s xp̃s cui om̃a possibilis
 sunt. nō a peccata que cōmisistis.
 sed ad meritam suā respiciens. p̃in
 tressione s̃c̃e s̃c̃p̃. uirginis marie
 s̃c̃iq; mik̃lis arch̃ng̃li. & s̃c̃i petr̃

3. Vic. Arx. Cap., ms. 103 (cxiii), f. 67: Pontifical Romà de Vic

pducatur eterna. T. iii. id deb. S. Eula
 S qui n. os hodie beate eulalie. R. q
 EULALIE. iii. id deb. S. Damasi
 Mediam tuam dñe nob qñ intuenier
 tuo damaso clementi imbede

4. Vic. Bib. Episc., frag. 1/1: Fragment de Sacramentari

Caput quē mortuorum sps uiuun
 anime deposito carnis honore
 tant. pñsupplicamib; nō ut a
 que tpñali p corp' iusionis hui' li
 etne illius lucis solatio pocrat'

5. Barcelona, ACA, frag. 401: Fragment d'un Ritual de Ripoll

Ultimo autē circulo apm intua
 rate quod ē scorpionis. rapm
 gradu. in hodiaco siue a. x. iii. i
 int uallis. in umbone a meridie
 con sideratis in ciso. remanet in

6. Barcelona, ACA, ms. Ripoll 225, f. 81: Tractats d'astronomia

fragment del Ritual, mostra 5, seria quelcom més tardà, potser entorn dels anys 1060-1070, i, per últim el manuscrit Ripoll 225 pertanyeria ja a l'últim terç del segle XI, entre els anys 1070-1100. Tot això, evidentment, no és més que una classificació hipotètica, encara que ens sembla la més lògica mentre no s'identifiquin documents datats, escrits en minúscula llibrària a Ripoll mateix, que permetin trobar una altra classificació de les sis mostres.

Haver atribuït el nostre Pontifical a la mà d'un monjo ripollès, no vol pas dir que el manuscrit hagi estat escrit materialment a Ripoll mateix. Sabem que el monjo Salomó, com a company del bisbe Oliba i escriptor d'alguns dels seus documents, visqué amb ell a Vic almenys fins a la mort del bisbe, ocorreguda l'any 1046 a Sant Miquel de Cuixà. Quelcom de semblant pot haver succeït amb l'autor del Pontifical, sobretot si tenim present que el seu contingut és totalment episcopal. Seria a Vic, en principi, on hauria tingut més fàcilment a mà els *libelli* litúrgics romans que hi copià. Si això pogués ser demostrat amb certesa, tindríem que aquest monjo l'hauria escrit directament per a ús del bisbe Oliba i amb materials litúrgics portats pel bisbe en tornar de les seves estades a la ciutat papal. És clar, però, que aquests *libelli* romans poden haver estat traslladats de Vic al monestir ripollès per a copiar-los en el manuscrit. Cal també tenir present que si és certa la classificació proposada de les sis mostres de manuscrits ripollesos, i que el Pontifical hagués estat escrit per a ús personal del bisbe, el manuscrit seria dels anys 1040-1046, dates donades per al Sacramentari ripollès del monjo Salomó i per a la mort del bisbe.

El que ens interessa ací, però, no és saber si el manuscrit pertangué al gran bisbe, sinó l'estudi del seu contingut, estudi que, com veurem, confirmarà la datació que li hem donat.

CONTINGUT DEL MANUSCRIT

La visió de conjunt del contingut del manuscrit que segueix, mostra clarament que el volum és una recopilació de *libelli* romans força original. De fet, ni s'inspira en el Pontifical romanogermànic de mitjan segle X que, com demostrà Michel Andrieu, és l'origen de tots els pontificals romans posteriors,¹⁶ ni en el Pontifical romà del segle XII, que n'és la primera recopilació més o menys estable, encara que els manuscrits que la conserven presenten força divergències.¹⁷ Tampoc s'inspira en l'ordre del Pontifical de Roda d'Isàvena,¹⁸ ni en el Pontifical de Vic, recentment pu-

16. M. ANDRIEU, *Le Pontifical...*, vol. 1, p. 4.

17. Cf. nota 2.

18. J. R. BARRIGA, *El Sacramentari, Ritual i Pontifical de Roda (Cod. 16 de l'Arxiu de la Catedral de Lleida, c. 1000)*. Barcelona, 1975.

est penitentie suffragiū . qđ & in sin-
gulis pđest . & in omib' in cōmune
succurrit .

h oc finito. ~~fl~~ xps. in hostia ecclie. & dic. a
venite venite venite filii audite me timorem dñi docebo uos.

E talibus ex parte penitentium. Item.

agnua. Tunc om̃s penitentes fletet

gna. Et factu dicat de tunc ex par

te pontificis. Leuate. Similit̃ agt̃

¶ scdo repetente epō. Venite. Subse
quente dchmo. Et ceterum. ut antea.

¶ tunc admediū pauuntū soloten.
ueniant. Quando autē tūo dōn.
ep̄s annuntiauerit uenite. sub
seq̄t d̄chms. &. Accedite. flectum.

blicat,¹⁹ on el recopilador més aviat seguí l'ordre dels set sacraments, i hi intercalà els ritus sacramentals. L'ordre dels conjunts de pregàries és aquest:

<ORDO AD VOCANDUM ET EXAMINANDUM SEU CONSECRANDUM ELECTUM IN EPISCOPUM IUXTA MOREM ROMANE ECCLESIE>	n. 1-34
EDICTUM QUOD DAT PONTIFEX EPISCOPO CUI BENEDICIT	n. 35
ORDO AD BENEDICENDAM AECCLSIAM	n. 36-120
Ad consecrandam patenam	n. 121-123
Ad calicem benedicendum	n. 124-127
Benedictio nove crucis	n. 128-133
BENEDICTIO ABBATISSAE	n. 134
Benedictio sanctimonialium virginum	n. 135
Benedictio vestimentorum virginum vel viduarum	n. 136-141
ORDO AD RECONCILIANDAM VIOLATAM AECCLSIAM	n. 142-160
Denuntiatio ad episcopo dicenda cum reliquiae sanctorum posite fuerint in titulo ipsius aecclesiae	n. 148
Benedictie super oblationes fidelium	n. 161
Ad signum benedicendum	n. 162-167
INCIPIIT IEIUNIUM	n. 168-169
DE PENITENTIBUS	n. 170-175
QUALITER VII ANNORUM PENITENTIAM AGATUR	n. 176
BENEDICTIO CINERIS	n. 177
ORATIONES ET PRECES SUPER PENITENTES FERIA IIII IN CAPITE IEIUNIUM	n. 178-183
DE QUADRAGESIMA	n. 184-187
De festivitibus Quadragesime	n. 188-189
ORDO AD RECONCILIANDOS PENITENTES IN CENA DOMINI	n. 190-208
Innocentius Decentio...	n. 191
ORDO DE SACRIS ORDINIBUS BENEDICENDIS	n. 209-231
Benedictio hostiarii	n. 209-210
Benedictio lectoris	n. 211-212
Benedictio exorcistae	n. 213-214
Benedictio acoliti	n. 215-216
Ordinatio subdiachoni	n. 217-219
Ordo qualiter in romana et apostolica sede presbiteri et diachoni eligendi sunt	n. 220-222
Ad ordinandum diachonem	n. 223-225
<Ad ordinandum presbiterum>	n. 226-231
QUALITER PER ORDINEM REGULARIS ORDINANDUS EST ABBAS	n. 232-245
ORDO DE VII ^{EM} AECCLSIATICIS ORDINIBUS	n. 246-298
Ad clericum faciendum	n. 246-249
Ad barbam tondendam	n. 250
De offitiis clericorum de singulis VII ordinibus	n. 251-255

19. Cf. nota 1.

Ordinatio hostiarii	n. 256-258
Ordinatio lectoris	n. 259-262
Ordinatio exorcistae	n. 263-265
<Ordinatio acoliti>	n. 266-271
Ordinatio subdiachoni	n. 272-275
Qualiter in romana aecclesia presbiteri et diachoni eligendi sunt	n. 276-278
Ordinatio diachoni	n. 279-286
Ordinatio presbiteri	n. 287-298
ORDO QUALITER AGENDUM SIT V FERIA CAENE DOMINI	n. 299-328
FERIA VI ^a QUAE EST PARASCAEVE	n. 329-342
SABBATO SANCTO	n. 343-357
Benedictio fontis	n. 358-362
<Baptismus>	n. 363-370
<Confirmatio>	n. 371-375
MISSA AD SPONSAM BENEDICENDAM	n. 376-381
MISSA PRO STERELITATE MULIERUM	n. 382-384
MISSA IN ANNIVERSARIO AECCLESIAE	n. 385-387
<ORDO AD VISITANDUM ET UNGENDUM INFIRMUM>	n. 388-445

APÈNDIX

ORDO AD TABULAM PORTATILEM CONSECRANDAM	n. 446-452
ORDO AD RECONCILIANDUM APOSTATAM, A IUDAYSMO, HERESI VEL GENTILITATE	n. 453-460
<BENEDICTIO BALSAMI ET SALUTATIO CHRISMATIS>	n. 461-467
<BENEDICTIO LINTEAMINUM>	n. 468-469
<SALUTATIO CHRISMATIS>	n. 470

COMENTARI

El libellus de l'ordre de la benedicció episcopal —n. 1-35—

El Pontifical comença amb l'ordre de la consagració episcopal. La manca del primer foli ens impedeix de saber quin títol portava, però l'hem completat partint de la versió d'aquest ordre tal com es troba al Pontifical romà del segle XII.²⁰ Cal també tenir present que en aquest llibre litúrgic l'ordre és col·locat al final dels ritus d'ordenació, després del prevere, mentre que en el Pontifical Romanogermànic (PRomG) es troba després de la consagració d'una església, abans de la coronació dels reis i de l'emperador. El seu text depèn de l'OR XXXIV, datat per Andrieu vers l'any 750,²¹ i de l'OR XXXV^B, de vers 975-1000,²² i se'ns pre-

20. M. ANDRIEU, *Le Pontifical...*, vol. 1, p. 138. Les sigles utilitzades en parlar d'aquest i dels altres llibres litúrgics són al final de la introducció, abans del text llatí del Pontifical.

21. M. ANDRIEU, *Les Ordines Romani du Haut Moyen Âge*, vol. 3, Lovaina, 1961, p. 595.

22. M. ANDRIEU, *Les Ordines...*, vol. 4, Lovaina, 1956, p. 99.

senta, com un *libellus* independent. Algunes de les seves lliçons variants en relació a l'esmentat Pontifical Romà del segle XII, (PRomXII), ja es troben en els manuscrits B i C de l'edició d'Andrieu, ambdós encara del final del segle XI. El primer manuscrit, Londres, Brit. Mus., Addit 17005, sembla una còpia d'un exemplar romà feta, segons Andrieu, a la regió meridional de la província de Magúncia, a la conca superior del Rin, mentre que l'altre, el C, és el manuscrit Roma, Bib. Vat. Barb. lat. 631, que va ser escrit a Montecassino per a ús del monestir. El text de l'ordre del nostre Pontifical és un testimoni més de la llarga evolució de l'OR XXXIV fins a arribar a la versió del citat PRomXII, i no permet pas precisar per raons internes la seva data exacta. Després de l'ordre hi ha l'*E-dictum* —n. 35— que el papa lliurava al nou bisbe per recordar-li les obligacions del seu càrrec. Aquest text ja es troba al PRomG, però la versió del nostre Pontifical és la del PRomXII.

El libellus de l'ordre de la benedicció d'esglésies —n. 36-113—

Immediatament després de la consagració episcopal, el nostre Pontifical té el *libellus* amb l'ordre de la benedicció d'esglésies i d'altars. És igual al del PRomXII,²³ i segueix la versió dels manuscrits BCO utilitzats per Andrieu, amb variants poc significatives. En la benedicció de l'aigua lustral que ha de servir per a purificar els murs exteriors del temple —n. 37-43—, la variant més important és la inserció de la fórmula «Commixtio salis et aquae» —n. 42— en el moment de la barreja de la sal i de l'aigua, text que no es troba en cap dels manuscrits utilitzats per Andrieu, ni en el PRomG. En canvi, en el moment de la benedicció de l'aigua que ha de servir per a purificar l'interior del temple i l'altar —n. 63—, el nostre ordre encara no té el text de la benedicció de la cendra que cal mesclar-hi d'acord amb el PRomXII 181. A més, en el moment de col·locar les relíquies en el sepulcre de l'altar —n. 84—, l'ordre s'aparta de la versió dels tres manuscrits BCO esmentats i segueix fidelment el text del manuscrit L, còdex 570 de la Biblioteca Municipal de Lió, difícil de datar perquè és la còpia feta al segle XVI d'un manuscrit ara perdut. També cal tenir present en el moment de posar els tres fragments eucarístics amb els tres grans d'encens en el sepulcre, junt amb les relíquies, l'ordre del nostre Pontifical —n. 86— retorna a la versió del citat manuscrit L. En el moment d'ornamentar l'altar amb el frontal i les tovalles —n. 106—, però, afageix l'antífona hispànica «Induit te dominus» procedent de l'antic ordre catalanonarbonès de consagració d'esglésies i d'altars. Deu ser un afegit local, potser fet pel mateix copista del manuscrit. Els textos de la celebració eucarística que completa i clou la cerimònia són els del Sacramentari Gregorià, com en el PRomXII. La

23. M. ANDRIEU, *Le Pontifical...*, vol. 1, p. 176.

benedicció episcopal de tipus gal·licà amb el triple «Amen» és la mateixa dels manuscrits BCO del PRomXII citats, mentre que el text evangèlic és propi. En lloc del clàssic de la conversió de Zaqueu (Lc19, 2-10), té el text «Non est arbor bona que facit fructus malos», també atribuït a l'evangelista sant Lluc, que no hem sabut identificar. L'ordre, al final, porta les fórmules de benedicció de la patena, del calze i de la creu, totes clàssiques en els llibres romans de l'època i en concret de l'esmentat PRomXII. En resum es pot dir que aquest ordre, com l'anterior de la consagració episcopal, es presenta en un estadi d'evolució del seu text atribuïble a mitjan segle XI.

El libellus dels ritus monàstics —n. 134-141—

Aquest petit *libellus* es troba inserit entre l'anterior ordre de la benedicció d'una església i l'ordre de la reconciliació d'esglésies violades, que de fet n'és el complement. No sabem per què el *libellus* dels ritus monàstics fou copiat aquí. És compost per una única oració per a la benedicció d'una abadessa —n. 134—, i l'ordre de la benedicció de les verges, bàsicament format per la benedicció dels vestits que han de mostrar externament els seus compromisos monàstics. El ritu de benedicció d'una abadessa és format només per una única oració, que en el PRomG es troba en tres ordres diferents, sempre, però, acompanyada d'altres pregàries i amb les corresponents rúbriques —PRomG 1/50, 69 i 81—. El PRomXII, en canvi, només l'esmenta una sola vegada —PRomXII 173— posada al final de l'extens ordre que té per a la benedicció dels abats i de les abadesses, i en un dels seus testimonis, l'esmentat manuscrit L de Lió, fins l'omet. És possible que en copiar-la en el nostre manuscrit, l'escriptor suprimís les rúbriques i totes les altres oracions de l'ordre perquè considerà que aquest ordre difícilment es faria servir no havent-hi al bisbat de Vic, a mitjan segle XI, cap comunitat monàstica femenina, després que l'any 1017 la comunitat de Sant Joan de les Abadesses hagués estat dissolta i substituïda per una comunitat de canonges aquisgranesos.²⁴ L'ordre de benedicció de verges és pràcticament igual a l'ordre homònim del PRomXII 155. Sembla, però, en alguns punts més primitiu perquè l'oració central «Deus castorum corporum» —n. 140—, procedent del Suplement d'Aniana 1254, encara no presenta la forma de prefaci, malgrat que en el PRomG 1/42 ja s'especifica que s'ha de dir «in modum praefationis». Per tot això també sembla lògic col·locar la versió d'aquest ritu a mijan segle XI.

24. E. JUNYENT, *El monestir de Sant Joan de les Abadesses*, Sant Joan de les Abadesses, 1976, p. 35.

El libellus de l'ordre per a la reconciliació d'una església violada
—n. 142-161—

La primera part de l'ordre —n. 142-144— segueix força fidelment la versió de l'ordre del PRomXII 195. Però se'n separa en la benedicció de l'aigua lustral i esmenta un ordre de benedicció d'esglésies que no sembla pas l'ordre anteriorment descrit perquè en la part corresponent a la benedicció de l'aigua lustral portava l'antiga benedicció de l'aigua ambrosiana «Sanctificare per Verbum dei» que no apareix ni al PRomG ni al PRomXII. Després, al nostre Pontifical segueix l'antiga admonició «Inter cetera virtutum solemnita» —n. 148—, que ja figura en el Sacramentari Gelasià n. 805, aquí anomenada «Praephatio», en la qual s'adverteix al públic el dia, el lloc i els noms dels màrtirs, les relíquies dels quals seran traslladades a l'altar de l'església en consagrar-lo. L'ordre segueix amb els mateixos cants i les mateixes oracions del PRomXII, però amb moltes variants en la redacció de les rúbriques. El nostre Pontifical, a més, al final, porta una missa pròpia «De reconciliatione» amb textos eucològics procedents del SupG 4179-4181, que també es troba al Pontifical de Guillem Durand 516-517, amb les dues lectures bíbliques corresponents i tres absolucions generals dels fidels fetes pel bisbe. Aquestes tres absolucions manquen en el PRomG i en el PRomXII. El ritu acaba amb la benedicció de les ofrenes fetes pels fidels, amb un text ja conegut pel PRomG 1/180 i pel PRomXII, ms. Vat. Barbe. lat. 631, f. 39. Novament aquest ordre ens porta a l'ambient de la situació evolutiva dels ordres anteriors. Depèn del PRomG però encara no és el PRomXII clàssic. Presenta, però, també influències que deuen ser d'origen catalanonorbonès, com són l'esmentada oració «Sanctificare per Verbum dei» i la missa que també figura en el Pontifical de Guillem Durand.

El libellus de l'ordre de la benedicció d'una campana —n. 162-167—

L'ordre es troba, amb poques variants rubricals, en el PRomXII 293-295. Com que només el trobà en un dels manuscrits que utilitzava, Andrieu optà, en publicar el PRomXII, per posar-lo en l'apèndix vi. L'ordre també es troba al PRomG 1/185-190 però en una versió molt més extensa. La versió del nostre Pontifical és, doncs, molt més semblant a la del PRomXII que a la del citat PRomG, sense, però, identificar-s'hi del tot. En aquest ordre, doncs, el nostre Pontifical també segueix la línia dels ordres anteriorment descrits.

El libellus dels ritus penitencials —n. 168-208—

Aquesta secció del Pontifical és força complexa i és formada per quatre grups de rúbriques i de ritus. S'inicia amb unes extenses rúbriques sobre el dejuni que cal iniciar el Dimecres de Cendra —n. 168-169—, com s'han de comportar els penitents i sobre les pràctiques penitencials prèvies a la reconciliació del matí del Dijous Sant —n. 170-176. Després segueix el ritu d'entrada en l'ordre dels penitents que té lloc el Dimecres de Cendra —n. 177-183. En tercer lloc, segueixen unes altres rúbriques sobre les pràctiques quaresmals, dedicades especialment a la clerecia, i com cal celebrar les festivitats dels sants, en concret la festa de l'Anunciació del dia 25 de març, quan cauen en el temps quaresmal —n. 188-189. Per últim hi ha el ritu de la reconciliació dels penitents públics del Dijous Sant —n. 190-208. Les dues seccions de rúbriques són segurament la part més original del nostre manuscrit. De fet, no hem sabut trobar-les en cap altre pontifical.

El conjunt comença amb les esmentades rúbriques que recorden que el Dimecres de Cendra, previ a la primera dominica de Quaresma, comença el temps penitencial que els penitents han d'iniciar amb la imposició de mans dels seus bisbes corresponents —n. 168-169. No hem sabut identificar aquest text, ni els que després parlen del temps de Quaresma —n. 184-189. Pel to que presenten i el seu contingut es pot pensar que podrien procedir d'una consuetud de tipus catedralici o canònic fins ara, pel que sembla, no identificada. Com després direm, aquesta comunitat segurament ja estava influïda per les idees dels moviments de la reforma canònica de mitjan segle XI. Les rúbriques dels n. 170-178, en canvi, foren copiades força fidelment dels llibres I i III de la «*Capitularium Collectio*» anònima, posada sota el nom d'un tal Benet Levita, totalment desconegut. De fet, és una col·lecció canònica apòcrifa escrita segurament en el regne franc en els anys 847-857.²⁵ En el text indiquem d'on són tretes les rúbriques de cada paràgraf. Cal també tenir present que l'esmentat Benet Levita, en redactar la seva obra hi copià part del segon capitular del bisbe Teodulf d'Orleans.²⁶ La versió que en dóna el nostre Pontifical, però, depèn directament de la versió de la «*Capitularium Collectio*» del citat Bernat Levita.

L'ordre d'entrada en la penitència pública és precedit de l'oració de benedicció de la cendra que caldrà imposar als penitents —n. 177. És un text que només hem sabut trobar en un manuscrit de Narbona, ara perdut, publicat per Martène 3/140, en el Pontifical d'Arle de Provença, actualment París, BNF, lat. 1220, f. 97v,²⁷ i en el Pontifical de Guillem

25. PL 97/698.

26. P. BROMMER, *Capitula Episcoporum*, Hannover, 1984, p. 148-184. MGH.

27. V. LEROQUAIS, *Les pontificaux manuscrits des bibliothèques publiques de France*, vol. 2, París, 1937, p. 116-122.

Durand.²⁸ El manuscrit de Narbona, segons Martène, tenia uns sis-cents anys, cosa que porta a datar-lo en la primera meitat del segle XII, mentre que el Pontifical d'Arle sembla que és dels anys 1273-1286,²⁹ i Guillem Durand compongué el seu Pontifical pocs anys després en els anys 1293-1295.³⁰ Com és sabut, Guillem Durand era originari de prop de Beziers i fou canonge de la catedral de Narbona, i per això en compondre'l hi incorporà textos d'origen narbonès, un dels quals sembla que és aquesta oració. La seva presència alhora a Vic i a Narbona avala aquest origen. L'ordre és format bàsicament per les quatre oracions que el Suplement d'Aniana conté per a aquesta cerimònia, les quals també es troben en el mateix ordre en els esmentats manuscrits de Narbona i d'Arle de Provença. Tots tres, Vic, Narbona i Arle, al final també porten la fórmula de comiat «Ecce eicimus vos a liminibus» — n. 183. La versió del Pontifical de Guillem Durand és força més amplificada. L'única diferència important entre els tres pontificals és que el de Vic no conté les rúbriques de l'ordre, mentre que els altres dos les porten. Això, però, no vol pas dir necessàriament que ens ofereixi una versió més primitiva.

Ja hem indicat que el conjunt de rúbriques sobre les pràctiques quaresmals col·locades entre el ritu d'entrada dels penitents en l'ordre penitencial i la seva reconciliació en el matí del Dijous Sant, semblen procedir d'una consuetud canonical —n. 184-189. En aquestes rúbriques es parla dels «ab antiquis tempore scilicet apostolorum» —n. 184—, i dels clergues amb aquests mots: «Memor sit clerus utique [...] eruditus, ut solemnes hymnos studiose deo reciter et responsa convenientia tempore [...] correcta cantat» —n. 185—, que durant la Quaresma llegeixin els llibres de l'Antic Testament «planæ et distincte ut a populo dei intelligi possunt» —n. 186—, i que s'apliquin en la lectura del llibre *Els diàlegs*, del papa sant Gregori el Gran; del llibre *Els oficis*, de sant Ambròs de Milà; *Les confessions*, de sant Agustí d'Hipona, i les vides dels sants més serioses (*probatissime*) —n. 187. Totes aquestes recomanacions als clergues i especialment l'al·lusió a l'antic temps dels apòstols ens porten als ambients clericals de mitjan segle XI influïts per la incipient reforma gregoriana. El text continua explicant què cal fer quan les festivitats dels sants cauen en un dia de dejuni quaresmal, i es prescriu que cal acabar l'ofici de la festivitat abans de l'hora nona a fi que a partir d'aquest moment es pugui iniciar l'ofici del dia —n. 188. En aquesta rúbrica, a més, s'utilitzen els mots «agimus» i «impleamus» que necessàriament porten a veure-hi una veritable consuetud canonical, detall encara confirmat perquè tot seguit s'indiquen, com en les consuetes, els inicis dels textos que

28. M. ANDRIEU, *Le Pontifical...*, vol. 3, p. 443.

29. M. S. GROS, «L'antic *Ordo nubentium* gal·licà i les seves adaptacions romano-franques d'època carolíngia», *Revista Catalana de Teologia*, núm. 29 (2004), p. 75-88.

30. M. ANDRIEU, *Le Pontifical...*, vol. 3, p. 553.

s'han d'utilitzar en la festa de l'Anunciació del 25 de març —n. 189. És evident que tot això és ben aliè a un veritable pontifical. Com ja hem dit, no hem sabut trobar cap d'aquestes rúbriques en els llibres litúrgics consultats. D'aquestes mateixes, d'altra banda, no es pot pas deduir a quina comunitat pertanyia la consuetat.

Tot seguit comença l'ordre de la reconciliació dels penitents del matí del Dijous Sant. Aquí el nostre ordre, a més de les oracions, porta també les rúbriques corresponents. L'ordre, el trobem també en l'esmentat Pontifical d'Arle, París, BNF, lat. 1220, f. 110-114, i en un Pontifical d'Aix-en-Provence, publicat per Martène 3/238, ara París, BNF, lat. 965, f. 286-289, de mitjan segle XIV. El manuscrit de Narbona anteriorment citat també el devia tenir, però no ho podem saber amb seguretat perquè Martène no el publica i ara sembla perdut. La versió del nostre Pontifical hi afegeix, però, en els números 191-192, un fragment de la carta del papa Innocenci I (401-417) al bisbe Decenci de Gubbio, i els cànons 16-17 del Concili d'Arle de l'any 314. Ambdós textos fan referència als ritus penitencials. Els seus textos eucològics, tots d'origen romà, són els tradicionals d'aquest ordre. El ritu comença amb la petició dirigida per l'ardiaca al bisbe demanant-li la reconciliació dels penitents —n. 194—, l'entrada d'aquests dins l'església amb el cant del «Venite, venite...» repetit tres vegades —n. 195-197—, el cant del salm 33 —n. 198—, el testimoniatge dels preveres responsables dels penitents segons el qual aquestes són dignes de ser reconciliats —n. 199—, el cant dels salms penitencials 50, 55 i 56 —n. 200— i el rés per part del bisbe de les tres oracions romanes de reconciliació dels penitents que conté el Suplement d'Aniana —n. 202-204—, seguides de les dues oracions de reconciliació del penitent en cas de perill de mort, que també procedeixen del Suplement esmentat —n. 205-206—, de l'oració «Dominus Ihesus Christus qui discipulis suis» —n. 207—, que també es troba en el PRomXII 218, i d'una breu absolució —n. 208— que sembla pròpia del nostre manuscrit i dels citats ordres de reconciliació de penitents dels pontificals d'Arle i d'Aix-en-Provence. Les seves rúbriques, però, no són ni les del PRomG ni les del PRomXII, excepte unes breus frases que, malgrat tot, indiquen un origen comú. Som, doncs, davant l'ordre romà de reconciliació de penitents en una versió pròpia de les esglésies narboneses i provençals segons pot deduir-se dels manuscrits que l'han conservat, la versió més antiga dels quals és la del nostre Pontifical.

Primer libellus d'ordenació dels ministeris sagrats —n. 209-231—

Dels dos ordres que el nostre manuscrit conté per a la concessió dels ordres sagrats, aquest és el més breu. Va de l'hostiari al prevere, i com és costum ja des de l'època de la introducció de la litúrgia romana en el regne franc a mitjan segle VIII, cada ordenació s'inicia amb la rúbrica

corresponent dels «Statua Ecclesiae Antiqua»³¹ provençals de la segona meitat del segle v. Les presenta, però, a l'inrevés, començant per l'hostiari i acabant amb el prevere, sense, doncs, ni la del cantor ni la del bisbe. Després de la rúbrica, segueixen les oracions de benedicció corresponents a cada ordre sagrat. Aquestes són les oracions tradicionals editades per Jean Deshusses com a suplement del Sacramentari Gregorià,³² sense, però, les seves admonicions sacerdotals prèvies. Cal també tenir present que l'admonició de la benedicció dels lectors ja manca en aquest suplement. En la benedicció de l'acòlit del nostre Pontifical, a més, l'oració no és la del suplement sinó la que porta el PRomXII 128. La benedicció del sotsdiaca, en canvi, ha conservat l'admonició sacerdotal, mentre que ha suprimit el text «Vide cuius mysterium tibi traditur» pronunciada en el moment de lliurar-li la patena i el calze buits.

Segueix l'extensa rúbrica gelasiana que en tots els rituals d'ordenació recorda la tradició romana de la seu apostòlica segons la qual el bisbe, en ordenar els diaques i els preveres, abans ha de preguntar al poble tres vegades si creu que l'ordenand és digne de rebre aquests ministeris —n. 220—, que després cal cantar una lletania —n. 221—, i que en el cas de l'ordenació d'un diaca la mà només li ha d'imposar el bisbe i no els sacerdots que l'acompanyen —n. 222. Després segueixen les oracions d'ordenació del diaca tal com es troben en el Sacramentari Gregorià —n. 223-225. La benedicció del prevere és l'última del *libellus*. Les seves oracions també són les del Sacramentari esmentat —n. 227-229—, però al final afegeix la imposició de la casulla amb una fórmula que també es troba en el Pontifical catalanonarbonès de Vic,³³ en el de Roda d'Isàvena,³⁴ i en el de Guillem Durand 373 —n. 230—. L'ordre acaba amb la unció de les mans del nou prevere amb una fórmula d'origen gelasiana —SGel 756—, que també figura en el citat Pontifical de Vic —n. 216—, i en el PRomXII 136 —n. 231. Aquests afegitons finals fan pensar que, com en l'ordre penitencial anterior, som davant d'un ordre creat i utilitzat en la zona narbonesa. Els ordres corresponents del PRomG i PRomXII difereixen força del nostre text perquè tots dos s'inicien amb el ritu de tonsurar els clergues i es clouen amb el de la consagració episcopal. Tots tenen, evidentment, els mateixos textos procedents dels «Statuta Ecclesiae Antiqua» provençals i dels sacramentaris gregorians gelanititzats, però difereixen molt en el seu sistema rubrical, que és molt més sobri en el nostre text. Les dues oracions finals de la benedicció del prevere mostren clarament que som davant d'un ordre romà de tradició narbonesa.

31. C. MUNIER, *Concilia Galliae. A. 314-A. 506*, Turnhout, 1963, p. 164. CCL 148.

32. J. DESHUSSES, *Le Sacramentaire Grégorien*, Friburg, 1971, p. 599-605.

33. Cf. nota 1.

34. Cf. nota 18.

El libellus de la benedicció d'un abat —n. 232-245—

Aquest ordre forma una unitat a part de l'ordre de les ordenacions que el precedeix, anteriorment descrit, i de l'ordre d'ordenacions que el segueix. Es troba pràcticament igual, encara que més desenvolupat en el citat Pontifical d'Arle, París, BNF, lat. 1220, f. 34-38v. Comparat amb l'ordre corresponent del PRomXII 170, tot i presentar molts canvis en les rúbriques, al principi segueix la versió dels manuscrits BCO de l'edició d'Andrieu, però després se'n separa molt. En la part dels textos la diferència més important és que la versió del nostre Pontifical i la del Pontifical d'Arle, al principi de l'ordre, després de l'oració «Actiones nostras quesumus domine», tenen el document de subjecció i d'obediència de l'abat al bisbe local, d'acord, com s'hi diu, amb els canons de la seu romana —n. 235—, text que manca en el PRomXII. Al final, el nostre Pontifical porta l'oració «Deus cui omnis potestas et dignitas» —n. 244— com la versió dels manuscrits CL del PRomXII 173. També com el Pontifical d'Arle, acaba el ritu amb l'oració «Omnium domine fons bonorum» —n. 245—, que només porta el manuscrit L del PRomXII 173. D'altra banda, ambdós, el nostre Pontifical i el PRomXII, al final, no fan cantar el «Te deum». Fer-lo cantar és una peculiaritat del Pontifical d'Arle, f. 38.

En resum es pot dir que els ordres dels tres pontificals, tot i pertànyer a la tradició litúrgica romana, presenten força variants, especialment en la part de les rúbriques. Són gairebé iguals en el nostre Pontifical i en el d'Arle, encara que aquest últim, d'acord amb la seva datació més tardana, és quelcom més desenvolupat, mentre que el PRomXII també presenta desenvolupaments propis. La versió dels dos primers és de tradició certament narbonesarlesiana. És possible que el PRomXII hagi conservat la versió més primitiva de l'ordre i la menys desenvolupada, mentre que la dels dos altres pontificals podria procedir d'una altra versió romana de l'ordre esmentat, però adaptada a les citades zones narboneses i arlesianes ja a mitjan segle XI, data, com hem dit, del Pontifical vigatà.

Segon libellus de les ordres sagrades —n. 246-298—

Aquí novament ens trobem amb un ordre d'origen romà, pràcticament igual al del PRomXII 123, sense, però, la consagració episcopal que ha estat col·locada a l'inici del nostre manuscrit. Va, doncs, des de l'entrada en la clerecia amb el ritu de la tonsura fins a l'ordenació del prevere. Després del ritu de la tonsura i de tallar als joves la barba incipient, conté encara les extenses rúbriques dels «Statuta Ecclesiae Antiqua» provençals —n. 251-255—, totes seguides com el PRomG 1/12, mentre que en el PRomXII cada una d'aquestes rúbriques ja es troba col·locada al seu lloc corresponent en la concessió de cada ordre sagrat. Aquesta és la diferència més important que el separa de la versió del

PRomXII. A més, en la concessió de l'acolitat porta una oració pròpia — n. 269— que no figura ni al PRomXII ni al PRomG. I, al final, encara té l'«Epylogus breviter digestus» —n. 298—, amb què concloïa el *libellus* primitiu abans d'inserir l'ordre en el PRomXII. Curiosament, un dels manuscrits utilitzats per Andrieu en l'edició d'aquest llibre litúrgic romà, el Grenoble, Bib. Mun., cod. 140, f. 30-32, datable a la segona meitat del segle XII, també el té.³⁵ Es tracta d'una extensa admonició lliurada pel bisbe als preveres ordenats de nou sobre com han de portar-se en el seu nou estat sacerdotal, semblant a l'«Edictum» que el papa lliurava als bisbes després de la seva consagració episcopal, copiada en acabar el primer ordre del nostre Pontifical —n. 35. En conjunt es pot dir, doncs, que som novament davant d'un *libellus* romà de les ordres sagrades que cal col·locar entre les versions corresponents del PRomG i PRomXII, en un estadi d'evolució més a prop del segon que del primer, tal com es devia trobar més o menys a mitjan segle XI. L'ordre porta als marges dels folis 107v-109v alguns afegitons de mitjan segle XII, que deuen correspondre al moment en què els bisbes osonencs començaren a fer-ne ús.

El libellus de la Setmana Santa: la benedicció dels sants olis el Dijous Sant —n. 299-328—

El PRomXII, en l'edició d'Andrieu, presenta tres ordres per a aquesta cerimònia episcopal. Són els ordres XXX^A, XXX^B i XXX^C,³⁶ els quals responen a diferents etapes de l'evolució d'aquest ritu. L'ordre del nostre Pontifical comença amb la primera frase de l'ordre XXX^B 228, però després passa al text de l'ordre XXX^A 219 que procedeix del PRomG 2/67, text que prové de l'OR XXXI n. 18, sense, però, seguir-lo massa fidelment. Això ja ens mostra que, tot i ser de tradició plenament romana, el text del nostre Pontifical n'és una versió més de les molts que segurament existiren al llarg del segle XI. Després segueixen els textos propis del Sacramentari Gregorià per a aquesta cerimònia, i en acabar el cànon, al «Per quem haec omnia domine semper bona creas», s'inicia la benedicció de l'oli dels malalts, abans amb l'exorcisme «Exorcizo te immundissime spiritus» —n. 307—, procedent del Sacramentari Gelasià, que també es troba en el PRomG 2/70. Els tres ordres del PRomXII també el tenen. En les rúbriques referents a la consagració del crisma i a la benedicció de l'oli dels catecúmens, i als dotze preveres que han d'acompanyar el bisbe en la cerimònia, el nostre ordre segueix la versió de l'esmentat ordre XXX^A del PRomXII, que pràcticament és la mateixa del PRomG, amb variants poc significatives. En les oracions, la variant més

35. M. ANDRIEU, *Le Pontifical...*, vol. 1, p. 25.

36. M. ANDRIEU, *Le Pontifical...*, vol. 1, p. 214-234.

important és que el nostre Pontifical, com el PRomG 2/75, després de la gran fórmula de consagració del crisma encara no té l'«Oratio ad consummandum chrismatis benedictionem» de l'ordre XXX^A del PRomXII 225. Segueix la salutació del crisma que, com veurem en parlar-ne en l'Apèndix III, el nostre manuscrit presenta afegida en el bifoli 117-118^v i al marge del foli 125^v en lletra de mitjan segle XII i que és formada amb textos procedents de la tradició narbonesa. El ritu acaba amb la benedicció de l'oli dels catecúmens, que segueix força fidelment les rúbriques i els textos del PRomXII.

En resum es pot dir que el text d'aquest ordre en el nostre Pontifical és el de l'ordre XXX^A del PRomXII, en una versió, però, que sembla quelcom més primitiva, que en alguns punts es col·loca entre el PRomG i el PRomXII.

Els ritus del Divendres Sant —n. 329-342—

La rúbrica inicial, dintre del vocabulari clàssic dels ordres d'aquesta diada, es presenta força original, en una versió que no és ni la del PRomG 2/86 ni la del PRomXII 234, ni la de les fonts catalanes fins ara publicades. Ens referim en concret als pontificals de Roda d'Isàvena³⁷ i de Vic³⁸ i al Sacramentari de Ripoll.³⁹ La trobem molt canviada, però amb la mateixa expressió «induuntur vestimentis nigris et absque ullo cantu procedant» en l'Ordo Romanus XVI de Mabillon que porta el títol d'«Index sollemnium collectarum et stationum Sanctae Romanae Ecclesiae», que el monjo benedictí copià de dos «Membraneis codicibus Vaticanis».⁴⁰ Mabillon no dona ni les sigles ni la data d'aquests dos manuscrits en pergami, ni hem sabut identificar-los en l'inventari dels manuscrits litúrgics de la Biblioteca Vaticana publicat per Pierre Salmon.⁴¹ El seu text, però, més que un ordre sembla un cerimonial papal dels segles XV-XVI. Malgrat els segles que segurament separen els dos textos, és força evident que som davant d'una única i mateixa tradició litúrgica de la ciutat de Roma. La resta de l'ordre es presenta en forma molt reduïda, només amb els inicis dels textos eucològics que cal utilitzar en aquesta diada tots procedents dels Sacramentari Gregorià i normals en tots els sacramentaris llatins de l'occident cristià des de l'època carolíngia. Segurament per aquesta raó el copista només posà en els manus-

37. J. R. BARRIGA, *El Sacramentari...*, p. 412-422.

38. M. S. GROS, «El Pontifical...», p. 150-152.

39. A. OLIVAR, *Sacramentarium Rivipullense*, Madrid i Barcelona, 1964, p. 90-92.

40. El text d'aquest ordre diu: «in Parasceve diurnalem cursum separatim cantamus, et hora nona ingredimur cum domino episcopo sive presbytero cardinali; et induti vestimentis nigris absque ullo cantu procedimus ante altare, et lector ascendit pulpitu», etc. Cf. PL 78/1370.

41. P. SALMON, *Les manuscrits liturgiques latins de la Bibliothèque Vaticane*, Ciutat del Vaticà, 1968-1972.

crits els inicis de tots aquests textos que el celebrant podia trobar còmodament en qualsevol sacramentari. La rúbrica final referent a l'adoració de la creu i al ritu de la comunió dels ministres i del poble —n. 342— és força semblant, en la seva redacció, als passatges corresponents del PRomXII 237, encara que aquest últim és molt més extens. Sembla que la rúbrica del nostre Pontifical més aviat podria procedir d'un sacramentari que no d'un veritable ordre del Divendres Sant format només per les rúbriques de la cerimònia. Per tot el que hem dit fins ací, també sembla que cal col·locar l'ordre del nostre Pontifical en l'ambient litúrgic de les parròquies romanes.

Els ritus del Dissabte Sant —n. 343-375—

La primera rúbrica de l'ordre recorda que a l'hora de nona la clerecia s'ha de reunir a la sagristia amb el bisbe i revestir-se amb ornaments «solemnissimis» —n. 343—. Amb aquesta expressió indica que aquesta primera part de la rúbrica podria dependre del PRomG 2/94. Després ja es parla d'encendre el ciri pasqual amb el foc nou i de beneir-lo sense posar-hi cap de les fórmules litúrgiques per a fer-ho, i tot seguit el lector ja puja a l'ambó per a proclamar la primera lectura de la vetlla passqual. El PRomG 2/95-99, enclou tots aquests textos, i el PRomXII 239 presenta la cerimònia d'una manera molt més desenvolupada, i també amb alguns dels textos eucològics necessaris per a fer-la. Tots tres testimonis depenen dels antics ordres romans del Dissabte Sant, però la versió del nostre Pontifical es presenta força reduïda, gairebé com les rúbriques amb què acostumen a iniciar la presentació de la cerimònia els sacramentaris. Segueixen els inicis de les dotze lectures de la vigília amb les seves corresponents oracions, segons l'ordre gelasià establert en el Suplement d'Aniana —n. 344-356—, i després de l'última oració, comença el ritu baptismal amb la benedicció de l'aigua feta amb els textos propis del Sacramentari Gregorià —n. 357-360. El ritu de la benedicció de l'aigua baptismal es completa amb la infusió del crisma en l'aigua —n. 360-362. El crisma es conservava en un «vas aureum» —n. 360. Aquest recipient el trobem citat encara en el PRomG 104, però el PRomXII 245 ja no en parla. Segueix una altra rúbrica que explica que l'aigua i el crisma han de ser barrejats pel celebrant directament, amb la seva pròpia mà, i que, abans de posar-hi el crisma, només amb l'aigua beneïda, cal aspergir el poble present —n. 362. La primera part de la rúbrica es troba igual en el PRomXII 245, i la segona, la referent a l'aspersió del poble, també es troba, però amb una altra versió, en el PRomG 2/104.

Beneïda l'aigua baptismal, l'ordre conté la part central del ritu baptismal, des de les renúncies fins a la confirmació del neòfit feta pel bisbe. Aquesta part de l'ordre segueix pràcticament el text del manuscrit C del PRomG 2/104, amb les tres renúncies prèvies —n. 363. Després ve la triple professió de fe i la triple immersió de l'infant en l'aigua baptismal. En aquesta immersió també s'especifica, d'acord amb la rúbrica del PRomG 2/106, en la versió del manuscrit C, que l'infant en la primera immersió ha de tenir el cap dirigit vers l'orient, en la segona vers l'occident i en la tercera vers el nord, mentre encara té els peus dins l'aigua baptismal —n. 367-368. Aquestes rúbriques manquen en el PRomXII. Després ve la unció postbaptismal i la imposició del vestit blanc amb els textos romans normals, tal com en el PRomG 2/107 i en el PRomXII 246 —n. 369-370. No porta, com el PRomG, ni el lliurament del ciri encès ni la comunió de l'infant, ritus que, en canvi, s'han conservat en el PRomXII 246.

En els tres pontificals segueix el ritu de la confirmació. El del nostre Pontifical —n. 371-374— es presenta en una versió força reduïda, més semblant a la del PRomXII 247-248 que a la del PRomG 2/109-110. El text del nostre Pontifical acaba amb la rúbrica —n. 375— en què es prescriu que el bisbe s'ha de revestir en la sagristia i ha d'anar vers l'altar «ingenti decore», i que, acabada la lletania, ha d'iniciar la celebració eucarística amb el cant del «Gloria in excelsis deo». Aquesta mateixa rúbrica es troba més desenvolupada en el PRomG 2/110, i amb molts canvis en el PRomXII 248. Com ja hem fet observar en molts dels anteriors ordres, novament aquí som davant d'una versió de l'ordre romà del Dissabte Sant que depèn clarament del text corresponent del PRomG però que en molts detalls es troba més a prop de la versió que d'aquest ordre dóna el PRomXII.

El libellus dels ritus matrimonials —n. 376-384—

Aquest *libellus* porta el títol genèric de «Missa ad sponsam benedicendam», i s'inicia amb la col·lecta i la secreta de la missa corresponent del Sacramentari Gelasià antic —n. 376-377. Després la rúbrica adverteix que, acabat el cànon i dit el pàrenostre, cal recitar les dues pregàries de benedicció de l'esposa també gelasianes —n. 378-379. Donada la pau i distribuïda la comunió als esposos, l'ordre afegeix una altra benedicció —n. 380— del citat Sacramentari Gelasià, que és certament d'origen gal·licà. Mentre que en les dues primeres oracions de benedicció només es parla, d'acord amb la tradició litúrgica romana, de l'esposa i, principalment, de la seva fertilitat, en aquesta benedicció, seguint la tradició litúrgica gal·licana, l'objecte de la pregària són els dos esposos conjuntament. L'ordre acaba amb la postcomunió també d'origen gelasià —n. 381. El PRomG 2/415 té un ordre matrimonial més complet, format amb

les oracions de la missa i de la benedicció de l'esposa tretes del Sacramentari Gregorià, i un altre ordre que porta el títol d'«Actio nuptialis ad annualem diem nuptiarum» a la pàgina 2/417, que, com en el nostre Pontifical, és format per les mateixes oracions gelasianes. L'ordre «Ad sponsam benedicendam» del PRomXII 260, en canvi, és molt més complet i extens. En alguns manuscrits s'inicia amb la benedicció de l'anell nupcial. Aquest ordre, com l'anterior del PRomG 2/417, és format pels textos del Sacramentari Gregorià, però pel mateix dia del matrimoni i no per a la seva commemoració anual. Sembla que aquest ordre del nostre Pontifical no té res a veure amb els ordres matrimonials corresponents dels citats PRomG i PRomXII, sinó que més aviat deu venir de l'ordre de la commemoració anual del matrimoni del PRomG 2/417. Tampoc no presenta cap de les característiques dels ordres matrimonials de tradició catalanonarbonesa.⁴² Caldrà, doncs, considerar-lo com un ordre propi d'alguna església romana, de culte presbiteral. Al final l'ordre porta la missa gelasiana «Pro sterelitate mulierum», i la missa gregoriana «In anniversario aecclesiae», que és fora de lloc i que, potser per error, el copista la va ometre després de copiar l'ordre de consagració d'esglésies anteriorment comentat.

El libellus de la visita i de la unció dels malalts —n. 388-445—

Abans d'iniciar el *libellus*, el nostre manuscrit porta copiat el cànon quart del Concili de Nantes, a la Bretanya, que conté un breu ordre litúrgic referent a la visita feta per un prevere a un malalt —n. 388-390. S'havia datat aquest concili l'any 658, però els investigadors han demostrat amb tota seguretat que ha de pertànyer a l'any 895.⁴³ Pocs anys després el cànon serà integrat per Reginó de Prüm (vers 840-915) al seu *Libellus de ecclesiasticis disciplinis et religione christiana*, lib. I, cap. 105,⁴⁴ d'on segurament el copià el compilador del nostre ordre. Aquest text no figura ni al PRomG ni al PRomXII. Després segueix el text pròpiament dit de l'ordre. No porta títol i el que hi hem posat s'inspira en els altres ordres amb què el comparem. A més, aquest títol defineix bé el seu contingut litúrgic. És l'últim ordre del nostre Pontifical i, al final, resta truncat per la manca dels dos folis interns de l'últim quadern i pel mal estat dels dos últims folis d'aquest mateix quadern i, segurament, per la pèrdua d'un o dos quaderns més que devien contenir la benedicció de la tomba i l'enterrament del difunt, la missa exequial i altres misses de difunts. No s'ha pas d'excloure tampoc que, a més, al final, el manuscrit portés una col·lecció de benediccions episcopals, les quals haurien ocupat encara

42. Sobre aquest ordre, vegeu nota 29.

43. CH. J. HEFELE, *Histoire des Conciles*, vol. 4/2, París, 1911, p. 25.

44. PL 132/212.

tres o quatre quaderns més. Les rúbriques de l'ordre segueixen força lliurament els llocs paral·lels del PRomG 2/246 i dels OR XLIX^A, XLIX^B i L del PRomXII, 266, 270 i 274, respectivament. En l'extensa lletania que segueix s'invoquen, entre altres sants, sant Just i sant Pastor, patrons de la catedral de Narbona; sant Feliu i sant Narcís de Girona; sant Cugat i sant Sever de Barcelona; sant Tròfim d'Arle; sant Ruf d'Avinyó; sant Pau de Narbona; sant Gil de Gard, a la Provença; santa Eulàlia de Mèrida, patrona de la catedral d'Elna, i santa Tecla, tots ells relacionats amb les zones catalanonarboneses i provençals —n. 392-399. Després d'unes *preces* força extenses —n. 399— que completen la lletania, segueix l'oració «Omnipotens et misericors deus quaesumus immensam pietatem» —n. 400—, que és una mena de conclusió del ritu d'entrada. Aquesta oració es troba en aquest mateix lloc en els ritus paral·lels del PRomG 2/249 i de l'ordre XLIX^A del PRomXII 266. És l'oració que el Suplement d'Aniana n. 1480 té per a la visita i l'aspersió dominical de la infermeria d'una canònica o d'un monestir. Segueix la professió de fe del malalt feta en forma de dues preguntes, seguides de dues altres preguntes sobre si el malalt perdona els que l'han ofès i si té ganes de canviar de vida en cas que sobrevisqui a la malaltia —n. 401. Les tres primeres preguntes també es troben en el PRomG 2/235, però, posades en l'ordre d'acolliment dels penitents. En canvi, el PRomXII les desconeix. Les dues últimes en la redacció del nostre Pontifical són una petició a Déu perquè perdoni els pecats del malalt, sense, però, l'absolució presbiteral. El ritu continua amb el cant d'una antifona i del salm 142 —n. 402—, i unes altres *preces* —n. 403—, que van seguides de nou oracions demanant la curació del malalt, prèvies a la seva unció. Les sis primeres són posades en el mateix ordre que les «Orationes ad visitandum infirmum» del Suplement d'Aniana —n. 1386-1394—, cosa que és senyal de fidelitat al seu model i alhora d'antiguitat. Les altres tres també es troben al PRomG i al PRomXII. Segueix el text de la carta del papa Innocenci I, de l'any 416, al bisbe Decenci de Gubbio referent als ministres de la unció dels malalts, atribuïda falsament a la carta bíblica de sant Jaume, el germà del Senyor. Després té la rúbrica de l'ordre CXLIII del PRomG 258, que manca en el PRomXII —n. 414—, i tres oracions més —n. 415-417. Coincideix amb els dos anteriors pontificals en què tots tres tenen l'oració «Domine deus qui per apostolum tuum loquutus est» —n. 415—, com a primera peça eucològica en aquest lloc de l'ordre. En la part de l'ordre referent a les uncions que s'han de fer en el cos i en els cinc sentits del malalt, la rúbrica més important que diu on cal fer-les, procedeix del PRomG 2/260 —n. 419—, amb alguns canvis fets, el més important dels quals és haver suprimit l'expressió primitiva «in loco ubi dolor plus imminet». Una altra variant en relació amb els PRomG i PRomXII és que cada unció va precedida del cant d'una antifona amb el seu salm, i seguida d'una oració sacerdotal, posada immediatament després de la fórmula que cal dir en fer-la. Una d'aquestes oracions

—n. 430— també es troba parcialment en el *Liber Ordinum* Episcopal hispànic.⁴⁵ Això, però, no vol pas dir que l'ordre del nostre Pontifical hagi rebut influències directes hispàniques. Més aviat cal pensar que els afegitons locals que presenta en el santoral de les lletanies i la presència d'aquesta oració són afegits fets a la narbonesa. Aquesta estructura triple de cada unció, formada pel cant d'una antífona amb el seu salm, de la fórmula d'unció i de la col·lecta que la segueix, indica un estat molt evolucionat de l'ordre, que per desgràcia s'acaba aquí per culpa de les llacunes del manuscrit esmentades anteriorment. En resum es pot dir que amb aquest ordre també som davant d'un text d'origen romà, amb adaptacions locals narboneses. Cal també tenir present que és un ordre presbiteral, cosa que fa pensar que el *libellus* que el conté procedeix d'alguna parròquia romana.

L'ordre per a consagrar una ara d'altar portàtil —n. 446-458—

Aquest ordre es troba escrit en els folis 58v-59 del manuscrit, en lletra força reduïda segurament de mitjan segle XII. Té algunes semblances amb l'ordre «De consecratione tabulae» del Pontifical d'Arle esmentat anteriorment, manuscrit BNF, lat. 1220, f. 70, publicat per Martène 2/815, però els punts de contacte poden fàcilment explicar-se perquè els dos ordres, de fet, són la reducció de l'ordre de la consagració d'altars fixos. En cada paràgraf de l'ordre hem indicat el número d'aquest últim ordre per a facilitar-ne la comparació. Això permet pensar que el nostre ordre pot ésser una adaptació local feta per algun clergue cerimonier de la mateixa catedral de Sant Pere de Vic, a mitjan segle XII, quan el Pontifical començà a ser utilitzat pels bisbes osonencs.

L'ordre per a reconciliar els apòstates, els procedents del judaisme, d'un grup herètic o del paganisme —n. 453-460—

L'ordre és un afegitó copiat en lletra molt menuda de mitjan segle XII en els folis 60v-61 del manuscrit. Es troba pràcticament igual en el Sacramentari de Ripoll n. 1422-1429,⁴⁶ amb l'afegitó, però, de dues altres oracions —n. 456 i 458. La primera es troba en molts ordres de reconciliació dels penitents, mentre que la segona és còpia del final de l'oració «Ad infantes consignados» del Sacramentari Gregorià n. 376. La primera part de l'ordre —n. 453-455— també figura en el manuscrit París, BNF, lat. 1219, f. 20v, que és un fragment d'un Pontifical de la cúria ro-

45. J. JANINI, *Liber Ordinum Episcopal* (Cod. Silos, Arch. Monást., 4), Silos, 1991, p. 104, n. 125.

46. A. OLIVAR, *Sacramentarium*..., p. 197-199.

mana, del segle XIV. Martène publicà aquest fragment en els «De antiquis ecclesiae ritibus» 2/922. Aquest ordre podria ser, doncs, d'origen romà.

Benedicció del bàlsam i la salutació del crisma —n. 461-467—

Aquests textos es troben copiats en el bifoli 117-118v, intercalat a mitjan segle XII, entre els folis 116v-119. Les dues oracions de benedicció del crisma també es troben en el Pontifical de Vic n. 105-106,⁴⁷ i en el Pontifical de Guillem Durand.⁴⁸ Això permet amb seguretat assignar-los un origen narbonès. La primera part de la salutació del crisma també deu ser d'origen narbonès perquè es troba en el Pontifical de Vic n. 114. La resta —n. 464-467— és un afegitó quelcom posterior, encara que també escrit a mitjan segle XII, en la lletra, però, pròpia dels documents notariais. No hem sabut identificar aquests textos en cap altre manuscrit litúrgic. Cal tenir present que no té res a veure amb la benedicció del crisma, i que en l'aspecte literari sembla més aviat pertànyer al gènere de les «laudes gallicanae».

Benedicció de les tovalles d'altar —n. 468-469—

Les dues oracions són un afegitó del tercer quart del segle XII, escrit en el foli 118v. La primera ja es troba en els manuscrits catalanonarbonesos, i la segona també figura en el PRomXII. Com que ningú es preocupà d'escriure les lletres inicials a les dues oracions, es pot pensar que potser no s'utilitzaren mai.

Salutació del crisma —n. 470—

Aquest text es troba afegit en el marge esquerre del foli 125v. Sembla quelcom anterior a la mateixa versió d'aquest text que es troba en l'afegitó dels folis 117-118v —n. 463. El text és d'origen catalanonarbonès i també es troba en el Pontifical de Vic n. 112.

CONCLUSIONS

De l'anàlisi de cada un dels *libelli* que formen el nostre Pontifical es veu clar que pràcticament la majoria de les seves fonts procedeixen de la

47. M. S. GROS, «El Pontifical...», p. 149.

48. M. ANDRIEU, *Le Pontifical...*, vol. 3, p. 576-577.

litúrgia local de la ciutat de Roma. Els de la consagració episcopal, de la benedicció d'esglésies, el segon ordre de les ordres sagrades i el de la benedicció dels sants olis, com és lògic, vindrien de la litúrgia episcopal, mentre que els *libelli* del Divendres Sant, del matrimoni i de la unció dels malalts semblen d'origen presbiteral, en concret dels títols romans. Tots aquests ordres, comparats amb els del Pontifical Romanogermànic i els del Pontifical Romà del segle XII, mostren un estat d'evolució que els col·loca enmig de les dues grans obres, més aviat, però, tiren vers l'última sense, gairebé mai, identificar-s'hi del tot, situació que concorda bé amb la datació de mitjan segle XI que li hem assignat en presentar-lo sota l'aspecte paleogràfic.

Alguns altres *libelli*, tals com els de la reconciliació d'esglésies violades, el dels ritus penitencials, el primer ordre de les ordres sagrades i la benedicció dels abats, sense deixar de ser romans, presenten, especialment en les rúbriques, molts detalls d'origen narbonès i provençal que permeten pensar en una adaptació dels seus textos primitius en terres de les dues províncies eclesiàstiques de Narbona i d'Arle. La procedència d'uns *libelli* i dels altres queda gràficament expressada en els dos ordres de les ordenacions sagrades, el segon, plenament romà de Roma, i l'altre de tipus romà narbonès i provençal.

Els primers, els romans de Roma, poden ser de gran utilitat per a estudiar l'evolució de la litúrgia de la Seu Apostòlica al llarg del segle XI, mentre que els segons ens mostren com els ritus romans de tradició romanogermànica, al llarg d'aquest mateix segle, penetraren lentament, però de manera sistemàtica en les esglésies depenents de les seus esmentades de Narbona, d'Arle i fins i tot d'Aix-en-Provence, abans fins i tot de la reforma gregoriana de l'últim quart de segle XI. Aquests ordres no són pas de tipus catalanonarbonès com els conservats en el Pontificat de Vic del segle XII. De catalanonarbonès, el manuscrit només té la benedicció del bàlsam i la salutació del crisma feta per la clerecia en acabar de be-neir-lo. Són, però, afegitons de mitjan segle XII, fets per a adequar el volum a les tradicions locals de les esglésies catalanes i narboneses. Només un d'aquests ordres podria ser compost a Vic. És el de la benedicció d'una ara d'altar portàtil. Però no presenta cap originalitat perquè és una adaptació del ritu de la benedicció dels altars fixos que es troba inserida en el ritu de la benedicció d'esglésies. Com que la majoria dels *libelli* són d'origen romà, àdhuc els que presenten trets narbonesos i provençals, crec que és justificat el títol que li hem posat de Pontifical Romà de Vic.

Seria força interessant saber com tots aquests *libelli* arribaran a Vic, i qui fou el monjo ripollès que a Vic mateix o bé al monestir de Ripoll els copià per a fer-ne un veritable pontifical. Però ens manca la documentació necessària per a saber-ho. Cal, no obstant això, pensar que si no tots, almenys alguns poden haver estat portats a Ripoll i a Vic pel bisbe Oliba en tornar dels seus viatges a Roma. Aquesta sembla la solució més lògica encara que, de fet, és indemostrable. El compilador del volum, en canvi,

podria ser el monjo Salomó de Ripoll o algun dels seus col·laboradors, com ja hem dit anteriorment.

NORMES D'EDICIÓ

En la transcripció del manuscrit, —rúbriques, oracions i cants—, hem procurat ser el màxim de fidels, publicant-lo tal com actualment es troba. De les oracions i dels cants, però, quan ja són coneguts per unes altres fonts, només en donem els inicis junt amb les referències dels llibres litúrgics on el lector els trobarà íntegres. Dels que semblen inèdits, que són molt pocs, en canvi, publiquem el seu text íntegre.

Tot el que hem afegit al text del manuscrit per tal de fer-lo més entenedor va indicat amb els parèntesis angulars < >. Les restitucions de mots i de lletres que manquen per culpa de les llacunes materials del pergamí són indicades amb claudàtors [], mentre que els afegitons fets posteriorment, tant si són interlineals com posats als marges, s'indiquen amb els signes ⁂. Les lletres i els mots que cal eliminar són posats entre els signes {}. Transcrivim la *e* caudada per *ae* o bé *oe* segons escau als mots que la porten.

Les sigles utilitzades en les referències que acompanyen els textos a fi d'identificar-los són aquestes:

AMS	R. J. HESBERT, <i>Antiphonale missarum sextuplex</i> , Brussel·les, 1935.
Ben	<i>Capitularia Benedicti levitae</i> , Pl 97/698-912.
CAO	R. J. HESBERT, <i>Corpus antiphonarium officii</i> , Roma, 1963 i s.
LOrdE	J. JANINI, <i>Liber Ordinum Episcopalis</i> , Silos, 1991.
Mart	E. MARTÈNE, <i>De antiquis ecclesiae ritibus libri tres</i> , Anvers, 1736-1737. La primera xifra indica el volum i la segona la columna.
PGuiDur	M. ANDRIEU, <i>Le Pontifical Romain au Moyen Âge, 3: Le Pontifical de Guillaume Durand</i> , Ciutat del Vaticà, 1940. Citem les pàgines d'aquesta edició.
PL	<i>Patrologiae Latinae cursus completus</i> , París, 1844-1864.
PRomG	C. VOGEL i R. ELZE, <i>Le Pontifical Romano-Germanique du dixième siècle</i> , Ciutat del Vaticà, 1963-1972. La primera xifra indica el volum i la segona la pàgina d'aquesta edició.
PRomXII	M. ANDRIEU, <i>Le Pontifical Romain au Moyen Âge, 1: Le Pontifical Romain du XIIe siècle</i> , Ciutat del Vaticà, 1938. Citem les pàgines d'aquesta edició.
PVic	M. S. GROS, «El Pontifical de Vic (Vic, Arx. Cap., ms. 104 (cv)», <i>Miscel·lània Litúrgica Catalana</i> , vol. 12 (2004), p. 101-238.

- RH U. CHEVALIER, *Repertorium Hymnologicum*, Lovaina i Brussel·les, 1892-1920.
- SGel L. C. MOHLBERG, *Liber Sacramentorum Romanae Aecclesiae ordinis anni circuli*, Roma, 1960.
- SGello A. DUMAS i J. DESHUSSES, *Liber Sacramentorum Gellonensis*, Turnhot, 1981, CCL 159-159^A.
- SGre/SupG J. DESHUSSES, *Le Sacramentaire Grégorien*, Friburg (Suïssa), 1971-1979. La primera sigla indica les peces del sacramentari pròpiament dit, mentre que la segona sigla serveix per a indicar les peces que pertanyen als seus suplementes.
- SRip A. OLIVAR, *Sacramentarium Rivipullense*, Madrid i Barcelona, 1964.

<PONTIFICAL ROMANUM ECCLESIAE
CATHEDRALIS VICENSIS>⁴⁹

[INCIPIT ORDO AD VOCANDUM ET EXAMINANDUM SEU
CONSECRANDUM ELECTUM IN EPISCOPUM IUXTA MOREM
ROMANE ECCLESIE

- 1 *Sabbati die circa vespere[m], sedente domno apostolico in atrio iuxta ecclesiam ... et dicit: Iube, domne, benedicere.*] /f. 1/ RP. Nos dominus servet, custodiat atque gubernet. *Tertia vero vice benedictionem petit dicens: Iube domne benedicere.* RP. Gaudia celorum det nobis rector eorum. (PRomXII 138)
- 2 *Benedictione completa, interrogat eos domnus apostolicus: Omnia recte quod vos fatigastis, fratres?* RP. Ut deus et dominus noster concedat nobis pastorem. *Interrogatio: Habetis vestrum?* RP. Habemus. *Interrogatio: Est de ipsa ecclesia an de alia?* RP. De ipsa. *Interrogatio: Quo honore fungitur?* RP. Presbiteratus. *Interrogatio: Quot annos habet in presbiteratu?* RP. Decem. *Interrogatio: Habuit coniugium?* /f. 1v/ RP. Minime. *Interrogatio: Disposuit domui suae?* RP. Disposuit. *Interrogatio: Quid vobis complacuit in ipso?* RP. Sanctitas, castitas, humilitas, benignitas et omnia que deo placabilia sunt. *Interrogatio: Habetis decretum?* RP. Habemus. *Et dicit apostolicus: Legatur.* (PRomXII 139).
- 3 *Tunc proferunt decretum et legatur hoc modo: Beatissimo papa N. apostolice sedis dignitate conspicuo...* /f. 2-2v/ ... (PRomXII 139)
- 4 *Hoc lecto, prosequitur apostolicus: Videte ne aliquam vobis promissionem fecerit, sciatis quia symoniacum est et contra canones.* RP. [Absit]. <El dicit apostolicus>: Ducatur. (PRomXII 140)
- 5 *Tunc venit ipse electus, planeta indutus, et ter benedictionem* /f. 3/ *petit sicut superius dictum est.* (PRomXII 140)
- 6 *Benedictione expleta, interrogat eum apostolicus: Omnia recte quod te fatigasti, frater?* RP. Quod ego dignus non fui, isti confratres mei eligerunt me sibi preesse pastorem. *Interrogatio: De ipsa ecclesia es an de alia?* RP. De ipsa. *Interrogatio: Quo honore fungeris?* RP. Presbiteratus. *Interrogatio: Quot annos habes in presbiteratu?* RP. Decem. *Interrogatio: Habuisti coniugium?* RP. Minime. *Interrogatio: Disposuisti domui tue?* RP. Disposui. *Interrogatio: Qui libri leguntur in ecclesia tua?* RP. Eptaticus, Prophetarum, Evangelium, Apocalipsis, Epistole Pauli, et reliqui. *Interrogatio: Nosti* /f. 3v/ *canones?* RP. Doce nos, domine. (PRomXII 140-141)
- 7 *Et dicit apostolicus: Vide, ordinationes si feceris, ut certis temporibus facias, id est primi, quarti, septimi et decimi mensis. Bigamos aut curiales aut de servili condicine ad sacrum ordinem non promoveas. A symoniacha vero heresi te omnino custodias. Tamen dabitur tibi aedictum de scrinio nostro qualiter debeas conversari. Vide autem ne aliquam promissionem pro hac causa [si] feceris, quia symoniachum aest et contra canones. RP. Absit. Et dicit apostolicus: Tu videris. Quia ergo omnium in te vota* /f. 4/ *conveniunt, hodie abstinebis et cras deo annuente consecraberis. Tunc discedunt singuli in loca sua.* (PRomXII 141)

49. La manca del primer foli del manuscrit ens impedeix de saber si portava títol, cosa força difícil. El que li hem posat intenta descriure'n el contingut.

- 8 *Dominica vero die, progreditur dominus apostolicus cum electo et cuncto clero et populo ad ecclesiam ubi ipsam fieri vult ordinationem. Et ingressus sacrum, induit se vestimenta pontificalia.* (PRomXII 141)
- 9 *Post pusillum procedit e sacrario cum diachonibus et reliquis ministris, sicut dominicis diebus mos est procedendi. Et electus, sacris vestibus indutus, procedit simul cum eo et ceteris episcopis e sacrario ante alf. 4v/tare. Factoque conventu, fiat examinatio talis:* (PRomXII 141)
- 10 *Antiqua sanctorum patrum instituta docet et precipit ut his qui ad ordinem... /f. 5-6/ ...* (PRomXII 142-143)
- 11 *Tunc dicatur ei:* Haec omnia et cetera bona tribuat tibi dominus, et custodiat te atque corroboret in omni bonitate. *Et respondent omnes:* Amen. (PRomXII 143)
- 12 *Interrogatio pape:* Credis secundum intelligentiam et capacitatem /f. 6v/ sensus tui Sanctam Trinitatem, Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, unum deum omnipotentem... /f. 7-8v/... (PRomXII 143-144).
- 13 *Ita igitur examinatus et bene in/f. 9/structus, cum consensu clericorum eet laicorum, ac conventu totius provincie episcoporum, in nomine domini ordinetur.* (PRomXII 144)
- 14 *Factoque scrutinio, dominus apostolicus, mox ut vult indicat cantori, et mox incipit antifonam:* enedicat te deus, hodie deus, cum PS. Deus deorum dominus, et Gloria Patri. (PRomXII 145, Ps 49)
- 15 *Cumque introitum finierint, non dicatur tunc Kyrieleyson, sed dominus metropolitani dicat:* <G>loria in excelsis deo. Quo finito, dicat: Pax vobis. RP. Et cum spiritu tuo. (PRomXII 145)
- 16 *Deinde ORATIO AD MISSAM*
Adesto supplicationibus nostris omnipotens deus, /f. 9v/ et quod... (PRomXII 145, SGre 21)
- 17 *LECTIO AD TIMOTHEUM.* Karissime, fidelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus... /f. 10/... foris sunt, ut doctrinam dei nostri ornet in omnibus. (1Tm 3,1-7, PRom XII 145)
- 18 *GR.* Imola deo sacrificium laudis et redde... *VR.* Congregate illi sanctos eius qui... (AMS 172, PRomXII 145)
- 19 *Tunc egreditur arc[h]idiachonus cum acolitis, et subdiachonibus, et {in} induit ipsum electum dalmaticam, planetam et cambagos, et duo episcopi casulis induti, deportent /f. 10v/ eum superius, iuxta altare, et convertens se apostolicus ad circumstantes, dicat hanc exortationem:* Oremus, dilectissimi nobis, ut huic viro utilitati ecclesiae... (PRomXII 145-146, SGel 766)
- 20 *Et statim incipit clerus Kyrieleyson cum letania. Et prosternens se ordinator electi simul cum electo et ceteris episcopis ante altare super stramenta, usque dum dicit scola Agnus dei.* (PRomXII 146)
- 21 *Ut autem /f. 11/ surrexerint, duo episcopi ponunt et tenent evangeliorum codicem super cervicem eius et inter scapulas clausum, et uno super eum fundente, benedictionem, reliqui omnes episcopi qui adsunt, manibus suis caput eius tangunt, et dicat ordinator:* Propitiare domine supplicationibus nostris, et inclinato... (PRomXII 147, SGre 22)
- 22 *Per <omnia secula...>*
Dominus vobiscum. RP. Et cum spiritu tuo.
Sursum /f. 11v/ corda. RP. Habemus ad dominum.
Gratias agamus domino deo nostro. RP. Dignum et iustum est.
PRPHATIO. VD. aeternae deus. Honor omnium dignitatum quae gloriae

tuae sacratis... /f. 12-12v/ ... caelestis ungenti flore sanctifica. *Hic mittit crisma in caput eius in modum crucis.*

Ungatur et consecratur caput tuum cae/f. 13/lesti benedictione in ordine pontificali, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. RP. Amen.

Pax tibi. RP. Et cum spiritu tuo.

Hoc domine copiose in eius capite influat, ho[c] in oris... /f. 13v-14v/ ... possit aesse devotus. Per

Et respondent omnes: Amen. (PRomXII 147-148, SGre 23^{a-b})

23 *Completa benedictione, confirmat manum et policem, consecrat eum chrismate dicens:* Deus et pater domini nostri Ihesu Christi /f. 15/ qui te ad pontificatus sublimari... ad salutem. RP. Amen. / (PRomXII 149)

24 *Cum datur baculus episcopalis, dicat ordinator:* Accipe baculum pastoralis [officii], et sis in corrigendis... /f. 15v/ ... (PRomXII 149)

25 *Ad anulum digito imponendum:* Accipe anulum fidei, scilicet signaculum... (PRomXII 149)

26 *Tunc det ei apostolicus librum evangeliorum ita dicendo:* Accipe evangelium et vade, predica populo... (PRomXII 150)

27 *Tunc electus dat osculum pontifici, et diachonibus omnibus* /f. 16/ *et tenens eum archidiaconus, deportat in presbiterium, et dat osculum episcopis et presbiteris, et tunc canitur Alleluia aut Tractus.* (PRomXII 150)

ALLELUIA. Diffussa est gratia in labiis, tuis, propterea... (PRomXII 150, AMS 199^b)

TRACTUS. Desiderium anime eius tribuisti ei... VR. Quoniam prevenisti eum in benedictione... VR. Posuisti super caput eius coronam... (PRomXII 150, AMS 171⁴)

28 *Deinde legitur* EVANGELIUM SECUNDUM MARCHUM

In illo tempore, circuibat Ihesus in circuitu dicens et convocavit XII et... /f. 16v/... (PRomXII 150, Mc 6,6-13)

29 OF. Benedic anima mea dominum. (PRomXII 151, AMS 172) /f. 17/

30 SACRA. Suscipe domine munera quae tibi offerimus pro famulo... (PRomXII 151, SGel 772)

31 INFRA ACTIONEM. Hanc igitur oblationem servitutis nostrae, sed et cuncte familiae tuae, quam tibi offerimus aetiam pro famulo tuo... (PRomXII 151, SGre 25)

32 *Cum autem venerit ad comunicandum, dominus pon/f. 17v/tifex porrigit ei sacram oblationem integram. Suscipiensque eam episcopis ipse [ex ea] comunicet super altare. Quod vero residuum fuerit sibi reservet denuo ad comunicandum uno quoque diae, usque XL dies expletos. Et postmodum iussus a domno pontifice communicat populum cum ceteris episcopis.* (PRomXII 151)

33 COM. Messis quidem multa, operarii autem pauci... (PRomXII 151, AMS 172)

34 AD COM. Plenum quaesumus domine in nobis remedium tuae... (PRomXII 151, SGel 773)

EDICTUM QUOD DAT PONTIFEX EPISCOPO CUI BENEDICIT /f. 18/

35 Dilecto nobis fratri illo episcopo, ille pontifex. Quoniam ut credimus, divino te nutu vocante clerus... /f. 18v-24v/... (PRomXII 152-154)

INCIPIT ORDO AD BENEDICENDAM AECCLESIAM /f. 25/

36 *In primis erunt parata quaeque <necessaria>, id est, isopus, vas cum aqua, vinum, sal et cinis, et illuminentur XII candele intrinsecus per circuitum. Et eiectis cunctis ab aecclesia, solus diachonus recludatur in ea. Et episcopus ante fores benedicat aquam cum ceteris ordinibus, et scola incipiat letanias dicendo: Christe audi nos, tribus vicibus. (PRomXII 176-177)*

37 *Sequitur EXORCISMUS SALIS*

Exorcizo te creatura salis, per deum vivum, per deum verum, per deum... /f. 25v/... (PRomXII 177)

38 *Item BENEDICTIO*

Inmensam clementiam tuam omnipotens aeterne deus humiliter imploramus... /f. 26/ ... (PRomXII 177)

EXORCISMUS AQUAE

39 Exorcizo te creatura aquae in nomine dei Patris omnipotentis, et in nomine... (PRomXII 177)

40 *ITEM BENEDICTIO /f. 26v/*

Deus qui ad salutem humani generis maxima quaeque sacramenta in aquarum... /f. 27/ ... (PRomXII 177-178)

41 *Hic mittatur sal in aquam. (PRomXII 178)*

Praesta quaesumus domine tuum salubrem remedium super hanc creaturam salis et aquae ut ubicumque intercesserit, anime et corporis proficiat ad salutem. Per. (PRomXII 265)

ALIA

42 Commixtio salis et aquae pariter in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. /f. 27v/

43 <D>eus invicte virtutis auctor et insuperabilis imperii rex, ac semper magnificus triumphator... /f. 28/ ... (PRomXII 178)

44 *Tunc episcopus circumeat ipsam aecclesiam, cum clero et populum, spargendo aquam, et scola cantent: RS. Fundata est domus domini. VR. Venientes autem. (PRomXII 178, CAO 6756)*

45 *Tunc stans ante hostium, dicat: Oremus. Et diachonus: Flectamus genua. Levate.*

Omnipotens sempiterne deus qui in omni loquo dominationis tuae totus... /f. 28v/ ... (PRomXII 178)

46 *Tunc accedens pontifex ad hostium, percutiens illud cambuta sua superliminare semel, et dicat: A. Tollite portas principes vestras et elevamini... (CAO 5159). Et diachonus de intus respondeat: Qui est iste rex gloriae? E contra pontifex: Dominus fortis, dominus potens in prelio. (PRomXII 178)*

Et recedens ab hostio, iterum circumeat ipsam aecclesiam cum clero et populo, et cum: RS. Benedic domine domum istam quam... VR. Domine si. (PRomXII 179, CAO 6235)

47 *Tunc iterum veniens antet hostium dicat: Oremus, et diachonus: Flectamus genua. Postea: Levate. /f. 29/*

Omnipotens sempiterne deus qui per filium tuum angularem scilicet lapidem... (PRomXII 179)

48 *Post haec accedens, percutiens secundo superliminare, dicat: A. Tollite portas. (CAO 5159). Et diachonus de intus, ut supra: Qui est iste? /f. 29v/ Deinde pontifex: Dominus potens in prelio. (PRomXII 179)*

49 *Deinde tercio circumeat ipsam aecclesiam aquam spargendo cum: RS. Tu domine universorum qui nullam habes... VR. Tu elegisti domum istam domi-*

ne ad invocandum... (PRomXII 179, CAO 7786)

- 50 *Et cum venerit pontifex ante hostium aecclisiae dicat: Oremus, et diachonus: Flectamus genua. Et prosequitur sacerdos orationem istam dicendo: Oremus.*

Omnipotens et misericors deus qui sacerdotibus tuis tantam pre ceteris gratiam... /f. 30/ ... (PRomXII 179-180)

- 51 *Tunc accedens ad hostium percutiat tercio superliminare dicens: A. Tollite portas. (CAO 5159), et diachonus: Quis est iste? E contra pontifex: Dominus virtutum, et addit: Apperi. Tunc aperto hostio, intrans ecclesiam solummodo cum clericis dicat: A. Pax huic domui. RP. In introitu vestro. Amen. Et claudatur hostium aecclisiae. (PRomXII 180)*

- 52 *Deinde incipiat clerus letania: Kirrieleison. Et sacerdos prosternat se super stramenta, usque dum dicat scola: Agnus /f. 30v/ dei. Finita vero letania, cum surrexerit pontifex ab oratione, stans in medio aecclisiae, non dicat Dominus vobiscum, sed tantum excelsa voce Oremus. Et diachonus: Flectamus genua. Post paululum: Levate. Sequitur oratio. (PRomXII 180; cf. 54)*

- 53 *Interim unus e ministris aspargat cinerem per pavimentum aecclisiae in modum crucis [ita dicendo] ita ut de sinistro angulo orientali pergat ad dextrum occidentalem. Rursumque de dextro orientali vadat in sinistrum occidentalem. (PRomXII 180)*

- 54 *OR. /f. 31/ Magnificare domine deus noster in sanctis tuis et hoc in templo... (PRomXII 180, SGel 704)*

- 55 *Deinde incipiat pontifex de sinistro angulo aecclisiae ab oriente scribere per pavimentum cum cambuta sua totum alphabetum usque in dextrum angulum occidentalem: A B Δ E... (PRomXII 180)*

- 56 *Incipiensque similiter /f. 31v/ de dextro angulo orientali alphabetum scribat usque in sinistrum angulum occidentalem: A B C D E... (PRomXII 180-181)*

- 57 *Interim canant qui cum eo sunt: A. O quan metuendus est locus iste, vere..., cum PS. Benedictus dominus deus Israhel. (PRomXII 181, CAO 4065, Ps 143)*

- 58 *Deinde veniens ante altare dicat: Deus in adiutorium meum intende, cum Gloria, absque Alleluia. Tunc benedicat salem et aquam his verbis: (PRomXII 181)*

EXORCISMUS SALIS

- 59 *Exorcizo te creatura salis in nomine domini nostri Ihesu Christi qui apostolis suis... /f. 32/ ... (PRomXII 181)*

BENEDICTIO SALIS

- 60 *Domine deus omnipotens pater, benedic hanc creaturam salis ad effugandum... (PRomXII 181)*

EXORCISMUS AQUE

- 61 *Exorcizo te creatura aquae in nomine dei Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, ut repellas... /f. 32v/ ... (PRomXII 181)*

BENEDICTIO AQUAE

- 62 *Domine deus omnipotens statutor omnium elementorum, qui per Ihesum Christum filium... /f. 33/ (PRomXII 181)*

- 63 *Tunc misceatur sal et cinis, et faciat episcopus ter inde crucem super aquam, et dicat: Haec comixtio salis et cineris cum aqua benedicta sit santificata ad consecrationem huius aecclisiae et altaris, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. (PRomXII 182)*

64 *Sequitur* ORATIO

Deus invicte virtutis auctor et insuperabilis imperii rex ac semper magnificus... /f. 33v/ ... (PRomXII 182, SupG 1455)

65 *Deinde deponat vinum in ipsam aquam et dicat: /f. 34/ Fiat comixtio aquae et vini ad consecrationem huius aecclesiae et altaris, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.* (PRomXII 182)

ORATIO

66 Deum omnipotentem, fratres karissimi, in cuius domo mansiones multe sunt... (PRomXII 182, SGel 1563)

BENEDICTIO AQUAE /f. 34v/ CUM VINO MIXTE

67 Omnipotens sempiternus deus, creator et conservator humani generis et dator gratie... (PRomXII 182)

68 *Tunc ingrediens episcopus ad altare, primum cum police suo de ipsa aqua sancta faciat crucem in medio altaris dicens: Sanctificetur hoc altare, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen*

Pax tecum. RP. Et cum spiritu tuo. (PRomXII 182)

69 *Deinde in dextera parte, /f. 35/ tunc in sinistra, per III^{or} cornua altaris, et cum ysopo aspergat ipsum altare tribus vicibus canendo: A. Asperges me domine, cum PS. Miserere mei deus.* (PRomXII 182, CAO 1494, Ps 50)

70 *Deinde circumeat ipsam aecclesiam aqua sancta spargendo parietes, incipiens a dextera parte orientis, usque dum iterum redeat in orientem, et canatur: A. Haec est domus domini, cum PS. Letatus sum.* (PRomXII 183, CAO 2998, Ps 121)

71 *Iterum circumeat ipsam aecclesiam canendo: <A> Exurgat deus, et III° similiter circumeat ipsam aecclesiam canendo: A. Qui habitat, cum psalmo.* (PRomXII 183, CAO 4474, Ps 90)

72 *Deinde aspergat in modum crucis per medium aecclesiae in longum et in latum per pavementum, canendo: <A.> Domus mea, cum VR. Narrabo nomen tuum, /f. 35v/ et cum Gloria.* (PRomXII 183, CAO 2428)

73 *Tunc dicat: Oremus, et diachonus ut supra.*

ORATIO

Deus qui loca nomini tuo dicanda sanctificas, effunde... (PRomXII 183, SGel 689)

74 *Iterum dicat excelsa voce: Oremus, et diachonus ut supra. Et sic sequatur haec: ORATIO IN CONSECRATIONE BASILICAE*

Deus sanctificationum omnipotens dominator, cuius pietas sine fine sentitur... /f. 36-36v/ ... (PRom XII 183-184, SGel 690)

75 *Inde dicat excelsa voce:*

Per omnia secula seculorum. Amen.

Sequitur PREPHATIO

Domine sanctae pater omnipotens aeterne deus, adesto precibus nostris, adesto sacramentis... /f. 37-38/ ... (PRomXII 184)

76 *Hac expleta, eat pontifex ante altare et dicat scola: A. Introibo ad altare dei mei. PS. Iudica me deus et discerne* (CAO 3388, Ps 42). *Et fundat de ipsa aqua ad basim altaris et de ea qui remanserit faciat maltam cum calce et tegula et aqua benedicta. His peractis, extergat mensam mundo linteo.* (PRomXII 184)

77 *Deinde vadat episcopus, cum clero et populo, ad eum locum in quo reliquie preterita nocte cum vigiliis fuerunt. Sed antequam /f. 38v/ indrediatur in tentorium, episcopus dicat hanc orationem: Aufer a nobis domine quaesumus iniquitates nostras...* (PRomXII 185, SGre 814)

- 78 *Post ingressu autem tentorii, clerus cantet ibi: A. Cum iucunditate exhibitis* (CAO 2015). ALIA. *Movete sancti de habitationibus vestris. ALIA. Ecce populus custodiens iuditium. PS. Venite exultemus domino* (PRomXII 185, CAO 2534, Ps 94)
- 79 *Post haec sequitur ORATIO*
 Fac nos domine sanctorum tuorum tibi specialiter dicata membra... (PRomXII 185)
- 80 *Tunc elevent ipsas reliquias in feretro, preparatis presbiteris, portantibus eas cum hof. 39v/nore et laudibus, cum cruce et turibulis incensatis et luminariibus, et exeant psallendo: A. De Iherusalem* (CAO 2109). ALIA. *Ambulate santi dei* (CAO 1367). ALIA. *Surgite sancti de habitationibus vestris. ALIA. Ambulate sancti dei ad locum destinatum* (PRomXII 185, CAO 1367)
- 81 *Tunc vero antequam pontifex introeat aecclesiam, ipse et portantes feretrum cum reliquiis, circumbeat aecclesiam cum clero, psallendo: RS. Erit michi dominus in deum. VR. Si reversus fuero prospere... P. Decimas* (CAO 6668). *Populus vero sequens, cum mulieribus et parvulis, cantent: Kirrieleison.* (PRomXII 186)
- 82 *His ita per ordinem gestis, cum redierit pontifex ad hostium aecclesiae, facto silentio, habeat verbum ad ple/f. 39v/bem de honore aecclesiastico, de decimis et oblationibus aecclesiarum, ac de aecclesiae ipsius dedicatione. Ipse autem dominus et constructor ipsius aecclesiae ammoneatur de dote illius et qualem honorem aecclesiae et presbiteris debeat exhibere.* (PRomXII 186)
- 83 *Illo autem profitente se iussa presulis impleturum, episcopus antequam intret aecclesiam, dicat: Oremus. Et diachonus: Flectamus genua. Levate.* (PRomXII 186)
- 84 *Deinde dicat hanc orationem: /f. 40/*
 Domum tuam quaesumus domine clementer ingredere, et in tuorum cordibus fidelium... (PRomXII 186, SGre 815)
- 85 *Hac finita, accipiat feretrum pontifex cum presbiteris, ingrediendo dicat scola: A. Ingredimini benedicti domini quia...* (PRomXII 186)
- 86 *Et cum pervenerit ad locum vel ad titulum in quo reliquiae recondende sunt, extenso velo inter clerum et populum, episcopus recondat eas veneranter, et qui circa eum sunt cantent: A. /f. 40v/ Exultabunt sancti in gloria... PS. Cantate domino canticum novum...* (PRomXII 186-187, CAO 2812, Ps 95)
- 87 *Et antequam claudatur, dicat presul hanc orationem:*
 Deus qui in omni loco dominationis tuae dedicator assistis, exaudi nos... (PRomXII 187)
- 88 *Hac expleta, ponat episcopus iuxta eas IIIes portiones corporis domini et IIIes de incenso, et reclundatur reliquiae in confessione, et dum reclundatur interim canant: A. Sub altare dei sedes accepistis, intercedite...* (PRomXII 187-188)
- 89 *Deinde dicat ORATIO /f. 41/*
 Deus qui ex omni coaptatione sanctorum aeternum maiestati tuae... (PRom XII 188, SGel 710)
- 90 *Et liniant ministri et optime firment ipsam mensam cum calce quae antea fuerit preparata cum aqua benedicta. Postea deferatur incensum, et dum episcopus facit crucem super altare, dicat: <RS.> Dirigatur domine ad te oratio mea.* (PRomXII 188, CAO 6458)
- 91 *Tunc de oleo sanctificato faciat episcopus crucem in medio altaris et per IIII^{or} angulos eius, et ungat totum ipsum in manu sua de oleo sanctificato, et /f. 41v/ iterum cantent: A. Erexit Iachob lapidem in titulum... PS. Quam dilec-*

- ta. (PRomXII 188-189, CAO 2665, Ps 83).
- 92 *Et semper sacerdos preparatus, fiat incensum per circuitum altaris, donec consecratio finiatur. Iterum autem de eodem oleo perungat lapidem episcopus sicut prius, cantando:* A. Mane surgens Iacob erigebat lapidem... PS. Deus nostrum refu<gium>. (PRomXII 189, CAO 3691, Ps 45? 89?)
- 93 *Hoc facto, offeratur crisma, et similiter sicut de oleo perungat ipsum lapidem, cantando:* A. Ecce odor filii mei sicut... PS. Fundamenta. (PRomXII 189, CAO 2533, PS 86)
- 94 *Deinde in circuitu ecclesiae eat episcopus, et faciat crucem cum police suo de ipso crismate /f. 42/ in XII locis, ita dicens:* Sanctificetur hoc templum in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Pax tecum. Amen. *Et sic dicat:* A. Haec est domus domini firmiter... PS. Letatus sum. (PRomXII 189-190, CAO 2998, Ps 121)
- 95 *Iterum autem episcopus offerat incensum super altare, et cantet:* A. Haedificavit Moyses altare dominoi deo (CAO 1299). *Hoc facto, dicat episcopus:* Oremus. *Et diachonus:* Flectamus genua. Levate. *Sequitur ORATIO*
Dei patris omnipotentis misericordiam deprecemur, dilectissimi fratres, ut hoc [hec] altare[-ria] .../ f. 42v/ ... (PRomXII 190, SGel 693)
- 96 *Post haec dicat episcopus:* Oremus. *Et diachonus:* Flectamus genua. *Deinde sequatur ALTARIS CONSECRATIO*
Quaesumus omnipotens deus in cuius honore altare[-ria] hoc [haec] consecramus... /f. 43/ ... (PRomXII 190-191)
- 97 *Deinde dicat excelsa voce:*
Per omnia secula seculorum. RP. Amen.
Dominus vobiscum. RP. Et cum spiritu tuo.
Sursum corda. RP. Habemus ad dominum.
Gratias agamus domino deo nostro. RP. Dignum et iustum est.
Sequitur PREPHATIO
VD aeternae deus. Et ut propensiori cura et attentiori famulatu tibi servitutis... /f. 43v-44/ ... (PRomXII 191)
- 98 *Sequitur ORATIO*
Domine sancte pater omnipotens aeternae deus, clemens et propitius, preces nostrae humilitatis... /f. 44v/... (SGello 2438)
ALIA
- 99 *Maiestatem tuam domine humiliter imploramus ut altare[-ria] hoc [hec] sacrae unctionis...* /f. 45/ ... (PRomXII 191)
- 100 *Deinde dicatur:* A. Confirma hoc deus quod operatus... (CAO 1873). *Deinde ungat oleo sancto tabulam super altare dicens hanc prephationem:*
Lapidem hunc, fratres dilectissimi, in quo unguentum /f. 45v/ sacre unctionis effunditur... (PRomXII 200)
- 101 *Incipit BENEDICTIO TABULAE*
Supplices tibi domine deus omnipotens pater preces effundimus ut metalli huius expoliatam... /f. 46/ ... (PRomXII 200)
- 102 *Postea extollens vocem publice proclamet:*
Per omnia secula seculorum. RP. Amen.
Dominus vobiscum. RP. Et cum spiritu tuo.
Sursum corda. RP. Habemus ad dominum.
Gratias agamus domino deo nostro. RP. Dignum et iustum est.

PREPHATIO

VD aeternae deus. Qui post offensus lapsus primi hominis instituisti... /f. 46v/ ... (PRomXII 200, SGello 2439)

ALIA

- 103 Deus omnipotens universorum rerum rationabilis artifex, qui inter ceteras... /f. 47/ ... (PRomXII 200, SGello 2437)

- 104 *Deinde teneant subdiachoni vel acoliti lintheamina vel omnia ornamenta ecclesiae, seu vasa sacra, quaecumque ad cultum dei et ecclesiae pertinere videntur, et benedicat eam pontifex iuxta hunc modum:*

BENEDICTIO

Domine deus omnipotens qui in initio hominibus utilia et necessaria... /f. 47v/ ... (PRomXII 192)

- 105 ITEM BENEDICTIO AD LINTEAMINA ET ALIA QUE OPUS FUERINT SACRO MISTERII

Exaudi domine preces nostras et haec lintheamina aliaque indumenta... (PRomXII 192)

- 106 *His finitis, episcopus cum clero cantent:* A. Corpora sanctorum in pace sepulta... /f. 48/ ... (CAO 1935). ALIA. Induit te dominus.⁵⁰ *Deinde diachoni vestiant altare, episcopo et scola canentibus:* A. Circumdate Syon, levite altare domino vestite... VR. Mirabilis deus, cum Gloria. (PRomXII 192, CAO 1935)

- 107 *Postea offeratur incensum, et facta cruce super altare, dicatur:*

<A.> Omnis terra odoret te deus et. (CAO 4155)

Et dicat presul hanc ORATIO

Descendat quaesumus domine deus noster Spiritus tuus Sanctus... (PRomXII 192, SGre 816)

ORATIO POST VELATUM ALTARE

- 108 Omnipotens sempiternae deus, altare hoc nomini tuo dedicatum celestis virtutis... /f. 48v/ ... (PRomXII 192-193, SGre 820)

- 109 *Deinde revertatur pontifex in sacrarium donec ornentur ecclesia et accendantur luminaria, et incipiat cantor ofitium ad introitum missa:* Terribilis est locus iste. PS. Quam dilecta. (PRomXII 193, AMS 100, Ps 83)

COLLECTA AD MISSA

- 110 Deus qui sacrandorum tibi auctor es munerum, effunde super hanc... (SGre 818)

- 111 APOCALIPSIS IN IOHANNIS APOSTOLI. In diebus illis, vidi civitatem sanctam, Iherusalem novam. (PRomXII 193, Ap 21,2)

- 112 RS. Locus iste a deo factus est. VR. Deus cui astat. (PRomXII 193, AMS 100)

- 113 ALLELUIA. Bene fundata est.

- 114 <EVANGELIUM> SECUNDUM LUCHAM. In illo tempore, dixit dominus Ihesus discipulis suis: /f. 49/ Non est arbor bona quae facit fructus malos. (Mt 7,18?)

- 115 OFFERTORIUM. Domine deus, in simplicitate cordis. VR. Maiestas domini. VR. Fecit Salomon. (PRomXII 193, AMS 100)

50. Aquesta antifona és d'origen hispànic, manca en el PRomXII 192, i no entrà en els ritus romans fins al Pontifical de Guillem Durand. Vegeu M. ANDRIEU, *Le Pontifical...*, vol. 4, p. 495. Guillem durant ja indica que només «Quidam etiam dicunt sequentem antiphonam». Sobre l'antic ordre catalanarbonès, vegeu M. S. Gros, «El ordo romano-hispànic de Narbona para la consagración de Iglesias», *Hispania Sacra*, núm. 19 (1966) p. 321-401.

- 116 SACRA. Omnipotens sempiterne deus, altare hoc nomini tuo dicatum caelestis virtutum. *Ut supra.* (SGre 820)
- 117 PREPHATIO. VD per Christum. Per quem te supplices deprecamur ut altare hoc sanctis usibus... /f. 49v/ ... (SGre 821)
- 118 BENEDICTIO. Omnipotens deus qui vos hodierna die ad dedicationem istius aule dignatus est adunare, ipse vos caelesti benedictione dignetur locupletare. Amen.
Condecaturque vobis fieri templum suum et habitaculum Spiritus Sancti, qui proprium filium suum dominum nostrum Ihesum Christum pro vobis elegit. Amen.
Quatinus mente et corpore purificati, habitatorem deum in vobismetipsis semper habere possitis, et aeternae beatitudinis hereditatem cum sanctis et electis possiderre valeatis. Amen. Quod ipse praestare dignetur. (PRomXII 194)
- 119 COM. /f. 50/ Domus mea domus orationis vocabitur. (AMS 100)
- 120 AD COM. Quesumus omnipotens deus ut in hoc loco quem nomini tuo ... (PRomXII 194, SGre 822)

AD CONSECRANDAM PATENAM

- 121 Consecramus et sanctificamus hanc patenam ad confitendum... (PRomXII 202)
- 122 *Deinde faciat signum + de crismate super patenam.* (PRomXII 202)
- 123 Consecrare et sanctificare dignare domine patenam hanc... (PRomXII 202)

AD CALICEM BENEDICENDUM

- 124 Oremus dilectissimi fratres /f. 50v/ ut dominus deus noster calicem suum... (PRomXII 203)

BENEDICTIO CALICIS

- 125 Dignare domine calicem istum benedicere in usum ministerii tui... (PRomXII 203)
- 126 *Et faciat + de chrisma super ipsum calicem.* (PRomXII 203) /f. 51/
- 127 Omnipotens sempiterne deus manibus nostris quaesumus opem... (PRomXII 203)

BENEDICTIO NOVE CRUCIS

- 128 Benedic domine hanc crucem per quam eripuisti mundum a potestate... (PRomXII 204)

ITEM ALIA

- 129 Rogamus te domine sancte pater omnipotens aeternae deus ut digneris... /f. 51v/ ... (PRomXII 204)
- 130 *Deinde dicat alta voce consecrator:*
Domine sancte pater omnipotens aeternae deus, cuius sanctum et terribile nomen... /f. 52-53/ ... (PRomXII 204)

ITEM ALIA

- 131 Sanctifica domine Ihesu Christe istud signaculum passionis tuae ut sit... (PRomXII 205)
- 132 *Hic aspergat aqua sancta ardens odore incensi.* (PRomXII 205)
- 133 Sanctificetur istud lignum in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti... /f. 53v/ ... (PRomXII 205)

BENEDICTIO ABBATISSAE

- 134 Domine deus omnipotens qui sororem Moysi Mariam preeuntem caeteris mulieribus... (PRomXII 173) / f. 54/

BENEDICTIO SANCTIMONIALIUM VIRGINUM

- 135 *Sanctimonialis virgo, cum ad consecrationem suo episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur qualibus semper visitatura est, professioni et sanctimonio aptis.* (PRomXII 155)

BENEDICTIO VESTIMENTORUM VIRGINUM VEL VIDUARUM

- 136 Dominus vobiscum. RP. Et cum spiritu tuo.
Deus aeternorum bonorum fidelissime promissor et certissime prosolutor, qui vestimentum... /f. 54v/ ... (PRomXII 155)

ALIA

- 137 Domine deus bonorum dator virtutum et omnium benedictionum largus infusor... (PRomXII 155-156)

ITEM ALIA

- 138 Exaudi omnipotens deus preces nostras, et han[s]... /f. 55-55v/ ... (PRomXII 156)

ALIA

- 139 Famulam[s] tuam[s] domine tuae custodiat muniat pietatis, ut virginitatis... (PRomXII 157)

ITEM ORATIO

- 140 Deus castorum corporum benignus habitator et incorruptarum deus amator... /f. 56-58/ ... (PRomXII 157-158, SupG 1254)

- 141 Te invocamus domine sancte omnipotens aeternae /f. 58v/ deus, super hanc[s]... (PRomXII 158) /f. 59/

ORDO AD RECONCILIANDAM VIOLATAM AECCLESIAM

- 142 *Primum veniat episcopus ante ipsam aecclesiam, et dicat hanc orationem:* /f. 59v/ Omnipotens et misericors deus qui sacerdotibus tuis pre ceteris ... (PRomXII 195)

- 143 Oremus, et diachonus: Flectamus genua.

Aufer a nobis quaesumus domine iniquitates nostras ut ad loca tuo nomine... (PRomXII 195)

- 144 *Tunc ingreditur pontifex cum clero in aecclesiam, et dicat cantor letaniam. Qua finita dicat* /f. 60/ *episcopus: Oremus, et diachonus: Flectamus genua. Levate.*

Deus qui peccati veteris hereditariam mortem in qua posteritatis genus omne successerat... (PRomXII 195)

- 145 *Deinde benedicat episcopus aquam ipsa benedictione quae est in prima dedicatione, excepta prephatione* Sanctificare.⁵¹ *Finita oratione ultima: Creator et conservator humani generis, in qua miscetur vinum et cinis, girat ab* /f. 60v/ *intus episcopus cantando antiphonam et spargendo aquam: Asperges me domine, cum* PS. Miserere mei deus. (CAO 1494, Ps 50 /f. 61)

- 146 *Quo facto, dicat episcopus hanc orationem:* /f. 61v/ Deum indultorem criminum, deum sordium mundatorem, deum qui concretum... /f. 62/... (PRomXII 196)

51. Com ja hem indicat en la introducció, aquesta rúbrica es refereix a un ordre de consagració d'esglésies segurament de tipus catalanonarbonès.

- 147 Per omnia secula seculorum. RP. Amen.
 Dominus vobiscum. RP. Et cum spiritu tuo.
 Sursum corda. RP. Habemus ad dominum.
 Gratias agamus domino deo nostro. RP. Dignum et iustum est.
PREPHATIO
 VD aequum et salutare. Nos tibi semper et ubique gratias agere... Cuius bonitas ut non habuit principium... /f. 62v-63/... (PRomXII 196)
DENUNTATIO AB EPISCOPO DICENDA CUM RELIQUIAE SANCTORUM POSITE FUERINT IN TITULO IPSIUS AECCLISIAE
PRAEPHATIO. /f. 63v/
- 148 Dilectissimi fratres: Inter cetera virtutum solemnia quae ad gloriam... (SGel 805)
- 149 *Sequitur* A. Exsurgat deus et disipentur... PS. In aecclesiis. (PRomXII 196, CAO 4474, PS 67, 27)
Et sequitur ORATIO, diachono dicente Flectamus genua. Levate.
 Deus qui in omni loco dominationis tuae dedicator exsistis, /f. 64/ exaudi nos... (PRomXII 196)
- 150 *Inde vero clerus incipiat* A. Confirma hoc deus. PS. Exsurgat deus. (CAO 1873, Ps 67, PRomXII 197)
Et det episcopus oracionem, et diachonus ut supra.
 Deus qui aecclesiam tuam de mundi finibus congregatam per tu lateris... /f. 64v/ ... (PRomXII 197)
- 151 *His omnibus ita expletis, preparet se pontifex ad missa cum offitium pertinente ad hoc sicut in prima dedicatione, et vadit cantor ad introitum cum scolare militia.*
<ORATIO>
- 152 Deus qui dixisti: Domus mea domus orationis vocabitur, domum istam infidelium spurcitiis... /f. 65/ ... (SupG 4179; PGuiDur 516)
- 153 **APOCALIPSIS IOHANNIS APOSTOLI.** In diebus illis, venit angelus et loquutus est mecum dicens: Veni ostendam... (Ap 21, 9-27)
- 154 **SECUNDUM LUCHAM.** In illo tempore, egressus dominus Ihesus perambulavit... /f. 65v/labat Iherico... (Lc 19,1)
- 155 **SACRA.** Haec hostia quaesumus domine deus noster, et locum istum ab omnibus... (SupG 4180; PGuiDur 516)
BENEDICTIO
- 156 Benedicat vos et custodiat omnipotens dominus domumque hanc sui muneris presentia illustrare, atque suae pietatis oculos super eam die ac nocte dignetur apperire. Amen.
 Concedatque propitius ut omnes qui ad dedicationem basilicae convenistis, intercedente beato martire suo *ille* ac ceteris sanctis quorum reliquiae hic pio veneramur amore, vobiscum hic veniam peccata/f. 66/torū vestrorum reportare valeatis. Amen.
<Q> uatinus eorum interventu ipsi templum Sancti Spiritus in quo Sancta Trinitas iugiter habitare dignetur effici, et post huius vitae labentis excursum ad gaudia aeterna feliciter pervenire mereamini. Amen.
- 157 **AD COM.** Percipientes domine munera salutis aeternae, supplices exoramus... (SupG 4181; PGuiDur 517)
ABSOLUTIO EPISCOPORUM
- 158 Deus omnipotens salvator et redemptor generis humani, qui apostolis suis dedit /f. 66v/ potestatem ligandi... (Mart 1/790)

ALIA

- 159 Dominus Ihesus Christus qui dixit discipulis suis: Quaecumque ligaveritis... /f. 67/ ... (Mart 1/790)

ITEM ALIA

- 160 Dominus noster Ihesus Christus cui omnia possibilita sunt, non a[d] peccata... /f. 67v/ ... (Mart 1/887)

BENEDICTIO SUPER OBLATIONES FIDELIUM

- 161 Deus cuius verbo et potentia facta sunt omnia, cuius dono percipimus que ad vite... /f. 68/ ... (PRomG 1/180)

AD SIGNUM BENEDICENDUM

- 162 Benedic domine hanc aquam benedictione caelesti, et descendat super eam virtus... /f. 68v-69/ ... (PRomXII 293)

- 163 *Post haec cantent VII[I] psalmos cum: A. Laudabo deum meum. <PS.> Lau-da anima mea dominum, usque Omnis spiritus laudet dominum, et dum cantant lavetur signum cum aqua benedicta intus et foris, cum oleo exorcizato et sale benedicto. (CAO 3583, Ps 145, PRomXII 294)*

- 164 Sequitur ORATIO

Deus qui per Moysen legiferum tubas argenteas fieri precepisti quas dum levite... /f. 69v/ ... (PRomXII 294)

- 165 *Hic extergat cum linteo, et dicat hanc antiphonam cum psalmo: Vox domini super aquas, deus maiestatis... PS. Vox domini in virtute, usque in fine, cum Gloria. (PRomXII 294, Ps 28,4)*

- 166 *Post haec tangat et liniat illud chrismate, a foris VIIes et intus quater. (PRomXII 294) /f. 70/*

Omnipotens sempiterne deus qui ante archam phoederis per clangorem tubarum... /f. 70v/... (PRomXII 294-295)

- 167 *Tunc imponat in turibulum ygnem et thimiama thus quoque et mirram, et erigant signum super turibulum, ita ut fumum colligat, et dicant antiphonam istam Deus in sancto via tua, quis deus magnus... <PS.> Viderunt te aquae deus viderunt te aquae, usque in finem cum Gloria. (PRomXII 295, Ps 76,17)*

ORATIO

Omnipotens dominator Christe, quo secundum assumptionem /f. 71-71v/... (PRomXII 295)

INCIPIIT IEIUNIUM

- 168 *In quinquagesime diebus occurrunt ieiunia valde omni aecclesiae dei exob-tanda, in quibus paenitentiam cilitia et cineres acceptantur. Unum eorum, id est primus, qui occurrit quarta feria caput totius ieiunii sui appellat aeccle-sia.*

- 169 *Ipsa diae, publice penitentium professi manus impositionis ab episcopis suis accipiunt prostrati, scilicet intenti correpti ciliciis.*

DE PENITENTIBUS /f. 72/

- 170 *Penitentes tempore quo penitentiam petunt, impositionem manus et cili-tium a sacerdote consequantur. Et si aut comas <non> deposuerint aut vesti-menta non mutaverint, abitantur, et nisi digne paenituerint non recipiantur. Iuvenibus aetiam non facile committenda est. (PL 97/838)*

- 171 *Querendum namque est, cum accipit quislibet fidelis confessionem peccatorum, qualiter primo peccatum perpetratum, aut si postea iteratum, aut frequaenter actum sit, si sponte, si quoacte, si per ebrietatem aut per quodlibet ingenium factum sit. Et cum invenerit unde radix illius processit peccati, tunc congruam adhi/f. 72v/beat medicinam. (PL 97/845)*
- 172 *Qualis vero peccati adhibenda sit medicina, secundum kanonum autentico- rum et sanctorum patrum aesse debet institutionem. Et non secundum placi- tum hominis, sed secundum dei voluntatem, nec in hac parte voluntas aut gratia hominis sectanda est, sed voluntas dei in omnibus exquireda, quatinus dignis precibus et plenitudine digna placare possit omnipotens dei vindictam quam suo provocavit vicio. (PL 97/845)*
- 173 *Qui luget abstinere debet a conviviiis ac ornamentis et alba veste. Omni tem- pore ieiunii manus paenitentibus a sacerdote imponantur. Qui penitentiam publi/f. 73/cam gerunt debent unum annum esse inter audientes vel usque ad magnum diem. Et populum quando intrat aecclesiam profusi<s>lacrimis de- bent veniam postulare precarique eum humiliter ut pro eis dignetur orare. (PL 97/828, 719)*
- 174 *Tribus vero annis subiaceant inter penitentes manibus sacerdotum in loco re- tro hostium aecclesiae penitentibus constituto, et seorsum infra ipsam aeccle- siam paenitentibus constituto, et seorsum infra ipsam aecclesiam populo se- cluso, tamen iam non in terra prostrati, sed vultu et capite humiliato, humiliter et ex corde ut supra dictum est veniam postulent et pro se orare ex- poscant. (PL 97/719)*
- 175 *Duobus aetiam annis oblationes /f. 73v/ modis omnibus non sinantur offerre, sed populis tantummodo in oratione socientur ut perfectionem septem in Ce- na Domini consequantur anno, id est, per episcopi vel {per} eius iussu, si ip- se abest, aliorum sacerdotum manus impositionem, absolutione sacerdota- lium precum communionis catholice gratiam recepturi. (PL 97/719)*

QUALITER VII ANNORUM PENITENTIAM AGATUR

- 176 *In his vero VII annis multipliciter ieiuniis, orationibus, fletibus et helemosi- narum prout melius potuerint exhibitionibus et lacrimis persistent, et ne ul- terius talia contingant, ad modicum (sic) caveant ut mereantur illam domini audire inquiete: /f. 74/ "Vade et amplius noli peccare". (PL 97/719)*

BENEDICTIO CINERIS

- 177 *Omnipotens sempiterne deus qui primo homini transgredienti mandatum tuum, non confitenti peccatum proprium denuntiasti quod cinis aesset et in cinerem reverteretur, te suppliciter confitentibus, et da ut per impositio- nem huius cineris veniam consequemur, et de peccato ad iusticiam, de cor- ruptione ad incorruptionem, de morte ad viam pervenire mereamur aeter- nam. Per Ihesum Christum dominum nostrum filium tuum, qui vicit et regnat. (Mart 3/140)*

INCIPIUNT ORATIONES ET PRECES SUPER PAENITENTES FERIA IIII IN CAPITE IEIUNIUM (f. 74v/

- 178 <CAPITULA>. Salvos fac servos tuos et ancillas tuas.
 <RP.> Domine deus.
 Mitte eis domine auxilium <de sancto>.
 RP. Et de Syon.

Nichil proficiat inimicus in eis.
 <RP.> Et filius <iniquitatis...>
 Esto eis domine turris fortitu<dinis>.
 <RP.> A fatiae.
 Domine deus virtutum.
 <RP.> Ostende.
 Domine exaudi <orationem...>
 RP. Et clamor <meus ad te veniat>. (Mart 3/141)

ORATIO

- 179 Exaudi domine preces nostras et tibi confitentium parce peccatis...
 (SupG 1379)

ALIA

- 180 Preveniant hos famulos tuos et has famulas tuas quaesumus domine misericordia... (SupG 1380)

ITEM ORATIO /f. 75/

- 181 Adesto domine supplicationibus nostris ne sit ab his famulis et famulabus... (SupG 1381)

ALIA

- 182 Domine deus noster qui offensione nostra non vinceris sed satisfactione...
 /f. 75v/ ... (SupG 1382)

AD EICIENDUM PENITENTES DE AECCLESIA

- 183 Ecce eicimus vos a liminibus sanctae matris aecclesiae propter peccata et scelera vestra, omnipotens deus faciat vos reverticū fructu penitentiae.
 (Mart 3/141)

DE QUADRAGESIMA

- 184 *Dominica quadragesimae quae ab antiquis tempore scilicet apostolorum solemnitiis ceteris pertitis (sic), tribus augebatur, et ea auctoritate usque nunc solemnī cursu peragitur.*
- 185 *Memor sit clerus utique, iam in hanc partē dei munere eruditus, ut solennes hymnos studiose deo recitet et responsa convenientia /f. 76/ tempori sic bene distincta et forme notata sunt et correctā cantet. Ut quod per Spiritum Sanctum ministratum est et scripturis sanctis satis insertum, in auribus populi in conspectu omnipotentis dei perfundat.*
- 186 *Sancti libri canonici Veteris Testamenti, qui secundum ordinem tunc temporis leguntur, planae et distincte ut a populo dei intelligi possunt a lectoribus proferantur. Legantur et ibi sanctorum patrum homiliae et institutiones, quorum tamen auctoritas in aecclesia dei plurimum valet. Maximum studii sit ut Eptaticum totum infra dies quinquagesimae aecclesia perlegat, ut postmodum /f. 76v/ idem diebus quadragesimae usque passionum diebus ad provocandum et invitandum cor populi.*
- 187 *Legantur autem libri Dialogorum beati Gregorii, aut libri Offitiorum beati Ambrosii, aut libri Confessionum beati Augustini, aut vitae probatissime sanctorum in quibus maxima populi intentio et fide incitari et roborari possit.*

DE FESTIVITATIBUS QUADRAGESIMAE

- 188 *Festivitas autem sanctorum quae diem ieiunii excludat, nulla in feria quadragesimam occurrere poterit cum eorum memoria frequentissima sit. Si occurrerit sancti festivitas, post sextam horam diei in sacrificiis misse offitium in-*

de agimus ut hora nona diurnum /f. 77/ offitium impleamus.

- 189 *In Annuntiatione Domini, quan VIII kalendas aprilis vobis ora nona tantum caeleberrimum offitium salvo ieiunio implemus, nisi forte in maiori septimana, III^a, V^a, VI^a et VII^a evererit, aut diebus dominicis in quibus stationes publice fiant. Cantetur ibi OFFITIUM. Vultum tuum (AMS 16bis), postquam prima collecta fuerit, inde dicatur collecta. Inde legatur LECTIO. Loquutus est dominus ad Achaz (Is 7,10), <EVANGELIUM.> Missus est (Lc 1,26). OF. Ave Maria, cum versibus (AMS 5^b). CO. Ecce virgo (AMS 5^b).*

ORDO AD RECONCILIANDOS PAENITENSES IN CENA DOMINI

- 190 *Primo mane convenient /f. 77v/ penitentes universos quos aecclesia publicam paenitentiam agere constituit. Ut cum hora requisitionis venerit, quid de singulis pontificalis auctoritas deinceps censeat, requisitum et notatum inbreviatim ipsi habeant, et crimina singulorum et annos paenitentiae, ut liberius postmodum pontifex universorum causas discernat. (Mart 3/238)*

INNOCENTIUS DECENTIO EPISCOPO CAPITULOS VII

- 191 *De penitentibus qui sive ex gravioribus commissis sive ex levioribus penitentiam gerunt... /f. 78/... (PL 67/240)*

DE CANNONIBUS

- 192 *Qui pro delicto suo a communione separantur, placuit ut in quibuscumque locis fuerant... /f. 78v/ ... (Concili Arles 314, c. 16-17, PL 84/240)*

- 193 *Hora diei secunda assumat episcopus stolam et preparetur sedem eius in media aecclesia circumstante clero. Sedenteque pontifice, sint presentes in atrio aecclesie qui reconciliandi sunt penitentes. Ste[t] que cum illis unus archidiaconus indutus alba et stola sine dalmatica, dicatque excelsa voce: State cum silentio, audientesa intente. (Mart 3/238)*

- 194 *Et facto silentio, dicat hunc sermonem:*

Adest, venerabili pontifex, tempus acceptum, dies propiciationis divinae /f. 79-80/... (Mart 3/238)

- 195 *Hoc finito, stet episcopus in hostio aecclesiae et dicat A. Venite, venite, venite filii, audite me, timorem domini docebo vos. (Mart 3/238)*

Et diaconus ex parte paenitentium: Flectamus genua. Tunc omnes paenitentes flectent genua. Quo facto, dicat diaconus ex parte pontificis: Levate. (Mart 3/238)

- 196 *Similiter agatur secundo, repetente episcopo: Venite. Subsequente diacono: Flectamus, ut antea. Et sic ad medium pavementum solotenus veniant. (Mart 3/238)*

- 197 *Quando autem tercio domnus episcopus annuntiaverit: Venite, subsequatur diaconus: VR. Accedite. Flectamus. (Mart 3/238) /f. 80v/*

- 198 *Mox cum diacono paenitentes corruant ad pedes episcopi. Sicque iaceant prostrati usque domnus episcopus innuat altari diaconi: Levate. Prosequatur clerus antiphona cum psalmo: Benedicam domino. (Ps 33, Mart 3/238)*

- 199 *Interim offerantur paenitentes a presbiteris episcopo, ut ipse eos matri reconciliet aecclesiae. Interrogetque per unumquemque: Est dignus reconciliari? Respondente presbitero: Dignus. Dicat ei episcopus: Tecum maneat. Et det paenitenti pacem, dicens: Pax tecum. Et sic intrent aecclesiam. (Mart 3/238)*

- 200 *Postquam omnes introducti fuerint intra aecclesiam, veniat episcopus ante altare, prosternat se [quam] tam ipse quam ceteri, et cantetur haec antiphona cum psalmo: /f. 81/ Cor mundum crea in me deus. <PS.> Miserere mei deus secundum. <PS.> Miserere mei deus quoniam conculcavit. <PS.> Miserere*

- mei deus miserere mei. (CAO 1929, Ps 50, 55, 56; Mart 3/238)
- 201 *Quibus finitis dicatur: Kirrieleyson.*
 CAPITULA
 Tu mandasti mandata.
 Domine non secundum peccata.
 Salvos fac servos tuos et ancillas tuas.
 Convertere domine.
 Esto eis domine turris.
 Mitte eis domine auxilium de sancto.
 Domine exaudi orationem meam. <RP.> Et clamor <meus...> (Mart 3/238)
 ORATIO
- 202 Adesto domine supplicationibus nostris et /f. 81v/ me qui aetiam misericordia... (SupG 1383)
 ITEM ALIA
- 203 Presta quaesumus domine famulis tuis dignum penitentiae fructum, ut aecclesiae... (SupG 1384)
 ITEM ALIA
- 204 Deus humani generis bgenignissime conditor et misericordissime reformator... /f. 82-82v/... (SupG 1385)
 ALIA
- 205 Deus misericors, deus clemens, qui secundum multitudinem miserationum... /f. 83/ ... (SupG 1396)
 ALIA
- 206 Maiestatem tuam supplices deprecamur omnipotens aeterne deus ut his famulis tuis... / f. 83v/... (SupG 1397)
 ORATIO
- 207 Dominus Ihesus Christus qui discipulis suis dixit: Quaecumque ligaveritis super... / f. 84/... (PromXII 218)
 <ABSOLUTIO>
- 208 Absolutionem et remissionem omnium peccatorum vestrorum percipere mereamini hic et in aeternum. Amen. (Mart 3/239)
- INCIPIT ORDO DE SACRIS ORDINIBUS BENEDICENDIS
- 209 *Hostiarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit qualiter in domo /f. 84v/ dei debeat conversari, ad suggestionem archidiaconi tradat ei episcopus claves aecclesiae de altari dicens: Sic age quasi redditurus deo rationem pro his rebus qui istis clavibus clauduntur. Et tradat ei [archi] diaconus hostium aecclesia [et pulset signa].*⁵² (SupG 1790)
 BENEDICTIO HOSTIARI
- 210 Domine sanctae pater omnipotens aeterne deus, benedicere dignare hunc famulum tuum ille in offitium hostiarii... (SupG 1792)
- 211 *Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum episcopus ad plebem, indicans eius fidem. Post haec, expectante plebe, tradat ei quodicem de quo lecturus est, dicens: /f. 85/ Accipe et esto verbi dei relator, habiturus si fideliter impleveris offitium partem cum his qui verbum dei ministrant. Eligunt te fratres tui ut sis ei lector in domo dei tui, et agnoscas offitium tuum ut impleas illud, potens est enim deus ut augeat gratiam.* (SupG 1793)

BENEDICTIO LECTORIS

- 212 Domine sanctae pater omnipotens aeternae deus, benedicere dignare hunc famulum tuum *ille* in offitio lectoris... (SupG 1794)

ORDINATIO EXORCISTAE

- 213 *Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo: /f. 85v/ Accipe et commenda memoriae, et habeto potestatem imponendi manum super energuminos.* (SupG 1795)

BENEDICTIO EXORCISTAE

- 214 Domine sanctae pater omnipotens deus, benedicere dignare hunc famulum tuum *ille* in offitium exorcistae... (SupG 1797)

ORDINATIO ACOLITI

- 215 *Acolitus cum ordinatur, primum ab episcopo doceatur qualiter in offitio suo aiere debeat, ab archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo /f. 86/ ut sciat se ad accendenda luminaria aecclesiae mancipari. Accipiat et urceolum vacuum ad suggerendum vinum in eucharistia Corporis Christi.* (SupG 1798)

BENEDICTIO ACOLITI

- 216 Domine sanctae pater omnipotens aeterne deus, per Christum filium tuum quem in hunc mundum lumen claritatis... /f. 86v/ ... (PromXII 128)

ORDINATIO SUBDIACHONI

- 217 *Subdiachonus cum ordinatur, quia manus imposiutionem non accepit, patenam de manu episcopi accipiat vacuum et calicem vacuum. De manu vero archidiaconi accipiat urceolum cum aquamanile et manutergium.* (SupG 1802)

ITEM PREPHATIO SUBDIACHONI

- 218 Oremus dilectissimi deum ac dominum nostrum ut super servum *ille* quem ad subdiachonatus offitium... /f. 87/ (SupG 1804)

BENEDICTIO SUBDIACHONI

- 219 Domine sanctae pater omnipotens aeterne deus, benedicere dignare hunc famulum tuum *ille* quem ad subdiachonatus... /f. 87v/... (SupG 1805)

ITEM ORDO QUALITER IN ROMANA ET APOSTOLICA SEDE PRESBITERI ET DIACHONI ELIGENDI SUNT

- 220 *Mensis primi, III^{ti}, VII^{mi} et X^{mi}, sabbatorum diae in XII^{cim} lectiones, ad Sanctum Petrum ubi missas caelebrant, postquam ad introitum duxerint, data oratione, annunciat pontifex in populo dicens: Auxiliante domino deo et salvatore nostro Ihesu Christo. Iterum dicat: Auxiliante domino deo et salvatore nostro Ihesu Christo, eligimus in ordine diachonii *ille*, vel *ille* subdiachonem. Iterum: Eligimus in ordine /f. 88/ presbiterii diachono *ille* de titulo *illo*. Si quis habet aliquid contra hos viros, pro deo et propter deum cum fidutia exeat et dicat, verumptamen memor sit communionis suae.* (SGel 140-141)

- 221 *Et post modicum intervallum, mox incipiant omnes Kirrieleyson, cum letania. Hac expleta, ascendant ipsi electi ad sedem pontificis, et benedicat eos in ordine qui vocati sunt. Fost haec descendant et stent in ordine suo benedictione percepta.* (SGel 142)

- 222 *Diachonus cum ordinatur, solus episcopus qui eum /f. 88v/ benedicit manum*

super caput illius ponat, quia non ad sacerdotium sed ad ministerium consecratur. (PRomXII 132)

AD ORDINANDUM DIACHONEM

- 223 Oremus dilectissimi deum patrem omnipotentem, ut super hunc famulum suum quem ad officium diachonatus in sacro... (SGre 30)

ALIA ORATIO

- 224 Exaudi domine preces nostras et super hunc famulum tuum spiritum tuae benedictionis... / f. 89/ ... (SGre 31)

CONSECRATIO

- 225 Adesto quaesumus omnipotens deus, honorum dator, ordinum distributor, officiorumque... /f. 89v-90v/ ... (SGre 32)

<AD ORDINANDUM PRESBITERUM>

- 226 *Presbiter cum ordinatur, episcopo eum benedicente et manus super caput eius tenente, aetiam omnes presbiteri qui presentes sunt manus suas iuxta manum episcopi super caput illius teneant.*⁵³

ORATIO AD CONSECRANDUM PRESBITERUM

- 227 Oremus dilectissimi deum patrem omnipotentem, ut super hun[-os] famulus[-os] tuum[-os] quem[-os] ad presbiterii... (SGre 27)

ALIA

- 228 Exaudi nos domine deus noster et super hunc /f. 91/ famulum tuum benedictione Spiritus Sancti... (SGre 28)

CONSECRATIO PRESBITERI

- 229 Domine sanctae pater omnipotens aeternae deus, bonorum auctor et distributor omnium qui tibi militant dignitatum, per quem... /f. 91v-92v/ ... (SGre 29)

- 230 *Hic vestiat ei Planetam:*

Benedictio dei Patris et Filii et Spiritus Sancti descendat et maneat super te, et sis benedictus... (PGuiDur 373)

CONSECRATIO MANUS

- 231 Consecrentur manus iste quaesumus domine et sanctificentur per istam unctionem et nostram benedictionem ut quaecumque... (PRomXII 136)

QUALITER PER ORDINEM REGULARIS ORDINANDUS EST ABBAS

- 232 *Primum eligatur ab omni congregatione in presentia episcopi /f. 93/ eiusdem diocesis. Tunc percepta ab eo donatione et roborata ab omnibus electione, incipiat episcopus: A. Confirma hoc deus, quem sequitur omnis chorus psallentium canendo excelsa voce psalmum, non Miserere mei deus, ut quidam dicunt, sed Exsurgat deus.* (CAO 1873, Ps 50, Ps 67, Mart 2/442)

- 233 *Sicque cum tanto triumpho, tenens episcopus eum qui ordinandus est manu, deducit eum in secretarium, remanentibus aliis in c[h]oro atque psallentibus.* (Mart 2/442)

- 234 *Cum vero Exsurgat deus fuerit cantatus, dicatur haec ORATIO /f. 93v/ Actiones nostras quaesumus domine aspirando preveni et adiuvando prosequere...* (PRomXII 171)

53. *Statua Ecclesiae Antiqua*, n. 91. Cf. C. MUNIER, *Concilia Galliae. A. 314-A. 506*, Turnhout, 1963, p. 181. CCL 148.

235 *Et faciat hanc professionem:*

Ego ille sancti illius caenobii vocatus abbas, promitto quoram deo et sanctis eius et hoc presenti altari et fratrum ac solemni conventu, dignam subiectionem domno ille episcopo et successor[i]-bus] eius, amodo et deinceps obedire, salvo condigno misericordiae respectu, sicut sanctorum kanonum docet auctoritas, et inviolabilis pontificum romanorum precipit apostolica auctoritas. (Mart 2/443) /f. 94/

236 *Isto quippe ordine revestiri se debent episcopus et abbas in hac ordinatione, in albis, stolis et capis. Teneatque episcopus baculum suum in manu sua, et isdem baculus quem abbati debet dare sit iuxta abbatem in tapeto dum prostratus iacet ad consecrandum.* (Mart 2/443)

237 *Tunc stratis ante altare tapetibus, prosternant se simul pontifex et qui ab eo benedicturus est abbas. Incipiuntque qui in choro sunt septem paenitentiales psalmos subiungentes letaniam non prolixam sed /f. 94v/ sub brevitate.* (Mart 2/443)

238 *Quibus decursis, dum novissimum Kirrieleyson dixerint, erigat se solus pontifex, prostato eo qui benedicendus est, et dicat: [Pater noster].⁵⁴ Et ne nos inducas in temp<tationem...>*

<CAPITULA>. Salvum fac servum tuum.

Mitte ei domine auxilium de sancto.

Hic accipiat benedictionem a domino.

Domine exaudi orationem meam.

Dominus vobiscum. (Mart 2/443)

<ORATIO>

239 *Concede quaesumus omnipotens deus [ut] famulum tuum ille /f. 95/ quem ad regimen animarum eligimus... (PRomXII 171; Mart 2/443)*

ALIA [Oremus]⁵⁵

240 *Cunctorum institutor deus, qui per Moysen famulum tuum ad gubernandas aeclesias... /f. 95v/... (PRomXII 171; Mart 2/443)*

241 *Tunc imponat ei manum super caput dicens in modum prephationis*

[Dominus vobiscum.]

[Sursum corda.]

[Gratias agamus].⁵⁶

[VD aeterne] deus, affluentem spiritum tuae benedictionis super hunc famulum tuum... /f. 96-96v/ ... (PRomXII 172; Mart 2/443)

242 *Tunc [episcopus] det ei regulam [et stet humiliter]*

Accipe regulam a sanctis patribus [beato Benedicto]⁵⁷ nobis traditam ad regendum custodiendumque gregem... /f. 97/ ... (PRomXII 172; Mart 2/443)

243 *Tunc det ei baculum dicens:*

Accipe baculum pastoralitatis, quae perferas catervae tibi commissae, ad exemplum... (PromXII 173; Mart 2/443)

244 *Sequitur ORATIO [et stet inclinus]⁵⁸*

Deus cui omnis potestas et dignitas famulatur, da famulo tuo ille prosperum... (PromXII 173; Mart 2/444)

54. Afegitó interlineal de mitjan segle XII.

55. Afegitó de mitjan segle XII.

56. Afegitó de mitjan segle XII.

57. Afegitó marginal de mitjan segle XII.

58. Afegitó marginal de mitjan segle XII.

ORATIO, [et hic inclinetur]⁵⁹

- 245 Omnium domine fons bonorum iustorumque provectus, tribue quaesumus illi adeptum... /f. 97v/ ... (PRomXII 173; Mart 2/443)
[Benedictio detur].⁶⁰

IN NOMINE DOMINI INCIPIT ORDO DE VII^{em} AECCLESIASTICIS ORDINIBUS

IN PRIMIS PREPHATIO AD CLERICUM FACIENDUM

- 246 Oremus dilectissimi fratres dominum nostrum Ihesum Christum pro hoc famulo suo *ille* qui ad deponendam comam capitis... /f. 98/ ... (PRomXII 123)
247 *Dum tondes eum dicatur hanc* A. Tu es domine qui restitues michi... PS. Dominus pars hereditatis mae et calicis mei (Ps 15,5), *et repetat* <T>u es domine. Gloria Patri, *et repetat* Tu es domine. A. Hic accipiat benedictionem a domino et misericordiam... PS. Domini est terra, *totum*. (CAO 3047, Ps 23, PRomXII 124)

<ORATIO>

- 248 Omnipotens sempiterne deus propitiare peccatis nostris et ab omni servitute secularis... /f. 98v/ ... (PRomXIII 124)
249 *Postquam tonsuratus fuerit* ORATIO
Praesta quaesumus omnipotens deus ut hic famulus tuus *ille* cuius hodiae comam... (PromXII 124)

AD BARBAM TONDENDAM

ORATIO

- 250 Deus cuius providentia omnis creatura crementis adulta congaudet, preces nostras super... /f. 99/... (PRomXII 124)

INCIPIT DE OFFITIIS CLERICORUM DE SINGULIS VII ORDINIBUS

- 251 *Hostiarium oportet percuttere cymbalum et aperire aecclesiam et sacrarium, et liber aperire ei qui predicat.*
Lectorem oportet legere ea quae predicat et lectiones cantare, et benedicere panem et omnes fructus novos.
Exorcistam oportet abicere demones et dicere populo qui non comunicat ut det locum, et aquam i[n] ministerio effundere.
Acolitum oportet ceroferarium ferre, et luminaria accendere, et vinum et /f. 99v/ aquam, et eucharistiam ministrare.
Subdiachonum oportet ministrare aquam ad ministrationem altaris et ministrare diachono.
Diachonem oportet ministrare ad altere et baptizare.
Sacerdotem oportet offerre et benedicere, preaesce et predicare et baptizare.
Episcopum oportet iudicare, interpretari et consecrare et consummare, ordinare, offerre et baptizare. (PRomG 1/12)
252 *Haec autem singulis gradibus observanda sunt tempora. Si ab infantia aecclesiasticis ministeriis studium dederit inter lectores usque vicesimum aetatis /f. 100/ annum continuata observatione perduret. Si maiore aetate iam accesserit, ita tamen ut post baptismum statim se divine militiae desiderat manci-*

59. Afegitó de mitjan segle XII.

60. Afegitó de mitjan segle XII.

pari, sive inter exorcistas quinquennio teneatur, ac deinde acolitus vel subdiaconus quator annis stet, et sic ad benedictionem diaconi si mereatur accedat. In quo ordine quinque annis inculpate si gesserit herere debet. Exinde suffragantibus meritis, per tot gradus, datis propriae fidei documentis presbyterii sacerdotium poterit promereri. De quo loco si illum exauctior ad bonos mof. 100v/res vita perduxerit, summum pontificatum sperare debebit. (PRomG 1/10)

253 *Hac tamen lege servata, ut neque digamus (sic), neque penitens ad hos gradus possit admitti. Sane ut aetiam defensores aecclesiae qui ex laicis fiunt supradicta observatione teneantur, si meruerint in hordine aesse clericatus.* (PRomG 1/11)

254 *Paulus apostolus precipit Thimot[h]eo: Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis (1Tm 5,22), Qui est: Cito nemini manus imposueris, nisi ante maturitatis aetatem, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam discipline? Et sicut boni operis comparat fructum qui /f. 101/ rectum scrutatur in legendo sacerdote iudicium, ut gravi semetipsum efficit dampno qui in suae dignitatis collegio sublimat indignum.* (PRomG 1/11)

255 *Psalmlista, id est cantor, postquam ab archidiacono instructus fuerit, potest absque conscientia episcopi sola iussione presbyteri offitium cantandi {po} suscipere, dicente sibi presbitero: Videte ut quod ore cantatis corde credatis, et quod ore creditis operibus probetis.* (PromXII 124)

ORDINATIO HOSTIARI

256 *Hostiarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit qualiter /f. 101v/ in domo domini conversari debeat, ad suggestionem archidiacono tradat ei episcopus claves aecclesiae de altari dicens: Sic agite quasi reddituri deo rationem pro his rebus que his clavibus clauduntur. Et tradat ei archidiaconus hostium aecclesiae.* (PromXII 125)

PREPHATIO

257 *Deum patrem omnipotentem, fratres karissimi, suppliciter deprecemur, ut hos famulos suos...* (PRomXII 125)

258 *Oremus. Et diaconus: Flectamus genua. Levate. /f. 102/*

ORATIO

Domine sancte pater omnipotens aeterne deus, benedicere dignare hos famulos tuos illi in offitium... (PromXII 125)

ORDINATIO LECTORIS

259 *Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum episcopus ad plebem, indicans eius fidem ac vitam atque ingenium. Post haec, expectante plebe, tradat ei quodcumque de quo lecturus est dicens ad eum: Accipite et estote verbi dei relatores, habituri si fideliter et utiliter impleveritis offitium vestrum partem cum his qui verbum dei ministraverunt ab inicio.* (PRomXII 126) /f. 102v/

PREPHATIO

260 *Eligunt vos fratres vestri ut sitis lectores in domo dei vestri, et agnoscatis offitium vestrum...* (PRomXII 126)

PREPHATIO LECTORIS

261 *Oremus dilectissimi deum patrem omnipotentem ut super hos famulos suos illi quos in ordinem...* (PromXII 126)

262 *Oremus. Et dischonus: Flectamus /f. 103/ genua. Levate.*

<ORATIO>

Domine sanctae pater omnipotens aeterne deus benedicere dignare hos famulos tuos in offitium lectorum... (PRomXII 126)

ORDINACIO EXORCISTE

- 263 *Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo: Accipite et comedate memoriae, et habetote potestatem imponendi manus super energuminos, sive baptizatos sive caticuminos.* (PRomXII 126)

PREPHATIO

- 264 Deum patrem omnipotentem, fratres karissimi, supplices /f. 103v/ deprecemur, ut hos famulos suos... (PRomXII 127)
- 265 Oremus. *Et diachonus: Flectamus genua. Levate.*

ORATIO

Domine sancte pater omnipotens aeterne deus, benedicere dignare hos famulos tuos... /f. 104/ ... (PRomXII 127)

<ORDINATIO ACCOLITI>

- 266 *Accolitus cum ordinatur, primum ab episcopo doceatur qualiter in offitio suo agere debeat, et accipiat ab eo [...] ab archidiacono* ¹ *ceroferarium dicente sibi episcopo: Accipite ceroferarium cum cereo et sciatis vos ad accendenda aecclesia luminaria mancipari. Accipiat et urceolum vacuum dicente sibi episcopo: Accipite urceolum ad suggerendum vinum in eucharistiam sanguinis Christi.* (PRomXII 127)

PREPHATIO

- 267 Deum patrem omnipotentem, fratres karissimi, suppliciter deprecemur ut hos famulos... /f. 104v/ ... (PRomXII 127)
- 268 Oremus. *Et diachonus: Flectamus genua. Levate.*

Sequitur ORATIO

Domine sancte pater omnipotens aeterne deus, qui per Ihesum Christum filium tuum et apostolos... /f. 105/ ... (PRomXII 128)

ALIA

- 269 Accende domine mentes eorum et corda ad amorem gratiae tuae, ut illuminati vultu splendoris tui, fideliter tibi in sancta aecclesia deserviant. Per. (Mart 2/208)

ITEM ALIA

- 270 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus, qui ad Moysen et Aaron loquutus es... (PRomXII 128)

ITEM ALIA ORATIO

- 271 Omnipotens sempiternus deus, fons lucis et origo bonitatis, qui per Ihesum Christum... /f. 105v/ ... (PRomXII 128)

ORDINATIO SUBDIACHONI

- 272 *Sicut qui invitatus renuit, quaesitus refugit, sacris altaribus admovendus, sic qui ultro... /f. 106/ ... (PRomG 1/10)*
- 273 *Subdiachonus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu episcopi vacuum accipiat, simul et calicem vacuum. De manu vero archidiaconi accipiat urceolum cum aquamanile ac manutergium, di-*

cente sibi episcopo: Videte cuius ministerium vobis traditur, et deo... /f. 106v-107/ ... (PromXII 128-129)

274 *His dictis sequitur*

PREPHATIO

Oremus deum ac dominum nostrum, fratres karissimi, ut super servos suos *illi* quos ad subdiachonatus... (PRomXII 129)

275 Oremus. *Et diachonus: Flectamus genua. Levate.*

BENEDICTIO SUBDIACHONI

Domine sancte pater omnipotens aeternae deus, benedicere dignare hos famulos tuos quos ad... /f. 107v/ ... (PRomXII 129)⁶²

ORDO QUALITER IN ROMANA AECCLIESIA PRESBITERI ET DIACHONI ELIGENDI SUNT

276 *Mense I°, IIII°, VII° et X°, sabbatorum die in XII lectiones, statio ad Sanctum Petrum. Postquam antiphonam ad introitum dixerint, data oratione, offerat eum archidiachonus pontifici qui ordinandus est, ita dicendo: Postulat sancta mater aeccliesia catholica ut hunc presentem subdiachonem ad honus /f. 108/ diachonii vel presbiterii ordinetis. Interroget episcopus: Scis illum dignum aesse? Respondet offerens: Quantum humana fragilitas nosse sinit, et scio et testificor ipsum dignum aesse ad huius honus offitii. (PRomXII 130)⁶³*

277 *Et tunc annuntiat ante evangelium in populo dicens: Auxiliante domino deo et salvatore nostro Ihesu Christo, eligimus... (PRomXII 130)*

278 *Tunc prosternat se pontifex cum archidiachono ante altare, super /f. 108v/ stramenta cum his qui consecrandi sunt, et scola imponat letaniam. Qua finita, erigant se et ascendant ipsi electi ad sedem pontificis, et benedicat eos ad quos vocati sunt. Et descendant et stent in ordine suo. Benedicat (sic) accepta, archidiachonus imponat evangelium, et cetera ex more, et omnes qui {exr} ordinati sunt, oblationes deferant ad manus episcopi, et ab eo consecr^ratas accipiant. (PRomXII 131-132)*

ORDINATIO DIACHONI

279 *Diachonus cum ordinatur, solus episcopus qui eum benedicat manus super caput eius imponat, quia non ad sacerdotium sed a[d] ministerium consecratur. (PRomXII 132) /f. 109/*

ALLOQUTIO AD POPULUM

280 *Comune votum communis oratio prosequatur, ut hic hii totius aeccliesiae preaessee qui... (PRomXII 132)*

PREPHATIO

281 Oremus dilectissimi deum patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos *illi* quos... /f. 109v/ ... (PRomXII 132)⁶⁴

282 Oremus. *Et diachonus: Flectamus genua. Levate.*

62. En el marge esquerre del foli 107v, en lletra de mitjan segle XII, hi ha afegida aquesta fórmula: «[Ac]cipe ma[nutergiu]m cum quo [sub]diachon[i]i o[ff]ficiu[m] tibi [hu]militer im[...]ple[am]us, in nomine [Patris et Filii] et Spiritus Sancti».

63. En el marge dret del foli 108, a mitjan segle XII afegiren «Accepisti aliquid ab ei. [RP.] Non accipi».

64. En el marge esquerre del foli 109v, en lletra de mitjan segle XII, porta l'afegitó «Exaudi domine, ut supra». Cf. n. 224.

<ORATIO>

Adesto quaesumus omnipotens deus, honorum dator hordinumque distributor ac offitiorum... per verbum virtute. *Require retro in consecratione diachoni.* (Cf. n. 225)

AD CONSUMANDUM DIACHONI OFFITIUM CUM STOLA

- 283 Accipe stolam, imple ministerium tuum, potens est enim deus ut adaugeat tibi gratiam suam. Qui vivit et regnat. (Mart 2/219) /f. 110/
<ALIA>

- 284 Accipe stolam candidatam de manu domini, ab omnibus vitiorum sordibus purificatus... (PRomXII 133)

BENEDICTIO POST ACCEPTAM STOLAM

- 285 Exaudi domine preces nostras et super hos famulos tuos *illi* spiritum tuae benedictionis emitte... (PRomXII 133)

<ALIA>

- 286 Domine sancte spei, fidei [spei], gratiae et profectuum remunerator, qui caelestibus... /f. 110v/ ... (PRomXII 134, nota 16)

ORDINATIO PRESBITERI

- 287 *Post lectionem autem et tractum atque letaniam, parato electo qui presbiter ordinandus /f. 111/ est, diachoni more orarium tantum, et presentatibus eum atque ducentibus duobus diachonibus usque ad presbiteros. Et duo presbiteri ducant ad sedem pontificis, et ipse se erigens, interroget si iustus et dignus sit. Illis autem attestantibus eundem dignum et iustum aesse dei gratia, eo inclinato, imponat manum super caput eius et omnes presbiteri qui adsunt cum eo pariter, et ille dat orationem super eum.* (PRomXII 134)

ALLOQUTIO AD POPULUM

- 288 Quoniam dilectissimi fratres rectori navis et navigio deferendis eadem est vel securitatis... /f. 111v-112v/ (PRomG 1/30)

<PREPHATIO>

- 289 Oremus dilectissimi deum patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos *illi* quos ad presbiterii... (PRomXII 135)

- 290 Oremus. *Et diachonus:* Flectamus genua. Levate.

Sequitur ORATIO

Exaudi nos quasumus domine deus noster et super hos famulos tuos N. benedictionem... (PRomXII 135)

- 291 Per omnia secula seculorum. <RP.> Amen.

Dominus vobiscum. <RP.> Et cum spiritu tuo.

Sursum corda. <RP.> Habe/f. 113/mus ad dominum.

Gratias agamus domini deo nostro. RP. Dignum est iustum est.

PREPHATIO

VD aeternae deus. Honorum dator et distributor omnium dignitatum, per quem profitiunt... dignitatis eligeris. *Require retro* /f. 113v/ *in alia consecratione presbiteri.* (Cf. n. 229)

- 292 *Hic reflectat orarium super humerum dextrum dicens:* Accipe iugum domini, iugum enim eius suave est et honus leve. (PRomXII 136)

- 293 *Hic vestiat eum casuula dicens:* Stola innocentiae induat te dominus. (PRomXII 136)

- 294 *Sequitur* BENEDICTIO

Deus sanctificationum omnium auctor, cuius vera consecratio plenaque benedictio est... /f. 114-114v/... (PRomXII 136)

- 295 *Expleta autem oratione, accipiens oleum, faciat crucem suuper manus ambas ita dicendo: Consecrentur et sanctificentur manus iste per istam unctionem et nostram...* (PRomXII 136)
- 296 *Hoc facto accipiat patenam cum oblatiis et calicem cum vino <et> dicat: Accipite postestatem offerre sacrificium deo, missamque caelebrare, tam pro vivis...* (PromXII 137)
BENEDICTIO /f. 115/
- 297 Benedictio dei Patris et Filii et Spiritus Sancti, descendat super vos ut sitis benedicti in ordine... (PRomXII 137)
EPYLOGUS BREVITER DIGESTUS
- 298 Quamquam a sanctis patribus in superioribus huius libelli, *et cetera.* (PromXII 25)
- INCIPIT ORDO QUALITER AGENDUM SIT V FERIA CAENE DOMINI
- 299 *Hora VI ingrediuntur sacrarium tam pontifex quam diachoni, et induuntur dalmaticis cum omni ornamento. Presbyteri vero et reliqui clerici induant se vestimentis solemnibus /f. 115v/ et stent in ordine suo singuli in aecclesia expectantes usque dum veniat dominus pontifex cum processione plenaria.* (PRomXII 227; PRomG 2/67)
- 300 *Cantor, [iussu episcopi], autem imponat introitum. Tunc dicat pontifex: Gloria in excelsis deo.*⁶⁵
ORATIO
- 301 Deus a quo et Iudas reatus sui paenam et confessionis suae latro premium sumpsit... (SGre 328)
- 302 *Post epistolam autem et gradalem, ante ev/f. 116/angelium, portentur candelae et incensum sicut mos est.* (PRomG 2/67)
- 303 *Sequitur:*
Ipse tibi quaesumus domine sanctae pater omnipotens aeternae deus, sacrificium nostrum... (SGre 329)
- 304 Communicantes et diem sacratissimum caelebrantes quo dominus noster Ihesus Christus pro nobis traditus est... (SGre 330)
IN FRACTIONE
- 305 Hanc igitur oblationem servitutis nostrae sed et cuncte familiae tuae quam tibi ob diem in qua dominus noster Ihesus Christus tradidit discipulis suis... /f. 116v/ ... (SGre 331)
- 306 Qui pridie quam pro nostra et omnium salute pateretur, hoc est hodie, accepit... (SGre 332)
- 307 *Et antequam dicatur Per quem haec omnia domine semper bona creas, offeratur pontifici oleum de ampullis quas offerunt populi ad ungendos infirmos sive energuminos, et exorcizet et benedicat illud, tam ipse quam omnes presbyteri qui adsunt, ut tantum possit a circumstantibus audire, ita dicens:* (PRomXII 220)
Exorcizo te immundissime spiritus omnisque incursio sathane, et omnem fantasma /f. 119/⁶⁶ in nomine... *Et non peragatur conclusio.* (PRomXII 221)

65. Afegitó interlineal de mitjan segle XII.

66. Com ja hem indicat en la introducció, el manuscrit aquí porta intercalat un bifoli amb textos escrits a mitjan segle XII, entre els folis 116v-119, el contingut dels quals publiquem en un apèndix al final del text llatí primitiu, n. 461-469.

- 308 Emite quaesumus domine Spiritum tuum paraclitum de caelis in hanc pinguedinem... /f. 119v/ ... (SGre 334)
- 309 *Tunc dicatur: Per quem haec omnia domine semper bona creas, et oleum eodem ordine quo ascendit reportetur et in loco sancto conservetur.* (PRomXII 222)
- 310 *Missa vero ordine suo agatur usque benedictio episcopalis solvatur. Tunc communicet solus episcopus, et diaconi quooperiant sancta de sindone super altare. /f. 120/ Deinde domnus episcopus eat ad sedem suam et cum diaconibus expectet.* (PRomXII 222)
- 311 *Eo vero expectante, veniant XII presbiteri ad ssacrarium et ceteri clerici quantum opus sit ad deferendum cum omni decore oleum chrismale, insuper oleum chatecuminorum et neophitorum usque in aecclesia ante episcopum. Sint enim parati in casulis et solemnibus vestibus, et primum ordinent se ita: Duo accoliti accipientes ampullas que ad chrisma et ad oleum chatecuminorum consecrari debent involutas cum sindonibus de albo serico, ita ut videri possint a medio, teneant /f. 120v/ in brachio sinistro, proiectis sindonibus super scapulam sinistram, ita ut pertingant ad dextram quatinus possint dependentia sustineri.* (PRomG 2/71-72)
- 312 *Et procedent ita: Primum ambulent duo acoliti cum candelabris et ardentibus cereis. Deinde portentur duae cruces et inter illas medium chrismale oleum. Post eas portentur duo turibula cum incenso, et inter illa sicut predictimus medium oleum chathicuminorum. Deinde portetur Evangelium. Postea sequantur bini et bini, illi XII presbiteri, testes et quooperatores eiusdem sacrosancti chrismatis mysterii.* (PRomXII 222)
- 313 *Tunc vero sequantur pueri /f. 121/ in laudem eiusdem misterii continentes (sic) hos versus: Audi iudex mortuorum una spes.* (PRomXII 222, RH 13616⁶⁷)
- 314 *Venientibus autem eodem ordine in chorum et stantibus, ad orientem [vultibus] ⁷⁸ versis, versibusque finitis, interera ordinent se lectores, hostiarii, accoliti et subdiaconi, et stent in ordine suo secundum eos gradus ubi ascenditur ad altare, tantum ut subdiaconus sit sextus in eminentiori loco et iuxta archidiaconus qui legebat, ita involutam suscipientes per ordinem ampullam.* (PRomXII 223)
- 315 *Et dum venerit ad archidiaconum, ille perferat eam ita involutam, una cum /f. 121v/ sindone ante pontificem. Iterum autem unus subdiaconus deferat vasculum cum balsamo alii diacono et ille pontifici.* (PRomXII 223)
- 316 *Tunc [h] ordinentur circa episcopum hinc et hinc, eadem candelabra et cruces et turibula atque Evangelium, necnon et XII presbiteri predicti testes et adiutores eiusdem ministerii, ita ut diaconi post dorsum episcopi stent, presbiteri vero a dextris et a sinistris. Cruces vero et cetera utraque inter illos media.* (PRomXII 223)
- 317 *His ita statutis, convertat se episcopus aut qui ille preceperit, tam ad clerum quam ad populum, faciat sermonem de confectione chrismatis /f. 122/ congruentem. Tunc convertat se episcopus ad orientem, et intret in consecrationem principalis chrysmatis, archidiacono tenente ante illum ampullam in sinistro brachio involutam in sindone, ut supra diximus.* (PRomXII 223)

67. A mitjan segle XII afegiren la resposta «O redemptor sume carmen temet continentium», abans de l'inici de la primera estrofa de l'himne.

68. Afegitò interlineal de mitjan segle XII.

BENEDICTIO IN COMMIXTIONE OLEI ET BALSAMI

318 Oremus dominum nostrum omnipotentem, qui incomprehensibilem filii
sibique... /f. 122v/ ... (PRomXII 223)

319 *Hic comisceatur dicente pontifice:*

Haec comixtio liquorum fiat omnibus perunctis propiciatio et custodia salutaris, in secula seculorum. Amen. (PRomXII 224) /f. 123/

320 *Deinde antequam benedicat, alat ter super ipsam ampullam et dicat lenta voce:*

EXORCISMUM CHRISMALIS

Exorcizo te creatura olei per deum Patrem omnipotentem qui fecit caelum et terram, mare... (PRomXII 224)

321 *Tunc dicat alta voce:* /f. 123v/

Per omnia secula seculorum. RP. Amen.

Dominus vobiscum. RP. Et cum spiritu tuo.

Sursum corda. RP. Habemus ad dominum.

Gratias agamus domino deo nostro. RP. Dignum et iustum est.

PREPHATIO

VD aeternae deus. qui [in principio] inter cetera bonitatis et pietatis tuae munera, terram... /f. 124-125v/ ... (PRomXII 224)

322 *Finita benedictione, dominus pontifex salutet chrisma nudum, et ministri qui iuxta eum sunt*⁶⁹ *et ita iterum per ordinem descendat sicut ascendit. Et tenente ampullam acolito deferatur omnibus quooperta ad salutandum per ordinem ut a nemine videatur.* (PRomXII 225)

323 *Descendente autem ampulla cum chryisma, statim alia cum oleo catholicum-norum quooperta, ascendat sicut prior usque ante episcopum, et alat in ipsam ter sucit in priorem, sed tacite, ordine quo supra delatam.* (PRomXII 225)

324 *Et in primis* /f. 126/ *faciat ei exorcismum, et benedicat eam quasi legens lectionem:*

Exorcizo te creatura olei in nomine dei Patris omnipotentis et in nomine Ihesu Christi... /f. 126v/ ... (PRomXII 226)

325 *Tunc dicatur:*

Dominus vobiscum. RP. Et cum spiritu tuo. Oremus.

Deus incrementorum omnium et perfectuum spiritualium munerator, qui in virtute... /f. 127/ ... (PRomXII 226)

326 *Tunc dominus episcopus et qui iuxta eum sunt salutent eam, et descendat per ordinem sicut altera, et deferatur omnibus ad salutandum. His ita* /f. 127v/ *peractis, eodem ordine et decore quo ascenderat in aecclesiam, redeant ambe ad sacrarium.* (PRomXIII 226)

327 *Tunc pontifex lavet manus, et diachoni vadant ad altare et discooperiant sancta. Et pontifex veniens ad altare, dividat oblatas ad frangendum, et communicet unis populus ordine suo, et sumat de ipsas oblatas integras ad servandum usque mane diae parascaevae. De quibus communicent absque Sanguine Domini. Sanguis vero Domini eadem diae penitus conummatur. Et dicat scola: Agnus dei. Et communicent absque osculo, et ita perfitiatur missa ordine suo.* (PRomXII 226)

328 COM. /f. 128/ Refecti vitalibus alimentis quaesumus domine deus noster, ut quod tempore... (SGre 337)

69. La fórmula de la salutació del crisma és afegida en lletra de mitjan segle XII en la part superior del marge esquerre. La publiquem en l'apèndix final, n. 470.

- 329 *FERIA VI^a, quae est Parascaeve[n] hora VIII^{ma}, vadunt tam pontifex quam presbiteri et diachoni et reliqui aecclesiae ministri ingrediuntur sacrarium et induuntur vestimentis nigris et absque ullo cantu procedant in aecclesiam ante altare, prostrato omni corpore in terra diutius orent.*
- 330 *Surgentes ab oratione, dicat pontifex sive sacerdos: Oremus. Et diachonus: Flectamus genua. Levate.*
Deus qui peccati veteris hereditariam mortem. (SGre 118*) /f. 128v/
- 331 *Deinde leccio et canticum.*
ALIA ORATIO
Deus a quo et Iudas reatus sui paenam et confes<sio>. (SGre 117)
- 332 *Deinde alia leccio et canticum. Sequitur postea Passio absque salutatione.*
- 333 *Tunc veniat pontifex ante altare et dicat:*
Oremus dilectissimi nobis pro aecclesia sancta dei. (SGre 339)
Flectamus genua.
Omnipotens sempiterne deus qui gloriam. (SGre 339)
- 334 *Oremus et pro beatissimo papa nostro. (SGre 340)*
Omnipotens sempiterne deus cuius iudicio universa. (SGre 341)
- 335 *Oremus et pro omnibus episcopis, presbiteris. (SGre 342)*
Omnipotens sempiterne deus cuius spiritu totum corpus. (SGre 343)
- 336 *Oremus et pro christianissimo imperatore. (SGre 344)*
Omnipotens sempiterne deus in cuius manu sunt. (SGre 345)
- 337 *Oremus et pro cathecuminis nostris. (SGre 346)*
Omnipotens sempiterne deus qui aecclesiam tuam nova. (SGre 347) /f. 129/
- 338 *Oremus dilectissimi nobis deum patrem. (SGre 348)*
Omnipotens sempiterne deus mestorum consolatio labo<rantium>. (SGre 349)
- 339 *Oremus et pro hereticis et scisma<tis>. (SGre 350)*
Omnipotens sempiterne deus qui salvas omnes et neminem. (SGre 351)
- 340 *Oremus et pro perfidis iudeis. (SGre 352)*
Omnipotens sempiterne deus qui aetiam iudaicam perfidiam. (SGre 353)
- 341 *Oremus et pro paganis. (SGre 354)*
Omnipotens sempiterne deus qui non mortem peccatorum sed. (SGre 355)
- 342 *Post haec adoret ur crux. Qua adorata et reposita in loco suo, veniat pontifex ante altare et dicat: Oremus Preceptis saluta<ribus...>. Pater noster. Sequitur: Libera nos quaesumus domine. Cum dixerint Amen, summit de sancta et ponit in calicem nichil dicens, et communicent omnes cum silentio. /f. 129v/*
- 343 *SABBATO SANCTO, hora VIII^a, ingrediuntur sacrarium, pontifex, sacerdotes et lecvite, et induunt se vestimentis solemnissimis. Tunc veniant in aecclesiam, et benedicto cereo de novo igne succenso, ascendat lector in ambonem, non pronunciet Lectio libri Genesis, sed inquoet ita: In principio creavit deus caelum et terram.*
- 344 *Sequitur ORATIO*
Deus qui mirabiliter creasti hominem et mi<rabiliter>. (SupG 1025)
- 345 *II^a. Noe vero cum quingentorum aasset annorum. (SupG 1026)*
<OR.> Deus incomutabilis virtus. (SupG 1027)
- 346 *III^a. Temptavit deus Abra[h]am. (SupG 1028)*
<OR.> Deus fidelium pater summe. (SupG 1029)
- 347 *III^a. Factum est /f. 130/ in vigilia matutina. (SupG 1030)*
TRACTUS. Cantemus domino. (SupG 1030)

- <OR.> Deus cuius antiqua miracula. (SupG 1031)
- 348 V^a. Haec est hereditas. (SupG 1032)
- <OR.> Omnipotens sempiterne deus. (SupG 1033)
- 349 VI^a. Audi Israel manda<ta>. (SupG 1034)
- <OR.> Deus qui aecclesiam tuam. (SupG 1035)
- 350 VII^a. Et facta est super me. (SupG 1036)
- <OR.> Deus qui nos ad caelebrandum. (SupG 1037)
- 351 VIII^a. Apprehendens VII^{em}. (SupG 1038)
- TRACTUS. Vine facta est dilecto. (SupG 1038)
- <OR.> Deus qui in omnibus aecclesiae tuae. (SupG 1039)
- 352 VII^a II^a. Dixit dominus ad Mo<ysen...> (SupG 1040)
- <OR.> Omnipotens sempiterne deus. (SupG 1041)
- 353 X^a. Scripsit Moyses canticum. (SupG 1044)
- TRACTUS. Attende caelum et loquar. (SupG 1044)
- <OR.> Deus celsitudo humilium. (SupG 1045)
- 354 XI^a. Factum est verbum domini ad Ionam. (SupG 1042)
- <OR.> Deus qui diversitatem omnium. (SupG 1043)
- 355 XII^a. Nabuchodonosor. (SupG 1046)
- <OR.> Omnipotens sempiterne deus spes. (SupG 1047)
- 356 TRACTUS. Sicut cervus de<siderat...> (AMS 79^b)
- <OR.> Omnipotens sempiterne deus respice. (SupG 1048)
- 357 *Post haec clerus et populus procedunt ad /f. 130v/ fontes cum letania.*
BENEDICTIO FONTIS
- 358 Omnipotens sempiterne deus, adesto magne pietatis tuae misteriis adesto sacramentis... (SGre 373)
- 359 Dominus vobiscum. <RP.> Et cum spiritu tuo.
Sursum corda. <RP.> Habemus ad dominum.
Gratias agamus domino deo nostro. <RP.> Dignum et iustum est.
PREPHATIO
- VD. Vere quia dignum est iustum est *usque* aeternae deus. Qui invisibili potentia... /f. 131-131v/... unigeni tui gratiam de Spiritu Sancto.
Hic dividat aquam cum manu in modum + (PRomXII 244)
Qui hanc aquam regenerandis hominibus... /f. 132/ ...in sitiendo corrumpat.
Hic manu tangat. (PRomXII 244)
- Sit haec sancta et innocens creatura libera ab omni impugnatoris ...indulgentiam consequantur.
Hic II^{am} crucem faciat. (PRomXII 244) /f. 132v/
- Unde benedico te creatura aquae, per deum vivum, per deum verum, per deum sanctum... paradisi manare precepit.
Hic dividat a quatuor partes ad hanc figuram +
Et in quatuor fluminibus totam terram rigare precepit, qui te... populo de petra produxit.
Hic terciam crucem faciat. (PRomG 2/103)
- Benedico te, et per Ihesum Christum filium eius unicum dominum nostrum... /f. 133/ ... et Filii et Spiritus Sancti.
Hic muttet vocem quasi legens leccionem. (PRomXII 244)
- Haec nobis precepta servantibus, tu deus omnipotens adesto. Tu benignus aspira. Tu has simplices... purificandis mentibus aefficaces.
Hic deponatur cereus /f. 133v/ *benedictus in fontem, et sacerdos dicat excelsa*

voce:

Descendat in hanc plenitudinem fontis virtus Spiritus tui
Hic insufflet tribus vicibus in fontem ad hanc figuram totamque huius aquae substantiam regen<er>andi fecundet effectū.

Hic tolluntur cerei.

Hic omnium peccatorum maculae deleantur, hic natura ad imaginem tuam condita... Per dominum nostrum Ihesum Christum, qui venturus est. (SGre 374) /f. 134/

360 *His omnibus expletis, in presentia cleri, subdiachonus sumens vas aureum unde mittatur chrisma in fontem, et effundens in id de ampullis utrisque, id est, de oleo sancto atque de chrismate, donet diachono et ille pontifici.* (PRomG 104)

361 *Pontifex vero fundat chrisma de vasculo aureo intra fontem super ipsam aquam, in modum crucis, dicens lenta voce:*

Sanctificetur ac fecundetur fons iste renascentibus ex eo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. (PRomG 104)

362 *Et cum eodem vase miscit et ipsum chrisma cum aqua manu sua, et aspergat super omnem fontem similiter de ipsa /f. 134v/ aqua aspargatur super omnem populum. Sed ante quam ibi chrysma mittatur.* (PRomXII 245)

363 *Deinde pontifex baptizet [e] unum aut duos vel quod sibi placuerit. Tenente igitur infante a quo suscipiendus est, interroget sacerdos:* (PRomG 2/104)

Quis vocaris? RP. Ille.

Abrenuntias sathane? RP. Abrenuntio.

Et omnibus operibus eius? RP. Abrenuntio.

Et omnibus pompis eius? RP. Abrenuntio. (PRomG 2/105)

364 *Post talem responsionem, presbiter faciens crucem cum oleo inter scapulas et in pectore infantum, et dicat:*

Et ego te linio oleo salutis in Christo Ihesu domino nostro, in vitam aeternam. (PRomG 2/106)

365 *Deinde accipiens a patrinis vel a matri/f. 135/nis, interroget pontifex vel presbiter:*

Credis in deum Patrem omnipotentem, creatorem caeli et terre? RP. Credo.

Credis et in Ihesum Christum filium eius unicum, dominum nostrum, natum et passum? RP. Credo.

Interroget: Credis et in Spiritum Sanctum, sanctam aecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, et vitam aeternam post mortem? RP. Credo.

366 *Interroget:* Vis baptizari? RP. Volo.

Et ego te baptizo in nomine Patris, et intinguat semel, et Filii, et inferat secundo, et Spiritus Sancti, et mergat III°. (Mart 3/447)

367 *Sed et hoc in modum crucis facere debet: Primum in orientalem /f. 135v/ plagam vertat caput infantis, pedibus in occidentalem extensis. Secundo in australem. Tercio in aquilonarem.* (PromG 2/106)

368 *Dum autem infantes levati fuerint a fonte, patrinis vel matrine accipiant eos, pedibus infantum adhuc in aqua consistentibus.* (PRomG 2/106)

369 *Post haec, deferant eos ad sacerdotem qui de chrismate faciat crucem cum pollice in vertice eorum. ita dicendo:*

Deus omnipotens, pater domini nostri Ihesu Christi, qui regeneravit ex aqua et Spiritu Sancto... /f. 136/ ... (SGre 375; PromG 2/107)

- 370 *Et induat eum alba veste pronupciali dicens:*
Accipe vestem sanctam, vestem candidam, quam perferas inviolatam, immaculatamque custodias, ut ante tribunal domini nostri Ihesu Christi habeas vitam aeternam.
- 371 *Deinde veniant ante pontificem, qui dicat:*
Spiritus Sanctus superveniat in vos, et virtus altissimi sine peccato custodiat vos.
<ORATIO>
Omnipotens sempiterne deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos et famulas... /f. 136v/...(SGre 376)
- 372 *Tunc tincto police in chrismate, faciat crucem in singulorum frontibus, ita dicens:*
Signo te [e] signo crucis, confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. <RP.> Amen.
Pax tecum. <RP.> Et cum spiritu tuo.
- 373 *Iberum confirmatis omnibus, dicat hos versus:*
Ecce sic benedicetur homo.
<RP.> Qui timet dominum.
enedicat vobis dominus ex Sion.
<RP.> Ut videatis /f. 137/ bona Iherusalem omnibus diebus vitae vestrae.
<C>ustodiat vos dominus in timore suo sanctissimo.
<RP.> Qui vivit et regnat deus in secula seculorum.
Pax vobis. <RP.> Et cum spiritu tuo. (PRomXII 247)
ITEM ORATIO POST CONFIRMATIONE;
- 374 Deus qui apostolis tuis Sanctum dedisti Spiritum, et per eos eorumque successores ceteris... (PRomXII 247)
- 375 *Quibus expletis, procedat pontifex de /f. 137v/ sacrario cum ingenti decore, et letania finita, dicat:* Gloria in excelsis deo, et solemniter missam concelebrat.

MISSA AD SPONSAM BENEDICENDAM

- 376 Adesto domine supplicationibus nostris, et institutis quibus propagationem humani... (SGel 1443)
SACRA
- 377 Adesto supplicationibus nostris omnipotens deus, et hanc oblationem famulorum tuorum... (SGel 1445) /f. 138/
- 378 *Post complens canonem plenarium, et dicit orationem dominicam, et sic benedicat:* (PRomG 2/418)
Deus qui in mundi crescentis exordio multiplicata prole benedixisti, propitiare supplicationibus... (SGel 1449-1450)
ALIA
- 379 Pater mundi conditor, nascentium genitor, multiplicande originis institutor, qui... /f. 138v-139v/... (SGel 1451)
- 380 *Post haec dicat:* Pax domini, et sic communicat eos. *Postquam autem communicaverint, dicat super eos hanc benedictionem:* (PRomG 2/418)
Domine sancte omnipotens aeternae deus, iteratis precibus, te supplices exoramus pro quibus... /f. 140/... (SGel 1453-1454)
AD COMMUNIONEM
- 381 Exaudi nos domine sanctae pater omnipotens aeternae deus, ut quod nostro ministratur... (SGel 1455)

MISSA PRO STERELITATE MULIERUM

- 382 Deus qui mortuam vulvam Sarre, ita per Abrahe semen fecundare dignatus es, ut aetiam... /f. 140v/ ... (SGel 1461)

SACRA

- 383 Suscipe domine preces nostras cum muneribus hostiarum, quas pro famula tua clementiae tuae... (SGel 1468)

AD COMMUNIONEM

- 384 Caelestis vitae munus accipientes, omnipotens deus, quod famula tua deprecati sumus, clementer... (SGel 1470)

MISSA IN ANNIVERSARIO AECCLISIAE

- 385 Omnipotens sempiterne deus, altare hoc nomini tuo /f. 141/ dicatum, caelestis virtutis... (SGre 820)

SACRA

- 386 Descendat quaesumus domine deus noster Spiritus tuus Sanctus super hoc altare, qui... (Cf. n. 107)

AD COMMUNIONEM

- 387 Omnipotens sempiterne deus, qui legalium deferentias hostiarum unius sacrificii perfectione sancxisti, respice propitius de trono gloriae tuae, et super hoc altare benedictionis tuae munus effunde, ut in hoc sic temporales hostiae consecrentur ut perpetuae vitae summentibus procurent substantiam. Per. /f. 141v/

<CONCILII NAMNETENSII CANON IV DE VISITANDIS INFIRMIS A PRESBYTERO>

- 388 *Cum sacerdos audierit aliquem infirmari in sua plebe, cito ad eum pergat, et ingressus cubiculum, aquam benedictam aspergat super eum et per omne cubiculum cum: A. Asperges me domine. PS. Exsurgat deus. (CAO 1494, Ps 67, PL 132/212)*

ORATIO

Deus qui sacerdotibus tuis tantam gratiam contulistis. *Require in reconciliatione aecclesiae, cum precibus pro infirmis.*⁷⁰

- 389 *Deinde letaniam cantet. Post haec, omnes iubeat extra cubiculum se<ce>dere. Et adpropinquans lecto quo infirmus incumbit, eum blande leniterque alloquatur ut omnem spem suam in deo ponat, et flagellum dei pacienter toleret, et ut ad purgationem et castigationem suam provenire credat, ut /f. 142/ peccata sua confiteatur, et ut emendationem promittat si dominus vitam concesserit, ut paenitentiam pro culpis commissis spondeat, ut substantiam suam dum adhuc sensus et ratio viget disponat, ut peccata suua elemosinis redimat, et his qui in se peccaverunt indulgeat, ut rectam fidem et credulitatem teneat, et si fidem non sapuerit, ex integro presbiter eum docere debet, et ut de dei misericordia numquam desperet doceat.*

- 390 *Cum his et huiuscemodi alloquutionibus fuerit mens infirma relevata, data benedictione, interroget eum de singulis per ordinem.*

<INCIPIT ORDO AD VISITANDUM ET UNGENDUM INFIRMUM>

- 391 *Quando presbiter in domun intrat in qua infirmus /f. 142v/ iacet, primum dicat: Pax huic domui et omnibus habitantibus in ea. Postea benedicatur sal*

70. La rúbrica deu referir-se a un ordre d'un altre pontifical perquè aquesta oració no és en l'«Ordo ad reconciliandam violatam aecclesiam», n. 142-160 del nostre Pontifical.

et aqua, et aspargatur in domo cum: A. Benedic domine domum istam et omnes habitantes in ea, quia tu domine dixisti: Pax huic domui; benedic domine timentes te, pusillis cum maioribus; benedicti vos a domino qui fecit [et] caelum et terra.(CAO 1684)

392 *Post haec canendi sunt VII psalmi paenitentiales. Deinde letania.*

Kirri[h]eleyson.

Christeleyson.

Christe audi nos.

Pater de caelis deus, miserere nobis.

Filius redemptor mundi deus, miserere nobis.

Spiritus Sanctae deus, miserere nobis.

Sancta Trinitas unus deus, miserere nobis /f. 143/

Sanctae sanctorum deus, miserere nobis.

Sancta Maria, intercede pro eo.

Sancta dei genitrix, intercede pro eo.

Sancta virgo virginum, intercede pro eo.

Sancte Mikael, intercede pro eo.

Sanctae Gabriel, intercede pro eo.

Sanctae Raphael, intercede pro eo.

Omnes sancti angeli et archangeli, intercedite pro eo.

Omnes sancti beatorum spirituum ordines, intercedite pro eo.

393 Sanctae Iohannes Bapista, intercede pro eo.

Omnes sancti patriarchae et prophete, intercedite pro eo.

Sancte Petre, intercede pro eo.

Sancte Paule, intercede pro eo.

Sanctae Andrea, intercede pro eo.

Sanctae Iohannes, intercede pro eo.

Sanctae Iachobe, ora pro eo.

Sanctae Philippe, ora <pro eo>.

Sanctae Bartolome, ora <pro eo> /f. 143v/

Sanctae Mathae, ora <pro eo>.

Sanctae Iachobe, ora <pro eo>.

Sanctae Symon, ora <pro eo>.

Sanctae Tadde, ora <pro eo>.

Sanctae Toma, ora <pro eo>.

Sanctae Mathia, ora <pro eo>.

Sanctae Barnaba, ora <pro eo>.

Sanctae Lucha, ora <pro eo>.

Sanctae Marche, ora <pro eo>.

Omnes sancti apostoli et evangeliste, intercedite pro eo.

Omnes sancti discipuli domini, intercedite <pro eo>.

394 Omnes sancti Innocentes, intercedite <pro eo>.

Sanctae Stephanae, ora <pro eo>.

Sancta Line, ora <pro eo>.

Sanctae Clete, ora <pro eo>.

Sanctae Clemens, ora <pro eo>.

Sanctae Alexander, ora <pro eo>.

Sanctae Cornelii, ora <pro eo>.

Sanctae Cipriane, ora <pro eo>.

Sanctae Sixte, ora <pro eo>.

- Sanctae Laurenti, ora <pro eo>.
 Sanctae Vicenti, ora <pro eo>.
 Sanctae Mauricii cum legione tua, orate <pro eo>.
 Sanctae Dionisii cum sociis, tuis, orate <pro eo>.
 Sanctae Irene cum sociis tuis, orate <pro eo>.
 Sanctae Sebastiane {cum} <ora pro eo>. /f. 144/
 Sanctae Victor, ora <pro eo>.
 Sanctae Cosma, ora <pro eo>.
 Sanctae Damiane, ora <pro eo>.
 Sanctae Iustae, ora <pro eo>.
 Sanctae Pastor, ora <pro eo>.
 Sanctae Felix, ora <pro eo>.
 Sanctae Narcisse, ora <pro eo>.
 Sanctae Cuqufas, ora <pro eo>.
 Sanctae Severe, ora <pro eo>.
 Omnes sancti martires, intercedite <pro eo>.
 395 Sanctae Silvester, ora <pro eo>.
 Sanctae Ylarii, ora <pro eo>.
 Sanctae Gregorii, ora <pro eo>.
 Sanctae Ambrosii, ora <pro eo>.
 Sanctae Iheronime, ora <pro eo>.
 Sanctae Augustine, ora <pro eo>.
 Sanctae Isidore, ora <pro eo>.
 Sanctae Martine, ora <pro eo>.
 Sanctae Bricii, ora <pro eo>.
 Sanctae Marcialis, ora <pro eo>.
 Sanctae Trophime, ora <pro eo>.
 Sanctae Amantii, ora <pro eo>.
 Sanctae Ruphe, ora <pro eo>.
 Sanctae Paule, ora <pro eo>.
 Sanctae Nicholae, ora <pro eo>.
 Sanctae Benedicte, ora <pro eo>.
 Sanctae Maure, ora <pro eo>.
 Sanctae Placide, ora <pro eo>.
 Sanctae Columbane, ora <pro eo>.
 Sanctae Egidii, ora <pro eo>. /f. 144v/
 Omnes sancti confessores, orate <pro eo>.
 396 Sancta Felicitas, ora <pro eo>.
 Sancta Perpetua, ora <pro eo>.
 Sancta Agatha, ora <pro eo>.
 Sancta Lucia, ora <pro eo>.
 Sancta Agnes, ora <pro eo>.
 Sancta Cecilia, ora <pro eo>.
 Sancta Anastasia, ora <pro eo>.
 Sancta Scolastica, ora <pro eo>.
 Sancta Radegundis, ora <pro eo>.
 Sancta Eugenia, ora <pro eo>.
 Sancta Eufemia, ora <pro eo>.
 Santa Eulalia, ora <pro eo>.
 Sancta Iuliana, ora <pro eo>.

Sancta Simproniana, ora <pro eo>.

Sancta Margarita, ora <pro eo>.

Sancta Tecla, ora <pro eo>.

Sancta Fides, ora <pro eo>.

Sancta Maria Magdalene, ora <pro eo>.

Omnes sancte virgines, orate <pro eo>.

Omnes sancti intercedite, <pro eo>.

397 Redemptor mundi, miserere ei.

Ut veniam ei dones, te rogamus <audi nos>.

Ut consortium sanctorum ei dones, te rogamus <audi nos>.

Ut vitam sempiternam ei dones, te rogamus <audi nos>.

Ut locum refrigerii ei dones, te rogamus <audi nos>. /f. 145/

Ut requiem aeternam ei dones, te rogamus <audi nos>.

Ut sanctum paradisum ei dones, te rogamus <audi nos>.

Ut ei parcas, te rogamus <audi nos>.

Ut ei indulgeas, te rogamus <audi nos>.

Ut misericordiam tuam ei concedas, te rogamus <audi nos>.

Ut peccata eius ne recorderis, te rogamus <audi nos>.

Christe, audi nos.

398 Propitius esto, parce ei domine.

Propitius esto, libera eum domine.

Ab ira tua, libera <eum domine>.

A paenis inferni, libera <eum domine>.

A dampnatione eterna, libera <eum domine>.

A potestate diaboli, libera <eum domine>.

A penarum locis, libera <eum domine>.

A morte secunda, libera <eum domine>.

A consortio spiritum malorum, libera <eum domine>.

A gehenna ignis, libera <eum domine>.

A locis tenebrarum, libera <eum domine>.

Ab omni angustia, libera <eum domine>.

Ab omni culpa, libera <eum domine>.

A peccatorum ultione, libera <eum domine>.

Ab omnium tormentorum, libera <eum domine>.

A suplitio aeterno, libera <eum domine>.

399 Per misterium sanctae incarnationis tuae, libera <eum domine>.

Per passionem et crucem /f. 145v/ tuam, libera <eum domine>.

Per gloriosam resurrectionem tuam, libera <eum domine>.

Per admirabilem ascensionem tuam, libera <eum domine>.

Per gratiam Sancti Spiritus paracliti, libera <eum domine>.

In diae iudicii, libera <eum domine>.

Christe auudi nos.

Kirrieleyson.

Pater noster.

Et ne nos inducas in tempta<tionem. RP.> Sed libera nos a malo.

<PRECES>

Salvul fac servum <tuum. RP.> Deus meus sperantem in te.

Mitte ei domine auxilium <de sancto. RP.> Et de Sion tuere eum.

Nichil proficiat ini<micus in eo. RP.> Et filius iniquitatis <non apponat nocere ei.>

Esto ei domine turris <fortitudinis. RP.> A facie inimici.
 Deus conservet eum et vivificet eum. RP.> Et non tradat eum <inimicis eius.>
 Dominus opem ferat illi. <RP.> Super lectum doloris eius.
 Universum stratum eis. <RP. Versasti in infirmitate eius.>
 Domine exaudi ora<tionem meam. RP.> Et clamor meus ad te veniat.
 PS. Miserere mei deus. (Ps. 50)

ORATIO /f. 146/

400 Omnipotens et misericors deus, quaesumus immensam pietatem tuam ut
 ad introitum in tuo nomine... (PRomG 2/249)

401 Credis in deum Patrem et Filium et Spiritum Sanctum?

RP. Credo. (PRomG 2/235)

Interroget: Credis quod iste tres persone unus deus sit?

RP. Credo. (PRomG 2/235)

Interroget: Credis quod in ista /f. 146v/ ipsa carne in qua nunc es, resurgere habes in diae iudicii, et recipere sive bonum sive malum quod gessisti? RP. Credo. (PRomG 2/235)

Interroget: Vis dimittere illis peccata sua qui in te peccaverunt? RP. Volo. (PRomG 2/235)

Interroget: Vis peccata quae fecisti emundare si reviviscis? RP. Volo.

402 A. In veritate tua exaudi nos domine. PS. Domine exaudi orationem meam
 auribus. (CAO 3309, Ps 142)

403 *Deinde:* Kirrileyson. *Et Pater noster, cum his precibus:*

Exurge domine, <deus meus RP. Et> exaltetur manus tua, ne obliviscaris
 pauperum.

Tibi enim derelictus est pauper. <RP.> Orfano tu eris adiu<tor>. /f. 147/

Desiderium pauperum exaudivit dominus. <RP.> Preparationem cordis eorum
 exaudivit auris tua.

Mirifica misericordias tuas. <RP.> Qui salvos facis sperantes in te.

Tu autem in sancto habitas. <RP.> Laus Israhel.

Ad te clamaverunt et salvi facti sunt. <RP.> In te speraverunt et non sunt
 confusi.

Ne tradas bestiis animas confitentes tibi. <RP.> Animas pauperum tuorum
 ne obliviscaris in finem. (PRomG 2/250)

ORATIO

404 Quaesumus omnipotens deus ut sicut famulo tuo Ezechiae ter quinos an-
 nos ad vitam... (PRomG 2/250)

ALIA

405 Respice domine famulum tuum *ille* in infirmi/f. 147v/tate sui corporis labo-
 rantem... (SupG 1387)

ALIA

406 Deus qui facturae tuae pio semper dominaris affectu, inclina aurem tuam
 supplicationibus... (SupG 1388)

ITEM ALIA

407 Deus qui humano generi saluti remedium et vitae aeternae m unera contu-
 listi, conserva... (SupG 1389)

ALIA /f. 148/

408 Virtutum caelestium deus qui ab humanis corporibus omnem languorum
 et omnem infirmitatem... (SupG 1390)

ITEM ALIA

409 Domine sanctae pater omnipotens aeternae deus qui fragilitatem conditio-

nis nostrae... /f. 148v/ ... (SupG 1391)

ALIA

- 410 Oremus fratres dominum nostrum pro fratre nostro quaem durae ad presens malum languoris... (PRomXII 275)

ITEM ALIA

- 411 Domine sanctae pater omnipotens aeterne deus, qui es via, veritas et vita, exaudi et conserva... /f. 149/ ... (PRomG 2/257)

- 412 *Sequitur* ALIA

Omnipotens sempiterne deus qui subvenis in periculis et in {n} necessitatibus laborantibus... (PRomG 2/252)

- 413 *Ex epistola Iachobi apostolici (sic), ubi pro infirmis* /f. 149v/ *orare precepit.*

INNOCENTIUS, CAP. VII

Sane de hoc sicut de ceteris consulere voluit dilectio tua ediecit, aetiam si filius meus Celestinus... /f. 150-150v/ ... (PL 20/559)

- 414 *Antequam ungatur infirmus, confiteatur omnimodis deo pariter et sacerdoti suo omnia peccata sua, ut ulceribus viciorum per confessionem prius apertis dignum profitiat ei unctio spiritualis, medendo nequitiarum putredinem interiorius latinantem.* (PRomG 2/258)

ORATIO

- 415 Domine deus qui per apostolum tuum loquutus es: Infirmatur quis in vobis? inducat presbiteros aecclesiae... /f. 151/ ... (PRomG 2/258)

ALIA

- 416 Exorabilis domine intende orationes supplicum tuorum, ut hic famulus tuus *ille*, qui in peccatis... (Mart 1/784)

ITEM ALIA

- 417 Omnipotens sempiterne deus qui per beatum apostolum /f. 151v/ tuum dixisti: Infirmatur quis in vobis?... (PRomXII 267)

- 418 *Tunc roget alius sacerdos confessionarius infirmi, alios sacerdotes ut dicant orationes super ipsum, quae sunt de reconciliatione paenitentis.*

- 419 *Quibus dictis, per/f. 152/ungantur infirmum singuli sacerdotes de oleo sanctificato, facientes crucem in pectus et inter scapulas, et in supercilia oculorum, et in aures intus et foris, et in aurium (sic) summitatem sive interius, et in labii exterius, et in gutture, et in collo, et in manus exterius, et in pedes, ac in ventre, et in latera. Ceteri vero decantent antiphonam cum psalmo: Dominus Ihesus loquutus est discipulis suis, in nomine... PS. Domine quid multiplicati sunt.* (PRomG 2/260, Ps 3)

UNCTIO AD PECTUS

- 420 Ungo pectus tuum de oleo sancto, ut in hac unctione protectus fortiter stare... /f. 152v/ ... (PRomG 2/261)

ORATIO

- 421 Emitte domine salutare tuum in infirmitatibus nostrorum vulnerum cicatricuumque mortalium... (Mart 1/871)

- 422 A. Miserere mei domine quoniam infirmus sum, sana me domine... PS. Domine ne in furore tuo. (Ps 6)

AD SCAPULAS

- 423 Ungo has scapulas, sive medium locum scapularum, de oleo sacrato, ut ex omni parte spiritali... supernis liminibus intrare. Amen. (Mart 1/843)

ORATIO

- 424 Exauditor omnium deus, exaudi nostrorum fle/f. 153/tuum supplicem vo-

cem, et tribuae... (Mart 1/783)

- 425 A. Custodi me domine ut pupillam oculi sub umbra alarum tuarum... PS. Exaudi domine iusticiam meam. (Ps 16)

UNCTIO AD OCULOS

- 426 Ungo oculos tuos de oleo sanctificato, ut quicquid illicito visu deliquisti huius... (Mart 1/842)

ORATIO

- 427 Deus infinite misericordiae veritatisque immense, famuli tui *ille* peccatis et omnibus... (PRomXII 216)

- 428 A. M[ittat] tibi dominus auxilium de sancto et de Syon tueaturte. PS. Exaudi. (Mart 1/876, Ps 19) /f. 153v/

AD AURES QUE INTUS ET FORIS UNGUENDI SUNT

- 429 Ungo aures tuas sancto olei liquore, ut quicquid peccati delectatione nocui auditus... (PRomG 2/260)

ORATIO

- 430 Propitietur dominus cunctis iniquitatibus tuis et sanet omnes languores tuos, redimatque de interitu perpetuae mortis vitam tuam, et corroboret in bonis omnibus desiderium tuum. Qui solus in Trinitate unus deus vivit et regnat per omnia. (LOrdE 125)

- 431 A. Cor contritum et humiliatum ne despicias deus, sed propter magnam... *Psalmm ipsum*. (Ps 50)

AD NARES

- 432 Ungo nares istas de oleo sacrato, ut quicquid noxio contractum est [odo] /f. 154/ ratu [vel superflu] o ista... (PRomG 2/261)

ORATIO

- 433 Persolve miserationes tuas domine nobis per ineffabilem nomen tuum Trinitas sancta... (Mart 1/875)

- 434 A. Intret oratio mea in conspectu tuo, quia extimatus sum descendentibus... PS. Domine deus salutis meae. (CAO 3387, Ps 87)

AD LABIA /f. 154v/

- 435 Ungo labia ista consecr[ati o][e]i medicamento, ut quicquid otiosa [...]a vel aetiam criminosa peccasti. (PRomG 2/261)

ORATIO

- 436 Deus tua indulgentia nemo est qui non indigeat, memento domine famuli tui qui lubrica terrenaque corporis fragilitate circumdatus, quaesumus ut des veniam confitenti, parce supplici, ut qui suis meritis accusatur, tua miseratione salvetur. Per.

- 437 A. Succurre domine infirmo isti et medica eum medicamine ut pristina sanitate restituas... PS. Ad dominum dum tribularer. (Ps 119)

UNCTIO AD GUTUR

- 438 In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti s[it tibi] /f. 155/ haec [unctio o]lei sanctificati... (Mart 1/895)

ORATIO

- 439 Virtutum caelestium deus qui ab humanis corporibus omnem languorem et omnem... (SupG 1390)

- 440 A. Domine puer meus iacet paraliticus in domo et male...PS. Levavi oculos meos. (CAO 2368, Ps 120)

UNCTIO AD COLLUM

- 441 Ungo te de oleo sanctificato, [in nomi]ne Patris et Filii et Spiritus Sancti, ut more /f. 155v/ militis... (Mart 1/952)

[O]RATIO

442 Respice domine famulum tuum in in[firmi] tate sui corporis laborantem... (SupG 1387)

443 A. Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum, dic verbo... PS. Domine probati me. (CAO 2363, Ps 138)

UNCTIO AD MANUS INTERIUS ET EXTERIUS

444 Ungo has manus de oleo consecrato, ut quicquid illicito vel noxio opere peregerunt... (PromG 2/262)

ORATIO

445 Domine sancte pater omnipotens aeternae deus, qui fragilitatem nostrae conditionis infusa [virtutis tuae] dinatione... (SupG 1391)⁷¹

.....

APÈNDIX

ORDO AD TABULAM PORTATILEM CONSECRANDAM (f. 58v-59)

446 *In primis erunt paratae quae necessaria fuerint, scilicet ysopus, et vas cum aqua, v<i>num, sal et cinis. Et tunc episcopus preparatus cum archidiacono et ceteris ministris, stans in medio ecclesiae, benedicat ipsam aquam, salem, vinum et cinerem, illa benedictione cum suis orationibus quae continentur in consecratione ecclesiae.* (Cf. n. 36)

447 *Et sic veniens ante altare, dicta hanc antiphonam: Introibo ad altare dei, ceteris cantantibus psalmum Iudica me, cum Gloria Patri, et cum eadem antiphona iterata. Et sacerdos indutus alba ante altare, teneat ipsam tabulam ligno diligenter insertam.* (Cf. n. 76)

448 *Tunc episcopus primum cum police suo faciat crucem de ipsa aqua sancta in medio tabulae dicens: Sanctificetur hec tabula, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. <RP.> Amen. Pax tecum. RP. Etum spiritu tuo. Et faciat similiter per III^{or} cornua ipsius tabulae, et postea cum ysopo aspergat /f. 59/ ipsam tabulam tribus vicibus canendo antiphonam: Asperges me, cum psalmo: Miserere mei deus. (CAO 1494, Ps 50)*

449 *Deinde cum mundo linteo tergatur ipsa tabula et afferatur incensum episcopo, et episcopus incensum ponens accensum in medio tabulae, et per singula cornua ipsius tabulae singula grana similiter accensa, dicat: Dirigatur deus oratio mea. Et post haec ipsa tabula curiose tergatur.* (Cf. n. 90)

450 *Tunc episcopus in medio ipsius tabulae, de oleo sanctificato crucem faciat et per III^{or} angulos ipsius tabulae similiter, et unguat totam ipsam tabulam desuper manu sua de oleo sanctificato dicens hanc amonitionem: Lapidem hunc, fratres dilectissimi, etcetera. Et interim semper sacerdos faciat incensum donec consecratur (sic) finiatur.* (Cf. n. 91-92)

451 *Et iterum episcopus de eodem oleo perunguat ipsam tabulam sicut prius, dicens hanc benedictionem: Supplices tibi domine deus pater omnipotens, et cetera. Postea extollens vocem dicat: Per omnia secula seculorum. <RP.>*

71. Aquí acaba la part conservada del manuscrit. Segueixen dos folis molt retallats en els quals queden algunes lletres majúscules marginals, inicis de textos que no hem sabut identificar.

Amen. Dominus vobiscum. <RP.> Et cum spiritu tuo. Sursum corda.
 <RP.> Habemus ad dominum. Gratias agamus domino deo nostro. <RP.>
 Dignum et iustum est, *cum prephatione quae dicit*: Quae post offendicula
 lapsus primi hominis, *et cetera*. (Cf. n. 101-102)

- 452 *Qua finita, idem episcopus liniat ipsam tabulam de sancto criminate, sicut prius de oleo sanctificato, cantando han antiphonam*: Confirma hoc deus, cum Gloria Patri. *Deinde sequitur ORATIO*. Deus omnipotens universarum rerum rationabilis artifex, *et cetera*. *Et sic, data benedictione, finitur consecratio*. (Cf. n. 100, 103)

[OR]DO AD RECONCILIANDUM APOSTATAM, A IUDAYSMO, HERESI VEL GENTILITATE (f. 60v-61)

- 453 *Primum conspargatur aqua benedicta ab episcopo et insuflet tercio in faciem eius, ad hostium ecclesiae, dicens*:

Exorcido te, immunde spiritus, per deum Patrem omnipotentem et per Ihesum Christum filium eius, et Spiritum Sanctum, ut recedas... (SRip 1422)

- 454 *Tunc introducet eum in ecclesiam*: Ingredere templum dei vivi, quod male deservisti, et exutus ab errore tenebrarum... (SRip 1423)

Hic prostrato eo in pavimento ecclesie, dicant presbiteri:

<PS.> Miserere mei deus. (Ps 50)

<PS.> Benedixisti domine. (Ps 84)

<PS.> De profundis. (Ps 129)

Kirrieleyson III.

Pater noster.

CAPITULA. Salvum fac servum tuum.

Mitte ei domine auxilium.

Nichil proficiat inimicus.

Esto ei domine turris.

Domine exaudi. (SRip 1424-1425)

ORATIO

- 455 Deus qui hominem ad imaginem conditum callidi serpentis deceptum, per unigenitum filium tuum reparasti... (SRip 1426)

ALIA ORATIO

- 456 Da nobis domine ut sicut publicani precibus et confessione placatus es, ita et huic famulo... (Mart 1/767)

ALIA ORATIO

- 457 Domine deus omnipotens, pater domini nostri Ihesu Christi, qui dignatus es hunc famulum tuum... (SRip 1427)

<ALIA>

- 458 Adimple eum domine spiritu timoris tui et consigna vel resigna eum signo crucis... /f. 61/ ... (SGre 376)

- 459 *Inde elevato eo a terra, interroget eum episcopus dicens*:

Homo, abrenuncias ritui in quo nunc penites te vixisse?

RP. Abrenuncio.

Item: Et omnibus pompis eius?

RP. Abrenuncio.

Item: Et omnibus operibus eius?

RP. Abrenuncio.

Item: Abrenuncias etiam omni secte et pravitate supersticionis gentilitatis

heretice vel iudaice, inimice sancte fidei catholice? RP. Abrenuncio. (SRip 1428)

- 460 *Tunc pontifex faciat signum crucis in fronte, et liniens eum sacro crismate, dicat: Et ego confirmo et consigno te signo crucis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.*

His expletis imponat ei modum penitentie, et comunicet eum, et sic deinceps ecclesie dei societur. (SRip 1429)

<BENEDICTIO BALSAMI ET SALUTACIO CRISMATIS> (f. 117-118v)

- 461 *Ante vero quam imponatur officium, offeratur pontifici ampulla cum balsamo, et det orationem dicens: Oremus.*

Deus misteriorum celestium et virtutum omnium eminentissime preparator, nostras quesumus preces exaudi... (PGuiDur 576)

<ALIA>

- 462 *Creaturarum omnium domine procreator, qui Moysi famulo tuo permixtis herbis aromatum...* /f. 117v/ ... (PGuiDur 577)

- 463 *Finita benedictione, dominus pontifex salutet crisma nudum, et ministri qui iuxta eum sunt:* /f. 118/

O unctio salutis, pinguedo sancta, ave!

RP. Ave, sanctum crisma!

Benedicte licor, salve, es namque sacratus ad misterium!

RP. Ave, sanctum crisma!

Confer ergo deinceps renatis tutele salvamentum,
ut Christus adoretur in seculum,
per quem tu nomen nos autem suscepimus
eterne salutis premium,

dominum nostrum Ihesum Christum! (PVis 112)

- 464 *Salve rex sabaoth, victor per secula, salve!*

Salve rex regum, mortis prostrator amare!

Salve rex noster, vite reparator amene!

Gloria nostra deus, salve de morte resurgens!

Spes o nostra deus, salve, per secula regnans!

Presidium nostrum, salve destructor averni!

Concilium nostrum salve, sapientia simplex!

Auxilium nostrum salve, fortissime regum!

Subsidium nostrum salve, solatia presens!

Sufragium nostrum salve, munimina prestans!

- 465 *Kirie chere deus, nostre reparatio vita!*

Kirie chere deus, pax et victoria nostra!

Kirie chere deus, salus atque redemptio nostra!

Kirie chere deus, laus et concordia pacis!

Kirie chere deus, veteris purgatio culpe!

Kirie chere deus, relevatio protoparentis!

Kirie chere deus, per quem nova gratia venit!

Kirie chere deus, per quem mors nostra recessit!

Kirie chere deus, per quem lux clara refulsit!

- 466 *O lux lucis, ave, tenebrarum nubila sternens!*

O lux lucis, ave, celestia lumina pandens!

O lux lucis, ave, rutilantis siderae lustrans! /f. 118v/

O lux lucis, ave, referans secreta polorum!

O lux lucis, ave, superans figmenta celorum!
 O lux lucis, ave, tollens peccata piorum!
 O sol iustitie, cernens deus omnia, salve!
 O sol iustitie, recreans deus omnia, salve!
 O sol iustitie, deus augens premia, salve!
 O sol iustitie, redimens deus omnia, salve!
 O sol iustitie, conculcans tris<ti>tia, salve!
 O sol iustitie, manifestans gaudia, salve!
 O sol iustitie, disrumpens tartara, salve!
 O via nostra deus, ducens ad prospera, salve!
 O pia vita deus, faciens nos vivere, salve!
 Veritas ipsa deus, vera elans omnia, salve!
 Karitas alta deus, paciensque benigneque, salve!
 Lux indeficiens, hominumque redemptio, salve!
 Pax immensa Patris, veniens in nomine, salve!
 467 Salve ter agion, cherubin cui promit ovanter!
 Salve cui seraphin, ter sanctum concinit imnum!
 Sanctus fave, sanctus vale, sanctus quoque salve!
 Salve osanna pium, cui vox pia personat omnis!
 Euge salutis opem, portans benedictae redemptor!
 Euge salutis apex, rector fili inclite David!
 Euge salus mundi, rex Israhel et deus alme!
 Sis benedictus, amen, per secula cuncta triumphans!
 Sit tibi laus et honor, regnans per secula, Christe!

<BENEDICTIO LINTEAMINUM> (f. 118v)

468 <E>xaudi nos quesumus omnipotens deus, et hec lintamina santificare et benedicere atque consecrare... (Pvic 369)

<ALIA ORATIO>

469 <C>lementissime deus cui<u>s inennarrabilis virtus, cuius misteria archanis miraculis celebrantur... (PRomXII 202)

<SALUTATIO CRISMATIS> (f. 125v)

470 O unctio salutis [pi]nguedo sancta. Ave!

RP. [Av]e sanctum crisma!

Et [Episcopus]:

Saluto te in Christum [a c]uius nomine
sanctum sumis [voc]abulum.

RP. Ave<sanctum crisma!>

Benedicte licor sal[ve]!

e]s namque sacratus ad [myste]rium.

RP. Ave sanctum crisma!

[Conf]er ergo deinceps

renatis [tu]tele salvamentum,

[per qu]em nomen nos autem [susce]pimus

aeterne salutis premi]um,

dominum nostrum Ihesum [Christum!]. (Cf. n. 463)

ÍNDIX DE PECES

En aquest índex hi ha els inicis de totes les peces que es troben en aquest Pontifical. Són col·locades per ordre alfabètic en aquestes vuit seccions: Antífones, Cants de la missa, Lectures, Oracions, Responsoris, Salms, Versets i Peces varies. Els números que les peces porten remetent al lloc on els lectors les trobaran en la present edició del manuscrit.

ANTÍFONES

Aedificavit Moyses altare 95
 Ambulate sancti dei ad locum 80
 Asperges me domine 69, 145, 388, 448
 Benedicat te deus hodie 14
 Benedic domine domum istam 391
 Circumdate Sion levite altare 106
 Confirma hoc deus quod 100, 150, 232, 452
 Cor contritum et humiliatum 431
 Cor mundum crea in me 200
 Corpora sanctorum in pace 106
 Cum iucunditate exhibitis 78
 Custodi me domine ut pupillam 425
 De Iherusalem 80
 Deus in sancto via tua 167
 Domine non sum dignus 443
 Domine puer meus iacet 440
 Dominus Ihesus locutus est 419
 Domus mea 72
 Ecce odor filii mei 93
 Ecce populus custodiens 78
 Erexit Iacob lapidem 91
 Exsultabunt sancti in gloria 86
 Exsurgat deus et dissipentur 71, 149
 Haec est domus domini 70, 94
 Haedificavit Cf. Aedificavit
 Hic accipiet benedictionem 247
 Induit te dominus 106
 Ingredimini benedicti 85
 Intret oratio mea in conspectu 434
 Introibo ad altare dei 76, 447
 In veritate tua exaudi nos 402
 Laudabo deum meum 163
 Mane surgens Iacob erigebat 92
 Miserere mei domine quoniam 422
 Mittat tibi dominus auxilium 428
 Movete sancti de habitationibus 78
 Omnis terra adoret te deus 107
 O quan metuendus est locus 57
 Pax huic domui 51, 391

Qui habitat 71
 Sub altare dei sedes 88
 Succurre domine infirmo 437
 Surgite sancti de habitationibus 80
 Tollite portas principes vestras 46, 48, 51
 Tu es domine qui restitues 247
 Vox domini super aquas 165

CANTS DE LA MISSA

Attende caelum et loquar (Tract.) 353
 Ave Maria (Ofert.) 189
 Benedic anima mea dominum (Ofert.) 29
 Bene fundata est (Allel.) 113
 Cantemus domino (Tract.) 347
 Desiderium animae eius tribuisti (Tract.) 27
 Diffusa est gratia in labiis (Allel.) 27
 Domine deus in simplicitate (Ofert.) 115
 Domus mea domus orationis (Commu.) 119
 Ecce virgo (Commu.) 189
 Immola deo sacrificium laudis (Grad.) 18
 Locus iste a deo factus (Grad.) 112
 Messis quidem multa operarii (Commu.) 33
 Sicut cervus desiderat (Tract.) 356
 Terribilis est locus iste (Intro.) 109
 Vinea facta est dilecto (Tract.) 351
 Vultum tuum (Intro.) 189

LECTURES

Apprehendens septem (Is 4,1) 351
 Audi Israel mandata (Ba 3,9) 349
 Circuibat Ihesus in circuitu (Mc 6,6) 28
 Dixit dominus ad Moysen (Ex 12,1) 352
 Egressus dominus Ihesus perambulabat (Lc 19,1) 154
 Et factas est super me (Ez 37,1) 350
 Factum est in vigilia matutina (Ex 14,24) 347
 Factum est verbum domini ad Ionam (Jn 3,1) 354
 Haec est hereditas (Is 54,17) 348
 In principio creavit (Gn 1,1) 343
 Locutus est dominus ad Achaz (Is 7,10) 189
 Missus est (Lc 1,26) 189
 Nabuchodonosor (Dn 3,1) 355
 Noe vero cum quingentorum (Gn 5,6) 345
 Non est arbor bona quae facit fructus malos (Mt 7,18?) 114
 Scripsit Moyses canticum (Dt 31,22) 353
 Si quis episcopatum desiderat (1Tm 3,1) 17
 Tentavit deus Abraham (Gn 22,1) 346

Venit angelus et locutus est (Ap 21,9) 153
 Vidi civitatem sanctam Iherusalem (Ap 21,2) 111

ORACIONS

Accende domine mentes 269
 Actiones nostras quaesumus domine 234
 Adesto domine supplicationibus ... et institutis 376
 Adesto domine supplicationibus ... et me qui 202
 Adesto domine supplicationibus ... ne sit ab 181
 Adesto quaesumus omnipotens deus 225, 282
 Adesto supplicationibus nostris ... et hanc 377
 Adesto supplicationibus nostris ... et quod 16
 Adimple eum domine spiritu 458
 Aufer a nobis domine quaesumus 77, 143

Benedicat vos et custodiat 156
 Benedic domine hanc aquam 162
 Benedic domine hanc crucem 128
 Benedictio dei Patris ... et maneat 230
 Benedictio dei Patris ... super vos ut 297

Caelestis vitae munus 384
 Clementissime deus cuius 469
 Commune votum communis 280
 Communicantes et diem 304
 Concede quaesumus omnipotens deus 239
 Consecramus et sanctificamus 121
 Consecrare et sanctificare dignare 123
 Consecrentur manus iste quaesumus 231
 Creator et conservator humani 145
 Creaturarum omnium domine procreator 461
 Cunctorum institutor deus 240

Da nobis domine ut sicut 456
 Dei Patris omnipotentis misericordiam 95
 Descendat in hanc plenitudinem 359
 Descendat quaesumus domine deus noster 107, 386
 Deum indultorem criminum 146
 Deum omnipotentem fratres ... in cuius domo 66
 Deum patrem omnipotentem fratres ... in offitium exorcistarum 264
 Deum patrem omnipotentem fratres ... in offitium hostiariorum 257
 Deum patrem omnipotentem fratres ... in ordine acolitarum 267
 Deus aeternorum honorum fidelissime 136
 Deus a quo et Iudas 301, 331
 Deus castorum corporum 140
 Deus celsitudo humilium 353
 Deus cui omnis potestas 244
 Deus cuius antiqua 347

Deus cuius providentia 250
Deus cuius verbo 161
Deus et pater domini nostri 23
Deus fidelium pater 346
Deus humani generis 204
Deus incommutabilis virtus 345
Deus incrementorum omnium 325
Deus infinite misericordiae 427
Deus invictae virtutis 43, 64
Deus misericors deus clemens 205
Deus mysteriorum caelestium 461
Deus omnipotens pater domini 369
Deus omnipotens salvator 158
Deus omnipotens universorum 103, 452
Deus qui ad celebrandum 350
Deus qui ad salutem humani 40
Deus qui apostolis tuis 374
Deus qui diversitatem 354
Deus qui dixisti domus 152
Deus qui ecclesiam tuam de mundi 150
Deus qui ecclesiam tuam semper 349
Deus qui ex omni 89
Deus qui facturae tuae 406
Deus qui hominem ad imaginem 455
Deus qui humano generi 407
Deus qui in mundi crescentis 378
Deus qui in omni loco 87, 149
Deus qui in omnibus 351
Deus qui loca nomini 73
Deus qui mirabiliter 344
Deus qui mortuam vulvam 382
Deus qui peccati veteris 144, 330
Deus qui per Moysen 164
Deus qui sacerdotibus tuis 388
Deus qui sacrandorum tibi 110
Deus sanctificationum omnipotens dominator 74
Deus sanctificationum omnium auctor 294
Deus tua indulgentia 436
Dignare domine calicem 125
Dilectissimi fratres inter 148
Dirigatur deus oratio 449
Domine deus bonorum dator 137
Domine deus noster qui offensione 182
Domine deus omnipotens pater benedic 60
Domine deus omnipotens pater domini 457
Domine deus omnipotens qui in initio 104
Domine deus omnipotens qui sororem 134
Domine deus omnipotens statutor 62
Domine deus qui per apostolum 415
Domine sancte omnipotens aeternae deus iteratis 380

- Domine sancte pater omnipotens aeterne deus adesto 75
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus benedicere...in offitium exorcistarum 265
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus benedicere...in offitium hostiari 210
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus benedicere...in offitio lectoris 212
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus benedicere...in offitium lectorum 262
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus benedicere...quem ad subdiachonorum 219
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus benedicere...quos ad subdiachonatus 275
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus bonorum 229
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus clemens 98
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus cuius 130
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus per Christum 216
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus qui ad 270
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus quie es via 411
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus qui fragilitatem 409, 445
 Domine sancte pater omnipotens aeterne deus qui per Ihesum 268
 Domine sancte pater omnipotens deus benedicere...in offitium exorcistae 214
 Domine sancte pater omnipotens deus benedicere...in offitium hostiariarum 258
 Domine sancte spei fides 286
 Dominus Ihesus Christus qui dixit 159, 207
 Dominus noster Ihesus Christus 160
 Domum tuam quaesumus domine 84
- Emitte domine salutare tuum 421
 Emitte quaesumus domine Spiritum 308
 Exaudi domine preces nostras et haec 105
 Exaudi domine preces nostras et super hos 285
 Exaudi domine preces nostras et super hunc 224, nota 64
 Exaudi domine preces nostras et tibi 179
 Exaudi nos domine deus noster et super hunc 228
 Exaudi nos domine sancte pater omnipotens aeterne 381
 Exaudi nos quaesumus domine deus 290
 Exaudi nos quaesumus omnipotens deus 468
 Exaudi omnipotens deus preces 138
 Exauditor omnium deus exaudi 424
 Exorabilis domine intende 416
 Exorcizo te creatura aquae in nomine dei Patris omnipotentis 39
 Exorcizo te creatura aquae in nomine dei Patris et Filii 61
 Exorcizo te creatura olei in nomine 324
 Exorcizo te creatura olei per deum 320
 Exorcizo te creatura salis in nomine 59
 Exorcizo te creatura salis per deum 37
 Exorcizo te immunde spiritus 453
 Exorcizo te inmundissime spiritus 307

Fac nos domine sanctorum tibi 79
 Famulam tuam domine tuae custodiat 139

Haec commixtio salis et cineris 63
 Haec hostia quaesumus domine 155
 Hanc igitur oblationem 31, 305

Immensam clementiam tuam 38
 Ipse tibi quaesumus domine 303

Lapidem hunc fratres 100, 450

Magnificare domine deus noster 54
 Maiestatem tuam domine 99
 Maiestatem tuam supplices 206

Omnipotens deus qui vos 118
 Omnipotens dominator Christe 167
 Omnipotens et misericors deus quaesumus 400
 Omnipotens et misericors deus qui sacerdotibus 50, 142
 Omnipotens sempiternus deus adesto 358
 Omnipotens sempiternus deus altare 108, 116, 385
 Omnipotens sempiternus deus creator 67
 Omnipotens sempiternus deus cuius iudicio 334
 Omnipotens sempiternus deus cuius spiritu 335
 Omnipotens sempiternus deus fons 271
 Omnipotens sempiternus deus in cuius 336
 Omnipotens sempiternus deus manibus 127
 Omnipotens sempiternus deus meorum consolatio 338
 Omnipotens sempiternus deus multiplica 348
 Omnipotens sempiternus deus propitiare 248
 Omnipotens sempiternus deus qui ante 166
 Omnipotens sempiternus deus qui ecclesiam 337
 Omnipotens sempiternus deus qui etiam 340
 Omnipotens sempiternus deus qui gloriam 333
 Omnipotens sempiternus deus qui in omni 45
 Omnipotens sempiternus deus qui in omnium 352
 Omnipotens sempiternus deus qui legalium 387
 Omnipotens sempiternus deus qui non 341
 Omnipotens sempiternus deus qui per beatum 417
 Omnipotens sempiternus deus qui per filium 47
 Omnipotens sempiternus deus qui primo 177
 Omnipotens sempiternus deus qui regenerare 371
 Omnipotens sempiternus deus qui salvos 339
 Omnipotens sempiternus deus qui subvenis 412
 Omnipotens sempiternus deus respice 356
 Omnipotens sempiternus deus spes 355
 Omnipotens domine fons honorum 245
 Oremus deum ac dominum nostrum fratres 274
 Oremus dilectissimi deum patrem omnipotentem ut super hos famulos suos...

- quos ad offitium 281
 Oremus dilectissimi deum patrem omnipotentem ut super hos famulos suos...
 quos ad presbiterii 289
 Oremus dilectissimi deum patrem omnipotentem ut super hos famulos suos...
 quos in ordinem lectorum 261
 Oremus dilectissimi deum patrem omnipotentem ut super hunc famulum
 227
 Oremus dilectissimi deum patrem omnipotentem ut super hunc quem 223
 Oremus dilectissimi fratres dominum 246
 Oremus dilectissimi fratres ut dominus 124
 Oremus dilectissimi nobis deum 338
 Oremus dilectissimi nobis pro ecclesia 333
 Oremus dilectissimi nobis ut huic viro 19
 Oremus dominum nostrum omnipotentem 318
 Oremus et pro beatissimo 334
 Oremus et pro cathecumini 337
 Oremus et pro christianissimo 336
 Oremus et pro hereticis 339
 Oremus et pro omnibus episcopis 335
 Oremus et pro paganis 341
 Oremus et pro perfidis 340
 Oremus fratres dominum nostrum pro fratre 410

 Pater mundi conditor nascentium 379
 Percipientes domine munera 157
 Persolve miserationes 433
 Plenum quaesumus domine in nobis 34
 Praesta quaesumus domine famulis 203
 Praesta quaesumus domine tuum salubrem 41
 Praesta quaesumus omnipotens deus 249
 Praeveniat hos famulos tuos 180
 Propitiare domine supplicationibus 21
 Propitietur dominus cunctis 430

 Quaesumus omnipotens deus in cuius 96
 Quaesumus omnipotens deus ut in hoc loco 120
 Quaesumus omnipotens deus ut sicut famulo 404
 Qui pridie quam pro nostra 306

 Refecti vitalibus alimentis 328
 Respice domine famulum tuum 405, 442
 Rogamus te domine sancte 129

 Sanctifica domine Ihesu Christe istud 131
 Sanctificetur istud lignum 133
 Signo te signo crucis 372
 Supplices tibi domine deus omnipotens 101
 Supplices tibi domine deus pater 451
 Suscipe domine munera quae tibi 30
 Suscipe domine preces nostras 383

Te invocamus domine sancte 141

Virtutum caelestium deus qui ab 408, 439

VD. Affluentem spiritum tuae 241

VD. Cuius bonitas ut non 147

VD. Et ut propensiori cura 97

VD. Honor omnium dignitatum 22

VD. Honorum dator et distributor 291

VD. Per quem te supplices 117

VD. Quae post offendicula lapsus 451

VD. Qui in principio inter cetera 321

VD. Qui invisibili potentia 359

VD. Qui post offendicula lapsum 102

VD. Sanctificare 145

RESPONSORIS

Benedic domine domum istam 46

Dirigatur domine ad te oratio 90

Erit michi dominus in deum 81

Fundata est domus domini 44

Tu domine universorum 49

SALMS

Ad dominum cum tribularer (Ps 119) 437

Benedicam dominum (Ps 33) 198

Benedictus dominus deus Israhel (Ps 143) 57

Benedixisti domine (Ps 84) 454

Cantate domino canticum (Ps 95) 86

De profundis (Ps 129) 454

Deus deorum dominus (Ps 49) 14

Deus nostrum refugium (Ps 45?, 89?) 92

Domine deus salutis meae (Ps 87) 434

Domine exaudi orationem meam (Ps 142) 402

Domine ne in furore (Ps 6) 422

Domine probasti me (Ps 138) 443

Domine quid multiplicati sunt (Ps 3) 419

Domini est terra (Ps 23) 247

Dominus pars hereditatis (Ps 15, 5) 247

Exaudiat (Ps 19) 428

Exaudi domine iustitiam meam (Ps 16) 425

Exsurgat deus (Ps 67) 150, 232, 234, 388

Fundamenta (Ps 86) 93

In ecclesiis (Ps 67, 27) 149

Iudica me deus et discerne (Ps 42) 76, 447

Laetatus sum (Ps 121) 70, 94

Lauda anima mea dominum (Ps 145) 163

Levavi oculos meos (Ps 120) 440
 Miserere mei deus miserere (Ps 56) 200
 Miserere mei deus quoniam (Ps 55) 200
 Miserere mei deus secundum (Ps 50) 69, 145, 200, 232, 399, 431, 448, 454
 Quam dilecta (Ps 83) 91, 109
 Qui habitat (Ps 90) 71
 Venite exultemus domino (Ps 94) 78
 Viderunt te aquae deus viderunt (Ps 76, 17) 167
 Vox domini in virtute (Ps 28,4) 165

VERSETS

Congregate illi sanctos 18
 Deus cui astat 112
 Domine si 46
 Fecit Salomon 115
 Maiestas domini 115
 Mirabilis deus 106
 Narrabo nomen tuum 72
 Posuisti super caput eius 27
 Quoniam prevenisti eum in 27
 Si reversus fuero prospere 81
 Tu elegisti domum istam 49
 Venientes autem 44

PECES VÀRIES

Abrenuncias etiam omni sectae 459
 Absolutionem et remissionem omnium 208
 Accedite 197
 Accepisti aliquid ab eis nota 63
 Accipe anulum fidei 25
 Accipe baculum pastoralis 24
 Accipe baculum pastoralitatis 243
 Accipe et comenda memoriae 213
 Accipe et esto verbi 211
 Accipe evangelium et vade 26
 Accipe iugum domini iugum 292
 Accipe manutergium nota 62
 Accipe regulam a sanctis 242
 Accipe stolam candidatam 284
 Accipe stolam imple 283
 Accipe vestem sanctam 370
 Accipite ceroferarium 266
 Accipite et comendate 263
 Accipite et estote verbi 259
 Accipite potestatem offerre 296
 Accipite urceolum ad suggerendum 266

Adest venerabili pontifex 194
 Agnus dei 20, 327
 Antiqua sanctorum patrum 10
 Audi iudex mortuorum (Hym.) 313
 Auxiliante domino deo et 220, 277

 Beatissimo papa 3

 Christe audi nos 36
 Commixtio salis et aquae 42
 Consecrentur et sanctificentur 295
 Credis in deum Patrem et Filium 401
 Credis in deum Patrem omnipotentem 365
 Credis quod in ista 401
 Credis quod iste tres 401
 Credis secundum intelligentiam 12

 De poenitentibus qui sive 191
 Deus in adiutorium 58
 Dilecto nobis fratri 35

 Ecce eicimus vos a liminibus 183
 Ecce sic benedicetur homo 373
 Ego *ille* sancti 235
 Eligunt vos fratres vestri 260
 Est dignus reconciliari 199
 Et ego confirmo et consigno 460
 Et ego te baptizo 366
 Et ego te linio oleo 364
 Exsurge domine deus meus 403

 Fiat commixtio aquae et vini 65

 Gloria in excelsis deo 15, 300

 Haec commixtio liquorum fiat 319
 Haec omnia et cetera 11
 Hic omnium peccatorum maculae 359
 Homo abrenuncias ritui 459

 Ingredere templum dei vivi 454
 In nomine Patris et Filii 438
 Iube domne benedicere 1

 Kyrie chere deus 465
 Kyrie eleyson 81, 221, 238, 329, 403, 454

 Libera nos quaesumus domine 342

 Manus cito nemini imposueris (1Tm 5,22) 254

O lux lucis ave 466
Omnia recte quod vos 2,6
O unctio salutis pinguedo 463

Pater noster 238, 342, 403, 454
Pax domini 380
Pax tecum 68, 448
Pax vobis 15
Per quem haec omnia domine 307, 309
Postulat sancta mater aecclesia 276
Praeceptis salutaribus 342

Quamquam a sanctis patribus 298
Quantum humana fragilitas 276
Qui pro delicto suo a communione 192
Quis vocaris? 363
Quoniam dilectissimi fratres 288

Salve rex sabaoth 464
Salve ter agion 467
Salvos fac servos tuos 178
Salvum fac servum tuum 238, 399, 454
Sanctificetur ac fecundetur 361
Sanctificetur haec tabula 448
Sanctificetur hoc altare 68
Sanctificetur hoc templum 94
Sane de hoc sicut 413
Scis illum dignum 276
Sic age quasi redditurus deo 209
Sic agite quasi reddituri deo 256
Si quis habet aliquid 220
Spiritus Sanctus superveniat 371
State cum silentio audientes 193
Stola innocentiae induat 293

Tu mandasti mandata 201

Ungo aures tuas sancto olei 429
Ungo has manus de oleo consecrato 444
Ungo has scapulas sive 423
Ungo labia ista consecrati 435
Ungo nares istas de oleo sacrato 432
Ungo oculos tuos de oleo santificato 426
Ungo pectus tuum de oleo sancto 420
Ungo te de oleo sanctificato 441

Venite 196, 197
Venite venite filii 195
Vide ordinationes si feceris 7
Videte cuius ministerium vobis 273

Videte ut quod ore cantatis 255

Vis baptizari? 366

Vis dimittere illis peccata 401

Vis peccata quod fecisti emundare 401

RESUM

El manuscrit Vic, Arx. Cap., ms. 103(CXIII) de la Biblioteca Episcopal de Vic és un pontifical de tipus romà, datable amb força seguretat en els anys 1040-1060. És una obra de l'escriptori de Santa Maria de Ripoll. Es tracta d'una recopilació d'ordres litúrgics romans de tradició romanogermànica, anteriors, però, en molts detalls a la versió que en donen els pontificals romans del segle XII. Alguns semblen venir directament dels centres eclesiàstics de la mateixa ciutat de Roma, mentre que alguns altres, tot i ser romans, presenten senyals d'una adaptació feta en terres de la Provença o de la Narbonesa. Les influències estrictament catalanonarboneses són afegits posteriors, ja de mitjan segle XII, quan el volum va ser utilitzat en la litúrgia episcopal dels bisbes de Vic.

ABSTRACT

The manuscript Vic, Arx. Cap., ms. 103 (CXIII) from the Episcopal Library of Vic is a Roman-type pontifical, dated with high probability towards 1040-1060. This is a work from the scriptorium at Santa Maria de Ripoll. It is a compilation of Roman liturgical orders of Roman-German tradition, yet in many details earlier than the version offered by the 12th century Roman pontificals. Some seem to come directly from the ecclesiastical centres located right in Rome, whereas others, although being Roman show signs of an adaptation made either in Provence or the Narbonnensis. The strictly Catalan-Narbonnese influences are later additions dating from the mid-12th century, when the volume was used in the episcopal liturgy of the bishops of Vic.